

รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2544/2545

ฝ่าวิกฤติ

การปฏิรูปการศึกษา

สู่สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

379.593 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ส 691 ร รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 :
ฝ่าวิกฤตการปฏิรูปการศึกษา ผู้สังคมนแห่งปัญญาและ
การเรียนรู้ / รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ.
กรุงเทพฯ : สกศ. 2545.
158 หน้า.
ISBN 974-351-721-9
1. สภาวะการศึกษาไทย 2. ศักดิ์ชัย นิรัญทวี
และคณะ 3. ชื่อเรื่อง

รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 :
ฝ่าวิกฤตการปฏิรูปการศึกษา ผู้สังคมนแห่งปัญญาและการเรียนรู้
โดย รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ

สิ่งพิมพ์ สกศ.	อันดับที่ 12/2546
พิมพ์ครั้งที่ 1	ตุลาคม 2545
จำนวน	2,000 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่	กลุ่มประเมินผล 2 สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ถ.สุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2668 7123 ต่อ 2327, 2328 โทรสาร 0 2243 7914
สำนักพิมพ์	บริษัท พิมพ์ดี จำกัด โทร. 0 2803 2694-7

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบายและแผนการศึกษาระดับชาติ ถือเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งในการจัดทำรายงานสภาวะการศึกษาไทยเป็นประจำทุกปี เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปได้รับทราบผลการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการพิจารณากำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป

ในปีงบประมาณ 2544 ที่ผ่านมา สำนักงานฯ ได้จัดทำรายงานสภาวะการศึกษาไทยขึ้น 2 ฉบับ ฉบับแรกคือ รายงาน

สภาวะการศึกษาไทยต่อประชาชน : ปมปฏิรูป ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นสภาวะการศึกษาไทยในรอบปีที่ผ่านมาในภาพรวม เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ครบ 3 ปี โดยได้รับความร่วมมือจาก ดร.อมรวิชัย นาคทรรรถ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้จัดทำรายงาน

สำหรับ รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 : ฝ่ายวิฤติการปฏิรูปการศึกษา ผู้สังคคแห่งปัญญาและการเรียนรู้นี้เป็นรายงานฉบับสมบูรณ เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้รับผิดชอบด้านนโยบายและแผนการศึกษา รวมทั้งนักวิชาการทั่วไป ดำเนินการโดยคณะทำงานซึ่งประกอบด้วย รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และนักวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 : ฝ่ายวิฤติการปฏิรูปการศึกษา ผู้สังคคแห่งปัญญาและการเรียนรู้นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง และขอขอบคุณ รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ ที่ได้กรุณาสละเวลา เป็นประธานคณะทำงานจัดทำรายงานฉบับนี้ขึ้นพร้อมกันนี้ขอขอบคุณ ดร.เจื้อจันทร จงสทธิตอยู่ ที่ปรึกษา

นโยบายและแผนการศึกษา ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน ผู้อำนวยการ
สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา และ ดร.รุ่งเรือง สุขาภิรมย์
ผู้เชี่ยวชาญด้านประเมินผลการศึกษา รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน
ที่ได้ร่วมพิจารณาและให้ข้อคิดเห็นสำหรับการจัดทำรายงาน
สภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 จนเสร็จสมบูรณ์ มา ณ
โอกาสนี้

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตุลาคม 2545

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การจัดทำรายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 :
ฝ่ายวิฤติการปฏิรูปการศึกษา สุ่มสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้
มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการพัฒนาและผล
การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาในภาพรวม ตลอดจนปัญหาและ
อุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทาง
และยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาของชาติให้สอดคล้องกับความ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อให้ประชาชนและ
หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ทราบสถานการณ์ด้านการศึกษา
ของประเทศ เพื่อกระตุ้นให้ทุกส่วนของสังคมได้เห็นความสำคัญ
และความจำเป็นในการร่วมผลักดันการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา
ให้บรรลุผลต่อไป

รายงานฉบับนี้ได้นำเสนอสภาพความจริงของสังคมไทย ในรอบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วน ของรัฐบาลยุค พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจ ให้ฟื้นตัว ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน และยาเสพติด สร้างคุณภาพ ชีวิตของคนไทยให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนเพื่อ ฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างเดียวยังไม่สามารถแก้ปัญหา วิกฤติต่างๆ ในสังคมไทยได้ ทั้งนี้ เนื่องจากคนไทยยังมี ศักยภาพและคุณภาพค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับนานาชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคนไทยให้มีทั้ง ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็น กำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงพยายามปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา ให้ตอบสนองความต้องการของสังคม เนื่องจากตระหนักดีว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างเสริมคุณภาพ และความสามารถของคนไทยให้ดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากการลงทุน ทางการศึกษาที่มีสัดส่วนสูงกว่างบประมาณด้านอื่นๆ และเมื่อ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ก็พบว่าประเทศไทยลงทุนทางการ ศึกษาเป็นอันดับสองของประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน แต่ประสิทธิภาพกลับต่ำกว่าประเทศอื่นอย่างมาก จึงจำเป็นต้อง มีการปรับปรุงในด้านการบริหารจัดการและการใช้งบประมาณ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับการขยายโอกาสทางการศึกษา สามารถดำเนินการได้ค่อนข้างดีโดยประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐควรส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้มากขึ้นกว่านี้

ในด้านคุณภาพของการศึกษา ยังคงเป็นปัญหา ดังจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาหลักๆ ของนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินขึ้นผ่านค่อนข้างมาก ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนต่ำและส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่อมา ได้แก่ คุณภาพของครู และการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ที่ต้องได้รับการพิจารณาและปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หลักสูตร ผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตทางการศึกษาหรือผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพไม่เป็นที่พึงพอใจและไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

หลังจากที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาลำดับแรก มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกแห่งได้ยึดถือเป็นกรอบในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติทางการศึกษา ซึ่งจากการติดตามผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา พบว่ามีการดำเนินงานต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยการดำเนินงานที่ถือว่ามีความก้าวหน้ามาก คือการปฏิรูปการเรียนรู้อีกกล่าวคือ ได้มีการ

ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีโรงเรียนนำร่องหรือโรงเรียนต้นแบบการปฏิรูป มีผู้นำการปฏิรูป เช่น ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูแกนนำ เป็นต้น นอกจากนี้ สถานศึกษายังมีสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการ เสริมสร้างการเรียนรู้ ตลอดจนมีแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอด ชีวิต

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาอุปสรรคบางประการที่ส่งผล ต่อการปฏิรูปการศึกษา อันสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทาง การเมือง จนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในความคิดและความ ไม่ชัดเจนในการปฏิบัติ หากแต่เมื่อได้มีการประชุมเรื่องการปฏิรูป การศึกษาเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม และวันจันทร์ที่ 5 สิงหาคม 2545 ณ ตึกสันติไมตรี โดยมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นประธาน นายกรัฐมนตรีได้ ยืนยันและแสดงเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นและต้องการให้มีการปฏิรูป การศึกษาให้สำเร็จผลโดยเร็ว ภาพการปฏิรูปการศึกษาจึงมีความ ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีมีแนวคิดที่จะให้การ ศึกษาเป็นการศึกษาแบบหลุดโลก โดยให้ผู้เรียนได้ปลดปล่อย พลังสมองได้อย่างเต็มที่ มีการเรียนหลากหลายรูปแบบและเรียน แบบสหวิทยาการ ซึ่งจัดว่าเป็นการนำเสนอความคิดที่กระตุ้นให้ มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาอย่างสุดๆ โดยให้ติดกรอบความคิด แบบเดิมๆ ให้น้อยที่สุด

ณ วันนี้ แม้กฎหมายด้านการศึกษาต่างๆ จะยังไม่ผ่าน การพิจารณาจนถึงขั้นมีผลบังคับใช้ แต่ด้วยเจตนารมณ์ของผู้นำ

ประเทศที่ได้แสดงความมุ่งมั่นให้ประชาชนและสังคมได้ประจักษ์
ยอมเป็นนิมิตหมายที่ดี และเป็นแสงสว่างให้เห็นหนทางที่จะ
นำพาการปฏิรูปการศึกษาไปสู่จุดหมายได้ในไม่ช้า หากทุกฝ่าย
ในสังคมร่วมกันผลักดันให้มีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยยึดแนวนโยบาย แผน และ
ยุทธศาสตร์การดำเนินงานทั้งที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) และแผน
การศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) เป็นแนวปฏิบัติ ทั้งนี้
เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ สามารถ
“อยู่รอด” และแข่งขันกับประชาคมโลกได้อย่างสมภาคภูมิ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(3)
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดทำรายงาน	3
1.3 การนำเสนอรายงาน	4
บทที่ 2 สถานะปัจจุบันของสังคมไทย	7
2.1 สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม	7
✦ สถานภาพทางเศรษฐกิจ	7
✦ ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ	9
✦ ยาเสพติดที่ระบาดอย่างไม่หยุดยั้ง	10
2.2 สถานะของประเทศไทยในสังคมโลก	12
✦ ศักยภาพของคนไทยในสายตาของต่างชาติ	14
✦ ภาพสะท้อนจากการแข่งขันระดับนานาชาติ	16

บทที่ 3	สถานภาพการศึกษาไทย :	
	ความสำเร็จและอุปสรรค	21
3.1	ลงทุนสูงแต่ผลลัพธ์ยังไม่น่าพอใจ	22
	✦ การจัดสรรเงินที่เน้นหน่วยงานมากกว่า ผลของโครงการ	25
	✦ ภาพรวมของการจัดสรรงบประมาณ ให้แก่หน่วยงานหลักด้านการศึกษา	26
3.2	โอกาสทางการศึกษาของคนไทย	30
	✦ การศึกษาในระบบโรงเรียน	30
	✦ โอกาสของผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ	39
	✦ ผู้มีความสามารถพิเศษ : คนอีกกลุ่มที่รัฐบาลต้องสนใจ	42
	✦ พระภิกษุและสามเณร : การศึกษาเพื่อ ศาสนาและโอกาสทางสังคม	46
	✦ การศึกษาเฉพาะทาง	48
	✦ การศึกษานอกระบบโรงเรียน : การศึกษาเพื่อเติมเต็มส่วนที่ขาดหาย	48
3.3	คุณภาพ : ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข	50
	✦ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษากับคุณภาพของครู	58
	✦ การขาดแคลนครู	59
	✦ ครูกับปัญหาหนี้สิน	61
	✦ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจำเป็น แต่ไม่เพียงพอ	66

✦	อุดมศึกษากับความคาดหวังของสังคม	64
34	ผลิตผลทางการศึกษากับความต้องการ ของสังคม	76
✦	แนวโน้มความต้องการแรงงานกับปริมาณ และคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา	76
✦	การมีงานทำและการว่างงาน	81
บทที่ 4	ก้าวสู่การศึกษาที่ท้าทายพลังสมอง	91
4.1	การปฏิรูปการเรียนรู้	100
4.2	การใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐานและหลักสูตร สถานศึกษา	105
4.3	สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้	108
4.4	ความคิดริเริ่มดีๆ จากองค์กรนอกภาครัฐ	111
4.5	การตื่นตัวของการศึกษาทางเลือก	112
4.6	ภูมิปัญญาจากชุมชนและองค์กรน้อยใหญ่ ใส่ใจการปฏิรูป	115
บทที่ 5	การปฏิรูปการศึกษา :	
	อนาคตของคนไทยและสังคมไทย	123
5.1	ปฏิรูปการศึกษาสู่การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน	123
5.2	ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย ที่พึงประสงค์	129

53	อนาคตของการปฏิรูปการศึกษา คือ อนาคตของชาติ	139
	บรรณานุกรม	143
	ภาคผนวก	153
ตารางที่ 1	จำนวนและร้อยละของงบประมาณรายจ่าย ด้านการศึกษา จำแนกรายละเอียดตาม ประเภทแผนงาน ปีงบประมาณ 2544 - 2545	154
ตารางที่ 2	งบประมาณรายจ่ายของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2544 - 2545	155
ตารางที่ 3	อัตราร้อยละของผู้มีงานทำ จำแนกตาม ระดับการศึกษาและเขตปกครอง (ในเขตเทศบาล/นอกเขตเทศบาล)	156
ตารางที่ 4	อัตราร้อยละของผู้ว่างงาน จำแนกตาม ระดับการศึกษาและเขตปกครอง (ในเขตเทศบาล/นอกเขตเทศบาล)	157

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

การศึกษาถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการศึกษาสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน สร้างองค์ความรู้ และสร้างคนที่มีคุณภาพให้แก่สังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 81 ว่า

“รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุน
ให้เอกชนจัดการศึกษา อบรม ให้เกิดความรู้
คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา
แห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้อง

กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หน่วยงานและบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงได้ร่วมกันจัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น โดยอาศัยผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญ 42 ประเด็น ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) มอบหมายให้นักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านดำเนินการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำสารบัญญัติในแต่ละหมวดและมารวมทั้งได้มีการประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วประเทศ จนกระทั่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับนี้จัดว่าเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและการจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกแห่งจึงได้ใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำนโยบายและแผนการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับปฏิบัติ โดยในระยะแรก หน่วยงานต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายและแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้เดิมให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีภารกิจสำคัญที่จะต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำรายงานผลการพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษาในภาพรวมเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้ทราบสถานะทางการศึกษาเป็นประจำทุกปี

การจัดทำรายงานสถานะการศึกษาไทยปี 2544/2545 นี้ เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลเชิงสถิติ รายงานผลการติดตามการวิจัย และการประเมินผลการจัดการศึกษาในภาพรวมตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผนของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกแห่ง

1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดทำรายงาน

การจัดทำรายงานสถานะการศึกษาไทยปี 2544/2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในภาพรวม
ทั้งประเทศ และจัดทำรายงานเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ
สาธารณชนได้ทราบถึงสถานภาพด้านการศึกษาและปัญหา
อุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและ
กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้อง
กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

13 การนำเสนอรายงาน

เนื้อหาของรายงานฉบับนี้จะนำเสนอสาระสำคัญจากการ
วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๑ สถานะปัจจุบันของสังคมไทย

นำเสนอสภาพปัจจุบันของประเทศไทยทั้งด้านเศรษฐกิจ
และสังคม โดยเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ในประชาคมโลก
โดยเฉพาะในด้านสมรรถนะทางการศึกษาไทย เพื่อให้ทราบ
สถานะของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา
และชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับ
สภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเป้าหมาย
เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของคนไทยให้สามารถยืนหยัด
อยู่ในสังคมโลกท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคง

๒ สถานภาพการศึกษาไทย : ความสำเร็จและอุปสรรค

นำเสนอผลการพัฒนาการศึกษาในด้านปริมาณ คุณภาพ
และประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ
และสังคมของประเทศและความต้องการของประชาชน โดย

วิเคราะห์จากข้อมูลเชิงสถิติและดัชนี เอกสาร และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

🕒 **ก้าวสู่การศึกษาที่ท้าทายพลังสมอง**

สรุปและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาของชาติจากรายงานความก้าวหน้าและการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค

🕒 **การปฏิรูปการศึกษา : อนาคตของคนไทยและสังคมไทย**

นำเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาต่อไป เพื่ออนาคตของคนไทยและสังคมไทย

สภาวะปัจจุบันของสังคมไทย

2.1 สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม

★ สถานภาพทางเศรษฐกิจ

ในช่วงปลายปี 2544 ธนาคารแห่งประเทศไทยสรุปภาวะเศรษฐกิจไทยว่ามีแนวโน้มดีขึ้น โดยพิจารณาจากเงินเฟ้อในประเทศที่มีอัตราลดลงและภาวะการจ้างงานปรับตัวดีขึ้น ในช่วงไตรมาสที่สองของปี 2545 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานว่า ภาวะเศรษฐกิจของไทยยังคงขยายตัวสูงขึ้นร้อยละ 5.1 สูงกว่าไตรมาสแรกที่ยขยายตัวร้อยละ 3.9 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเรื่องปัญหาความยากจนของคนไทย พบว่า ยังมีช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนอยู่มาก

จากรายงานเรื่อง Thailand Social Monitor : Poverty and Public Policy (Nov., 2001) ของธนาคารโลก ปี 2544 พบว่า ปัญหาความยากจนในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16 หรือเท่ากับมีประชาชนยากจนถึง 10 ล้านคนจากจำนวนกว่า 60 ล้านคน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2536 และ 2539 สัดส่วนคนจนของประเทศได้ลดลงจากร้อยละ 32.6 เป็นร้อยละ 11.6 แต่สถานการณ์กลับเลวร้ายลงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ

ถึงแม้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะรายงานว่ ปัญหาความยากจนของคนไทยเริ่มคลี่คลายลงในปี 2543 และ 2544 แต่เมื่อเปรียบเทียบปัญหาความยากจนของประเทศไทยกับประเทศอื่นๆ จากรายงานของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ UNDP (United Nations Development Programme) ปี 2544 ประเทศไทยก็ยังติดอันดับเป็นประเทศยากจนอันดับที่ 21 ถึงแม้ว่าจะดีกว่าฟิลิปปินส์ (23) จีน (24) อินโดนีเซีย (38) และเวียดนาม (45) ก็ตาม

นอกจากนี้ หากมองไปที่การใช้จ่ายของประชาชนในบางด้าน คือ การซื้อรถยนต์ใหม่ ข้อมูลเชิงสถิติในช่วงไตรมาสแรกของปี 2545 แสดงว่า มีคนซื้อรถยนต์ใหม่ทุกประเภทรวม 32,126 คัน เพิ่มขึ้นกว่าช่วงเดียวกันของปี 2544 ถึงร้อยละ 28.3 (Econnews ปีที่ 12 ฉบับวันที่ 29 เมษายน 2545) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการซื้อของคนกลุ่มหนึ่ง และเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่ายังมีความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจในสังคมไทยอยู่มาก

★ ปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบ

ในปี 2542 สำนักวิจัยเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้ดำเนินการสำรวจหัวหน้าครัวเรือนทั่วประเทศ 4,013 ราย พบว่า การทุจริตเป็นปัญหาสำคัญรองจากปัญหาเศรษฐกิจชะงักงันและค่าครองชีพ มีหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 10 เคยถูกเรียกร้องค่าสินบนจากข้าราชการที่ต้องเข้าไปติดต่อด้วย โดยกลุ่มที่ถูกระบุว่ามีปัญหาการทุจริตมาก คือ ตำรวจและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งซึ่งดำเนินการโดย ดร.เสาวนีย์ ไทรุ่งโรจน์ และคณะ เรื่องสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและทัศนคติของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ โดยสำรวจจากผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และต่างจังหวัด จำนวน 422 ราย พบว่า ร้อยละ 79 ของผู้ประกอบการถือว่าเป็นเรื่องปกติที่ต้องจ่ายพิเศษให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยสถิติของหน่วยงานที่เรียกเก็บบ่อยที่สุดเมื่อมีการติดต่อกับธุรกิจ คือ หน่วยงานที่มีการจัดซื้อจัดจ้าง เรียกเก็บร้อยละ 57 ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ นักการเมืองที่เกี่ยวข้องร้อยละ 44 ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ ตำรวจจราจรและตำรวจอื่นๆ ร้อยละ 39 เจ้าหน้าที่ศุลกากร ร้อยละ 19 เจ้าหน้าที่การไฟฟ้า ร้อยละ 18 เจ้าหน้าที่สรรพากร ร้อยละ 13 และกรมทะเบียนการค้า ร้อยละ 12 ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2544 บริษัทที่ปรึกษาความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและการเมือง (Political and Economic Risks Consultancy., Ltd.) จึงได้จัดอันดับการทุจริตและประพตติมิชอบของไทยอยู่ที่อันดับ 5 ของประเทศในเอเชีย

◆ ยาเสพติดที่ระบาดอย่างไม่หยุดยั้ง

จากสถิติผลการจับกุมยาเสพติด ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในช่วงปี 2541 - 2544 พบว่า ปัญหายาเสพติดได้เพิ่มปริมาณขึ้นทุกปี ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สถิติคดียาเสพติดระหว่าง พ.ศ. 2541-2544

คดียาเสพติด	2541	2542	2543	2544
จำนวน	214,295	237,283	256,925	181,318 *
% การเพิ่ม	-	1.11	1.19	1.27 **

ที่มา : www.police.go.th สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สถิติผลการจับกุมยาเสพติด.

*ปี 2544 รวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน ม.ค.-ส.ค. 2544

** เป็นตัวเลขประมาณการ 2 ไตรมาสแรก

จะเห็นได้ว่า จากปี 2541 - 2543 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเพียง 3 ปี สถิติคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นถึง 42,630 คดี ส่วนในปี 2544 เป็นสถิติในช่วง 2 ไตรมาสเท่านั้น ซึ่งเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 1.27 และหากประมาณการตลอดทั้งปีจะเป็นตัวเลขถึง 271,977 คดี ทั้งนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของคนในประเทศ และที่เป็นปัญหามั่ววอดกและวิกฤติต่อคุณภาพของเยาวชนไทย คือ การแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดต่างๆ ในสถานศึกษา ซึ่งจากการสำรวจพบว่า นักเรียนติดยาเสพติดมากถึงร้อยละ 8 ของนักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ

นอกจากนี้ จากการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพล ในปี 2544 ซึ่งสำรวจกลุ่มนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่าในสถานศึกษารวม 20 จังหวัดทั่วประเทศ ได้ข้อมูลที่ยืนยันว่า มีนักเรียนจำนวนร้อยละ 62.5 ที่รู้ว่ามียาเสพติดระบาดในโรงเรียนของตน และเด็กเหล่านี้เห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่ว่า ยาเสพติดในโรงเรียนนั้นระบาดเพิ่มขึ้นและมีอันตรายค่อนข้างมาก

หากพิจารณาจำนวนเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษาที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร (ไม่นับรวมนักศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย) พบว่า มีจำนวนถึง 58,103 คน (ข้อมูลปี 2542) ส่วนข้อมูลผลการตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2543 พบว่า นักเรียนนักศึกษาในโรงเรียนและสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศที่ใช้ยาเสพติดทุกประเภท มีจำนวนอย่างน้อย 36,891 คน

จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้พยายามเร่งดำเนินการด้านต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 รัฐบาลได้แถลงนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนประการหนึ่ง

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการป้องกันและแก้ปัญหาสารเสพติดและกำหนดให้ปีการศึกษา 2544 เป็นปีแห่งสถานศึกษาปลอดยาเสพติด โดยให้ถือเป็นนโยบายสำคัญและเร่งด่วน ทั้งนี้ ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการได้มีโครงการโรงเรียนสีขาวเพื่อให้สถานศึกษาปลอดยาเสพติด รวมทั้งป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในโรงเรียน แต่ก็ไม่สามารถ

ด้านทานกระแสวิกฤติที่รุนแรงได้ ซึ่งจากการเปิดเผยของ ศาสตราจารย์และครอบครัว พบว่าในปี 2543 มีคดีเยาวชน จำนวน 8 หมิ่นคดี ในจำนวนนี้เป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติด 6 หมิ่นกว่าคดี และจากผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล ปี 2543 พบว่า ปัญหาเสพติด เป็นปัญหาอันดับที่ 1 ใน “10 ปัญหา การศึกษาไทย”

ยิ่งกว่านั้น การคงอยู่ของยาเสพติดเป็นการสะท้อนถึง ปัญหาอื่นๆ ที่อยู่ในสังคมไทย เช่น ปัญหาการทุจริตประพฤติ มิชอบ ปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชนและครอบครัว เป็นต้น

2.2 สถานะของประเทศไทยในสังคมโลก

การที่ประเทศไทยถูกนำไปเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ใน มิติต่างๆ เป็นตัวบ่งชี้และเครื่องกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องหันมามอง คุณภาพและประสิทธิภาพของระบบและกลไกของสังคมได้เป็น อย่างดี ในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา มีตัวเลขบางตัวชี้ให้เห็นว่า สถานะของไทยอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ เช่น ในปี 2541-2543 สถาบัน IMD (International Institute for Management Development) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีชื่อเสียงได้ประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันระดับ นานาชาติของประเทศไทยในภาพรวมจากเกณฑ์ชี้วัด 4 ด้านคือ สมรรถนะทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพของภาครัฐ ประสิทธิภาพ ของภาคธุรกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ในปี 2541 ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 41 ปี 2542 ได้ขยับขึ้นมา

ตารางที่ 2 ลำดับความสามารถของประเทศไทยกับประเทศ
ในเอเชีย ปี 2544

ด้าน ประเทศ	สิงคโปร์	ไต้หวัน	เกาหลี	มาเลเซีย	ไทย
ด้านเศรษฐกิจ	3	29	19	13	15
รัฐบาล	1	20	31	26	39
ธุรกิจ	10	19	31	36	44
โครงสร้างพื้นฐาน	5	16	34	38	40
การจัดลำดับความ สามารถในภาพรวม	2	18	28	29	38

ที่มา : IMD, *The World Competitiveness Yearbook*
2001.

อยู่ในลำดับที่ 36 และ ปี 2543 อยู่ในลำดับที่ 35 จากจำนวน
49 ประเทศ สำหรับในปี 2544 ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 38
จากจำนวน 49 ประเทศ ซึ่งอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าปีก่อนๆ และ
หากเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน เช่น
สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี และมาเลเซีย ในภาพรวมแล้ว
ประเทศไทยก็ยังอยู่ในลำดับสุดท้าย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศมักเชื่อว่า การ
ศึกษาคือปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมศักยภาพของคนในชาติ

และความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นแก่สังคม ดังนั้น เมื่อมองเห็น
ความด้อย ความล้าหลังในบริบทอื่นๆ ของสังคม คนจำนวนมาก
จึงมองเชื่อมโยงมาสู่บทบาทของการศึกษา

◆ ศักยภาพของคนไทยในสายตาของต่างชาติ

ในสายตาของ IMD การศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน
สำคัญต่อการสร้างเสริมความสามารถในการแข่งขันนั้น ถูกจัด
ให้อยู่ในหมวดที่เป็นจุดด้อยของประเทศ ซึ่งเกือบจะถือได้ว่าเป็น
ปัญหาเรื้อรังที่ควรจะให้มีความสำคัญในอันดับเร่งด่วน กล่าวคือ
ความสามารถด้านการศึกษาของประเทศไทยจากเกณฑ์ชี้วัดทั้งใน
เชิงปริมาณและคุณภาพอยู่ในอันดับที่ 44 จาก 49 ประเทศ
ทั้งนี้ อัตราร้อยละของประชากรในกลุ่มอายุที่เข้าศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษาและระบบการศึกษาของไทยถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 47
นอกจากนี้ การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่สามารถตอบสนอง
ต่อความต้องการด้านการแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจอยู่ในลำดับที่ 46
และระดับความสามารถของผู้จัดการไทยที่ไม่สามารถเทียบได้กับ
ผู้จัดการระดับนานาชาติอยู่ในลำดับที่ 49 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย

เมื่อพิจารณาสถิติเชิงเปรียบเทียบในแง่การได้รับการ
ศึกษาจะเห็นถึงความสอดคล้องกันในหลายๆ ด้าน เช่น อัตรา
การเข้าเรียนและคุณภาพของการศึกษา จากข้อมูลของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2544 ได้แสดงให้เห็นว่า
ในปี 2543 คนไทยมีการศึกษาเฉลี่ย 7.2 ปี โดยพบว่า
ในช่วง 3 ทศวรรษ จากปี 2513 ถึง 2543 นั้น คนไทยได้รับ
การศึกษาสูงขึ้นตามลำดับ

ตารางที่ 3 การศึกษาเฉลี่ยของประเทศต่างๆ
พ.ศ. 2513 - 2543

ประเทศ	การศึกษาเฉลี่ย			
	2513	2523	2533	2543
1. เกาหลีใต้	4.9	7.9	9.9	10.8
2. ญี่ปุ่น	7.5	8.5	9	9.5
3. ไทย	4.1	4.4	5.6	7.2*
4. สิงคโปร์	5.1	5.5	6	7.1
5. มาเลเซีย	3.9	5.1	6	6.8

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สถิติและดัชนีการศึกษาไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติ พ.ศ. 2544, 2544.
*ข้อมูลการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย ปี 2543 เป็นข้อมูลจากศูนย์สถิติแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการศึกษา สกศ. (ทั้งนี้การศึกษาเฉลี่ยของคนไทย ปี 2543 คือ 7.2 ปี นั้น เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่วราชนาจอัครรอบที่ 3 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำรวจเดือนสิงหาคมซึ่งเป็นช่วงฤดูการเกษตรที่กำลังแรงงานได้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างเต็มที่แล้ว)

เมื่อศึกษาอัตราการเข้าเรียนของประชากรโดยรวมจากรายงานการพัฒนามนุษย์ของ UNDP โดยเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ในเอเชียด้วยกัน พบว่าในปี 2543 และ 2544 ประเทศไทยยังมีอัตราการเข้าเรียนของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ต่ำกว่าหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกาหลีใต้และสิงคโปร์ ซึ่งจะส่งผลต่อศักยภาพในการแข่งขันของคนไทย นั่นคือ ในปี 2544 ของไทยมีอัตราการเข้าเรียนรวมเพียงร้อยละ 60 ในขณะที่เกาหลีใต้ร้อยละ 90 สิงคโปร์ร้อยละ 75 และมาเลเซียร้อยละ 66

ในขณะที่เดียวกัน สภาพการศึกษาไทยก็ถูกตอกย้ำจากมุมมองเรื่องคุณภาพการศึกษา จากบริษัทที่ปรึกษาความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยในจำนวน 12 ประเทศในทวีปเอเชีย ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 10 รองจากประเทศต่างๆ คือ เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ใต้หวัน อินเดีย จีน มาเลเซีย ฮองกง และฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศที่มีคุณภาพด้อยกว่าไทย มีเพียงเวียดนามและอินโดนีเซียเท่านั้น

★ ภาพสะท้อนจากการแข่งขันระดับนานาชาติ

ท่ามกลางภาพของประเทศรุ่งท้ายในหลายๆ ด้าน ผลการแข่งขันโอลิมปิกทางวิชาการก็ทำให้คนในวงการศึษาใจชื้นขึ้นมาบ้าง เนื่องจากผลการแข่งขันของไทยเริ่มกระเตื้องขึ้น โดยในปี 2544 ชาวคนไทยได้รับเหรียญทองทางด้านชีววิทยา และเคมี ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุดของผู้เข้าแข่งขันจาก 54 ประเทศ จำนวน 210 คน

ตารางที่ 4 ผลการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการของเยาวชนไทย
ปี พ.ศ. 2544

วิชา/รางวัล	เหรียญทอง	เหรียญเงิน	เหรียญทองแดง	เกียรติบัตร
ชีววิทยา	2	1	1	-
เคมี	1	2	1	-
คณิตศาสตร์	-	2	2	-
คอมพิวเตอร์	-	1	3	-
ฟิสิกส์	-	-	1	3
รวม	3	6	8	3

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *ความสามารถของเยาวชนไทยบนเวทีโลก : ผลการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการปี 2540-2544.*

ผู้ที่กลับมาจากการแข่งขันได้สะท้อนให้เห็นว่า การที่จะเอาชนะโอลิมปิกทางวิชาการได้จะต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและแก้สถานการณ์ในการเรียนด้วยตนเอง

ในด้านฝีมือแรงงาน ประเทศไทยก็ไม่น้อยหน้าประเทศอื่นๆ ในย่านเอเชีย เมื่อนำผลการแข่งขันมาเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ในเอเชียด้วยกัน ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฮองกง ดังตารางที่ 5 พบว่า ในปี 2540 ได้

ตารางที่ 5 สรุปผลการแข่งขันฝีมือแรงงานนานาชาติ ปี 2540, 2542 และ 2544 เปรียบเทียบกับ ประเทศต่างๆ ในเอเชีย

ประเทศ	อันดับที่		
	2540	2542	2544
เกาหลีใต้	1	1	1
ญี่ปุ่น	5	2	11
ไทย	7	7	15
สิงคโปร์	8	11	2
ฮ่องกง	10	12	28

ที่มา : กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

1 เหรียญทอง 1 เหรียญเงิน และประกาศนียบัตร 4 ฉบับ ซึ่งนับว่าเป็นที่น่าพอใจ ส่วนปี 2542 ได้ 1 เหรียญเงิน 2 เหรียญทองแดง และประกาศนียบัตร 6 ฉบับ สำหรับในปี 2544 แม้อันดับจะลดลง แต่ได้รับ 1 เหรียญทอง 1 เหรียญทองแดง และประกาศนียบัตร 6 ฉบับ

ผลการแข่งขันเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า เยาวชนไทย มิได้ด้อยกว่าชาติอื่นๆ เลย หากได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เขาเหล่านั้นก็พร้อมที่จะออกไปอวดความสามารถในเวทีโลกได้อย่างสง่าผ่าเผย

กล่าวโดยสรุป จากข้อมูลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่ตอกย้ำว่าประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาให้ บรรลุผลและเป็นรูปธรรมโดยเร็วเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของ คนไทยให้มีคุณภาพ พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ ให้คนไทยได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ ตลอดชีวิต มีความรู้คู่คุณธรรม มีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อนำพาประเทศให้รอดพ้นวิกฤติทางเศรษฐกิจและ สังคม

สถานภาพการศึกษาไทย : ความสำเร็จ และอุปสรรค

การพิจารณาข้อมูลและสถิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในช่วงปีที่ผ่านมาจะช่วยฉายให้เห็นทั้งภาพความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาให้แก่คนไทยในภาพรวมทั้งประเทศ ซึ่งจะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการศึกษาของชาติสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแผน รวมทั้งการนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัตินำไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3.1 ลงทุนสูง แต่ผลลัพธ์ยังไม่น่าพอใจ

ปัจจุบันมีคนกล่าวถึงคุณภาพของการศึกษาผ่านสื่อต่างๆ และผ่านการประชุมสัมมนาต่างๆ จำนวนมาก ว่าการศึกษาไทยไม่มีคุณภาพเพียงพอ คนจบมาแล้วทำงานไม่ได้ ความรู้และทักษะไม่เพียงพอ เมื่อไม่นานมานี้หนังสือพิมพ์หลายฉบับก็เสนอข่าวอีกว่า จากผลการวิจัยคุณภาพภาษาอังกฤษ “บัณฑิตไทย” รองบ่วยในอาเซียน (มติชน; 8 ส.ค. 2545 หน้า 20) ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่ทราบกันมานาน แต่เมื่อนำมาเปิดเผยอีกครั้งก็เป็นตัวตอกย้ำและทำให้ผู้ใหญ่ในวงการตื่นตัวหิวมาพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่ง

ประเด็นที่เป็นคำถามคือ รัฐบาลที่ผ่านมาจนถึงรัฐบาลปัจจุบันไม่สนใจจัดสรรเงินลงมาพัฒนาคุณภาพการศึกษาเลยใช่หรือไม่ คำตอบคือ ไม่ใช่ เพราะเมื่อพิจารณาจากการจัดสรรงบประมาณประจำปี พบว่า รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2541 เป็นต้นมา รวมถึงในปีงบประมาณ 2545 ที่รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นจำนวน 225,969 ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2544 คิดเป็นร้อยละ 0.8 หรือร้อยละ 22.1 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ โดยผู้อ่านสามารถพิจารณาตัวเลขเปรียบเทียบได้จากตารางที่ 6

นอกจากนี้ จากรายงานความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติปี 2544 ของ IMD พบว่า ประเทศไทยลงทุนทาง

จะเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องต่างๆ เช่น การก่อสร้าง ค่าตอบแทนเงินเดือนของบุคลากร สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการอาชีวศึกษาและวิชาชีพพิเศษ การจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การบริหารและจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การสนับสนุนการจัดการศึกษาเอกชน การสนับสนุนการบริการการศึกษา การส่งเสริมและพัฒนาพลานามัย และการส่งเสริมและพัฒนาจริยศึกษา

แผนงานที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณรองลงมาคือ การบริหารด้านการศึกษา มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 ของงบประมาณทั้งหมด สำหรับงบประมาณในด้านการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้รับงบประมาณน้อยมากจากร้อยละ 2.36 ในปีงบประมาณ 2544 เป็นร้อยละ 2.55 ในปีงบประมาณ 2545 เพื่อใช้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนแผนงานด้านอื่นๆ ได้รับงบประมาณไม่ถึงร้อยละ 1 ได้แก่ แผนงานด้านการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม กิจกรรมนิสิต นักศึกษา การศาสนา และศิลปะและวัฒนธรรม นั่นคือ ในจำนวนเงินที่ได้รับมา 100 บาท พบว่านำไปใช้ในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอนโดยตรง 90 กว่าบาท ใช้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนจริงๆ เพียง 2 บาทกว่าเท่านั้น กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ เงินจำนวนมากนำไปใช้ในสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างอาคาร การให้เงินเดือนข้าราชการ เป็นต้น โดยหวังว่าถ้าใช้เงินในด้านนี้มากๆ นักเรียนจะมีผลการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งไม่มีอะไรรับประกันได้ว่าจะเป็นเช่นนั้น

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของงบประมาณรายจ่าย
ด้านการศึกษาจำแนกตามประเภท แผนงาน
ปีงบประมาณ 2544-2545

	2544		2545	
	จำนวน	%	จำนวน	%
♥การบริหารจัดการศึกษา	9,411.4	4.20	10,983.1	4.86
♥การให้บริการทางด้านการ ศึกษา	204,893.1	91.42	204,521.2	90.51
♥การปรับปรุงและพัฒนา คุณภาพการศึกษา	5,298.1	2.36	5,764.3	2.55
♥การวิจัย	1,053.0	0.47	1,171.2	0.52
♥การบริการวิชาการแก่สังคม	50.2	0.02	55.3	0.03
♥กิจกรรมนิสิตนักศึกษา	83.0	0.04	48.1	0.02
♥การศาสนา	1,572.6	0.70	1,636.1	0.72
♥การศิลปะและวัฒนธรรม	1,764.6	0.79	1,789.7	0.79
รวม	224,126.0	100.00	225,969.0	100.00

ที่มา : สำนักงบประมาณ.

♥ การจัดสรรเงินที่เน้นหน่วยงานมากกว่าผลของ
โครงการ

การจัดสรรงบประมาณแต่ละปี น่าจะหมายถึง
การลงทุนในภาครัฐเพื่อให้ได้ผลตามที่คาดหวัง แต่ที่ผ่านมา
การจัดสรรเงินจะเน้นไปที่หน่วยของผู้ปฏิบัติมากกว่าผลที่หวังว่า

จะได้รับ เช่น เราไม่เคยคิดว่าถ้าต้องการเพิ่มขีดความสามารถของครูทั่วประเทศ 3 แสนคน จะต้องใช้เงินเท่าใด ถ้าต้องการผลิตผู้มีทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่งจะต้องใช้เงินเท่าใด ถ้าทำเช่นนี้ในทุกรายการความต้องการหลักๆ ได้เมื่อถึงสิ้นปีหนึ่งอาจประเมินได้ในภาพรวมว่า ผลที่ได้เพียงพอหรือไม่เพียงพอ ต้องใช้เงิน ใช้ทรัพยากรอื่นๆ อีกสักเท่าใด จึงสามารถเพิ่มผลผลิตตามที่ต้องการ แต่การจัดสรรงบประมาณในปัจจุบัน ยังเป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานปฏิบัติ โดยพิจารณาตามคำขอตั้ง และอนุมัติตามนั้น การพิจารณาตรวจสอบจึงเป็นลักษณะของการตั้งรับและตรวจสอบว่ารายละเอียดของการขอตั้งงบประมาณถูกต้องตามหลักเกณฑ์หรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างก็อาจดูว่า ราคาที่ตั้งมาถูกต้องตามราคากลางหรือไม่

♥ ภาพรวมของการจัดสรรงบประมาณ

ให้แก่หน่วยงานหลักด้านการศึกษา

หน่วยงานหลักๆ ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร และสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

(1) กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้รับงบประมาณในปี 2545 จำนวน 162,393.5 ล้านบาท ซึ่งสูงกว่าปีงบประมาณ 2544 จำนวน 1,539.7 ล้านบาท หรือร้อยละ 1.0 (ภาคผนวกตารางที่ 2) งบประมาณดังกล่าวได้กระจายไปยังกรมต่างๆ 14 กรม

และอีก 4 หน่วยงานในสังกัด โดยสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ได้รับงบประมาณสูงสุด
คือ 87,093.9 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 53.63 แต่ลดลง
จากปี 2543 ประมาณ 415 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.5 รอง
ลงมาคือ กรมสามัญศึกษา ได้รับจำนวน 34,242.5 ล้านบาท
หรือร้อยละ 21 ส่วนอันดับสาม คือ กรมอาชีวศึกษา ได้รับ
จัดสรรจำนวน 9,668.9 ล้านบาท หรือร้อยละ 5.95

สำหรับหน่วยงานที่ได้รับการจัดสรรรองลงมาตาม
ลำดับถัดมาคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.)
(6,458.5) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (5,972.1) สำนักงาน
สภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (4,465.8) กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
(3,570.8) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (3,264.0)

เมื่อพิจารณาสัดส่วนงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
จะเห็นได้ว่า ในปีงบประมาณ 2545 กรมอาชีวศึกษาได้รับ
งบประมาณเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2544 ในขณะที่สำนักงานสภา
สถาบันราชภัฏได้รับงบประมาณลดลงเล็กน้อย

(2) ทบวงมหาวิทยาลัย

ในปีงบประมาณ 2545 ทบวงมหาวิทยาลัย ได้รับ
งบประมาณจำนวน 32,031.5 ล้านบาท ลดลงจากปีงบประมาณ
2544 ประมาณ 246.7 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8 แต่งบประมาณ
ส่วนใหญ่เป็นเงินเดือนและค่าจ้างประจำถึง 12,313.5 ล้านบาท
หรือร้อยละ 38 ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ทบวงมหาวิทยาลัย
ได้รับงบประมาณลดลงมาโดยตลอด โดยในปี 2545 ปรับลดลง

ถึงร้อยละ 4.7 เมื่อเทียบกับปี 2544 ส่งผลให้ทบวงมหาวิทยาลัย
ต้องใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดย
งดการก่อสร้างที่ไม่จำเป็นหรือชะลอโครงการไว้ก่อน รวมทั้ง
การจัดซื้อจัดจ้างต้องไม่ใช้สินค้านำเข้าโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

(3) สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ในปี 2545 สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
ได้รับงบประมาณการศึกษา จำนวน 5,855.1 ล้านบาท ลดลง
เล็กน้อย จากปี 2544 ที่ได้รับ 5,869.84 ล้านบาท ทั้งนี้
งบประมาณการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล
ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่างบประมาณของท้องถิ่นกว่า 2 เท่า

ในปีการศึกษา 2544 กรุงเทพมหานครมีโรงเรียน
ในสังกัด 431 โรงเรียน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึง
มัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียนในสังกัด 340,825 คน รวมทั้ง
มีครูและบุคลากรทางการศึกษาอีก จำนวน 13,207 คน สัดส่วน
การใช้งบประมาณการศึกษาในปี 2544 นั้น กรุงเทพมหานคร
ใช้งบดำเนินการและงบเงินเดือน/ค่าจ้างในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ
ร้อยละ 46.15 และ 48.18 ตามลำดับ ส่วนที่เหลือเป็นงบลงทุน

งบประมาณที่ได้รับเฉลี่ยเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวของ
นักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้คนละ 17,000 บาทต่อปี
ซึ่งสูงกว่าค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนภาครัฐตามที่ สกศ. กำหนด
คือ ระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาได้รับ 9,000 บาท/
คน/ปี และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 10,000 บาท/
คน/ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 10,900 บาท/คน/ปี

ตารางที่ 8 งบประมาณการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

หน่วย : ล้านบาท

ปี	เงินอุดหนุนรัฐบาล	เงิน กทม.	รวม
2541	3,372.69	2,137.36	5,510.05
2542	3,572.98	2,231.91	5,804.89
2543	3,686.68	2,272.76	5,959.44
2544	3,673.47	2,196.37	5,869.84
2545	3,975.48	1,879.66	5,855.10

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2544.

(4) สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
 หน่วยงานนี้มีหน้าที่ดูแลการศึกษาที่จัดโดยเมือง
 พัทยาและเทศบาลทั่วประเทศ ซึ่งน่าจะเป็นต้นแบบของการ
 กระจายอำนาจการจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้แก่องค์การบริหาร
 ส่วนตำบลได้ดี ในปีงบประมาณ 2544 ได้รับงบประมาณ
 เป็นเงินอุดหนุนการจัดการศึกษาจำนวน 4,316.1 ล้านบาท ส่วน
 ปีงบประมาณ 2545 ได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นเป็นเงิน 4,588.4
 ล้านบาท

ในขณะที่ท้องถิ่นจัดสรรเงินสมทบให้แก่การจัดการ
 ศึกษาเพียงหนึ่งในสามของงบประมาณจากส่วนกลาง กล่าวคือ
 ในปีงบประมาณ 2544 ท้องถิ่นอุดหนุนเพียง 1,509.6 ล้านบาท

จากจำนวนงบประมาณของทุกหน่วยงาน เงินส่วนหนึ่ง จะต้องได้รับการจัดสรรไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนรวมทั้งการอบรมครู ซึ่งจะต้องพิจารณากันต่อไปว่างบประมาณดังกล่าวส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นไป รัฐบาลโดยกระทรวงการคลัง สำนักงานประมณก็ได้เน้นการใช้งบประมาณในลักษณะมุ่งเน้นประสิทธิผลของโครงการมากขึ้น กล่าวคือ มิได้ให้ความสำคัญในด้านกระบวนการว่าทำอย่างไร ดำเนินการอย่างไรแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญว่า ได้ผลทั้งโดยตรงและผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างไรมากขึ้น

3.2 โอกาสทางการศึกษาของคนไทย

เมื่อรัฐลงทุนไปในการจัดการศึกษาถึงปีละ 220,000 กว่าล้านบาท เยาวชนที่ควรจะได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษามีโอกาสได้รับประโยชน์มากน้อยสักเท่าไร เป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง เพราะจะเป็นดัชนีในเชิงปริมาณชี้ให้เห็นถึงผลอันเกิดจากการจัดการศึกษาที่ให้แก่ประชาชนทั่วไป จากข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาในบางส่วน ทำให้เห็นสภาพความเป็นจริงทางการศึกษา ดังนี้

♥ การศึกษาในระบบโรงเรียน

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนนักเรียนนักศึกษาต่อประชากรวัยเรียนในภาพรวม ในช่วงปี 2541 - 2544 ในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากร จำแนกตาม
ระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2541 - 2543

หน่วย : ร้อยละ

ระดับการศึกษา	กลุ่มอายุ	2541	2542	2543	2544*
ระดับก่อนประถมศึกษา	3-5	94.5	96.8	95.7	96.0
ระดับประถมศึกษา	6-11	102.6	102.4	103.2	103.7
ระดับมัธยมศึกษา	12-17	66.8	68.7	69.7	70.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	12-14	83.4	83.5	82.8	82.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15-17	51.9	55.3	57.3	59.2
ประเภทสามัญศึกษา	15-17	29.8	33.2	36.6	38.7
ประเภทอาชีวศึกษา	15-17	22.1	22.1	20.7	20.6
ระดับอุดมศึกษา	18-21	21.5	22.7	24.9	25.0
รวม	3-21	65.0	72.4	73.5	74.4

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สถิติการศึกษา
แห่งชาติ ปีการศึกษา 2539 - 2543, 2544 .

* ตัวเลขประมาณการ จาก สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนา
การเงินการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2544.

จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 65.0 ในปี 2541 เป็นร้อยละ 74.4 ในปี 2544 โดยมีจำนวนนักเรียนนักศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 13.7 ล้านคนในปี 2541 เป็น 13.9 ล้านคน ในปี 2544

อย่างไรก็ตาม จำนวนประชากรวัยเรียนอายุ 3-21 ปี ในช่วงดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงค่อนข้างมาก โดยจะเห็นได้ว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรในสายสามัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สายอาชีวศึกษามีอัตราส่วนลดลง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยยังสนใจที่จะเรียนต่อมหาวิทยาลัยมากกว่าการเรียนสายอาชีพที่สามารถทำงานได้ทันที แม้ว่าประเทศจะประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ

หากพิจารณาจำแนกตามกลุ่มอายุ จะเห็นได้ว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มอายุ 6-11 ปี มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาสูงที่สุด และมีจำนวนนักเรียนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับ โดยมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรเกินร้อยเปอร์เซ็นต์เนื่องจากมีเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี และสูงกว่า 11 ปีเรียนอยู่ในระดับนี้ด้วย

ในปี 2544 เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-5 ปี มีโอกาสเข้ารับการศึกษามากขึ้น โดยมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรคิดเป็นร้อยละ 96 ซึ่งคาดว่าจะส่งผลให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนระดับประถมศึกษามากขึ้น เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ ประชากรร้อยละ 82.9 มีโอกาสได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในขณะที่ร้อยละ 59.2 มีโอกาสได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีประชากรกลุ่มอายุ

15-17 ปีเข้ารับการศึกษาสายสามัญร้อยละ 38.7 และเข้าเรียนสายอาชีพศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 22.1 ในปี 2541 เหลือร้อยละ 20.5 ในปี 2544

สำหรับในระดับอุดมศึกษานั้น ถึงแม้อัตราส่วนนักศึกษาต่อประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่ในปี 2544 ยังมีประชากรในกลุ่มอายุ 18-21 ปีเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น ที่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียน

จากแนวโน้มอัตราการเรียนต่อในช่วงปี 2541 ถึงปี 2544 จะเห็นได้ว่ามีตัวเลขที่ลดลงในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ทั้งนี้เนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 ซึ่งมีผลต่อเนื่องมาจนถึงปี 2542 ส่วนในปี 2543 สถานการณ์ค่อนข้างดีขึ้นมาเล็กน้อยและประมาณการว่าอัตราการเรียนต่อจะเพิ่มสูงขึ้นเกือบทุกระดับในปี 2544 ส่วนอัตราการเรียนต่อในระดับอื่นๆ ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ ระดับอุดมศึกษาทั้งระดับอนุปริญญา และปริญญาตรี ในปี 2544 สูงกว่าปี 2541 (ตารางที่ 10)

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระบบการศึกษาในแต่ละช่วงยังมีอยู่จำนวนไม่น้อย กล่าวคือ ในปี 2544 ผู้ที่จบ ป.6 ร้อยละ 88 มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่เมื่อมาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อัตราการเรียนต่อมีเพียงร้อยละ 83 ของผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยในจำนวนนี้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญร้อยละ 45 และสายอาชีพร้อยละ 38 นอกจากนี้

ตารางที่ 10 อัตราการเรียนรู้ต่อนักเรียน นักศึกษาจำแนก
ตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2541-2543

หน่วย : ร้อยละ

ระดับการศึกษา	2541	2542	2543	2544**
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 / ป.6)	88.3	88.0	89.9	88.0
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	82.1	84.9	82.0	83.0
♥ สามัญศึกษา (ม.4/ม.3)	48.9	50.4	52.9	45.0
♥ อาชีวศึกษา (ปวช.1/ม.3)	33.2	31.9	29.1	38.0
ระดับอุดมศึกษา	83.3	80.7	81.1	92.6
♥ อนุปริญญา/เทียบเท่า (อนุปริญญาปี 1/ม.6+ปวช.3)	50.7	49.9	47.3	56.1
♥ ปริญญาตรี* (ปริญญาตรีปี 1/ม.6+ปวช.3)	32.6	30.8	33.8	36.5

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สถิติการศึกษา
แห่งชาติ ปีการศึกษา 2539-2543, 2543.

หมายเหตุ : * ไม่รวมนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันไม่จำกัด
รับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย
รามคำแหง สถาบันราชภัฏ (กศ.บป.) การศึกษาสงฆ์
และการศึกษาเฉพาะทาง)

** ตัวเลขประมาณการ จาก การประมาณการ
จำนวนนักเรียน นักศึกษา 2542-2559, สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.

ในจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผู้ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 36.5 ทั้งนี้ มีรายงานว่าผู้ที่จบ ป.6 จำนวน 894,965 คน จะมีโอกาสศึกษาต่อจนถึงระดับอุดมศึกษา 497,711 คน (ไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด) ซึ่งแสดงว่าสูญหายระหว่างทางเกือบ 4 แสนคน หรือประมาณครึ่งหนึ่งที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับปริญญา

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมานาน แม้ว่าจะมีความพยายามในการแก้ปัญหาโดยตลอดในช่วงปลายทศวรรษที่ผ่านมา ผลจากการประเมินพบว่า อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น และยังพบอีกว่า จากข้อมูลตั้งแต่ปี 2530 และ 2537 เด็กที่มาจากครอบครัวเกษตรกร ซึ่งมีปริมาณมากกว่าครึ่งของประชากรทั้งประเทศ มีโอกาสเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น จนถึงปัจจุบันนี้ ปรากฏการณ์นี้ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์เปลี่ยนแปลงและอาจจะยังเป็นปัญหามากขึ้น ซึ่งยังคงเป็นโจทย์ให้แก้ไขต่อไป (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544, สกศ.)

ทั้งนี้ จะเห็นได้จากรายงานการวิจัยเรื่อง *การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การออกกลางคันของนักเรียนในประเทศไทย* จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยการสนับสนุนของ สกศ. พบว่าในปีการศึกษา 2542 (พฤษภาคม 2542 - มีนาคม 2543)

ตารางที่ 11 อัตราการออกกลางคันจำแนกตามสังกัดและระดับการศึกษา ปีการศึกษา 2542

	กรมสามัญศึกษา			สพช.		
	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม	ประถม	ม.ต้น	รวม
ทั่วประเทศ	1.52	1.76	1.63	0.89	2.04	1.03
ภาคใต้	1.32	1.63	1.45	1.70	2.54	1.74
ภาคเหนือ	1.40	1.63	1.50	0.88	2.03	1.04
ภาคต.อ.เฉียงเหนือ	1.62	1.85	1.72	0.60	1.99	0.79

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์สภาพการออกกลางคันของนักเรียนในประเทศไทย, มกราคม 2544.

อัตราการออกกลางคันโดยรวมในโรงเรียนสังกัด สพช. เท่ากับร้อยละ 1.03 และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ร้อยละ 1.63 ซึ่งอัตราการออกกลางคันที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ต่ำกว่าที่เคยปรากฏในงานชิ้นอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการให้คำนิยามเกี่ยวกับการออกกลางคันที่แตกต่างกัน หรือเพราะอัตราการออกกลางคันมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับในช่วง 3 ปีก่อน

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการออกกลางคันและแนวทางแก้ไขปัญหามาสรุปได้ดังนี้

(1) ปัจจัยด้านภูมิหลังของครอบครัว นักเรียนที่ออกกลางคันส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ผู้ปกครองมี

การศึกษาอยู่ในระดับต่ำจึงตั้งเป้าหมายการศึกษาของบุตรไว้ต่ำ และยังพบอีกว่าผู้ปกครองนักเรียนที่ออกกลางคันกว่าร้อยละ 27 ของจำนวนทั้งหมดเป็นผู้ปกครองที่ไม่มีหรือไม่อยู่กับคู่สมรส จึงรับภาระคนเดียวในการดูแลนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลจากการหย่าร้าง นอกจากนี้ ผู้ปกครองจำนวนมากขาดความเอาใจใส่ ติดตามผลการเรียนของนักเรียน และผู้ปกครองหนึ่งในสาม มีการย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว

เนื่องจากความยากจนหรือรายได้ต่ำเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหานี้จึงต้องมีนโยบายระดับมหภาคโดยประสานระหว่างหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนปัญหาทางสังคม เป็นปัญหาความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ซึ่งสังคม ชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวมากขึ้น

(2) ปัจจัยด้านตัวนักเรียน ได้แก่ การเรียนอ่อน สอบตกซ้ำชั้นบ่อย มีปัญหาสุขภาพทั้งกายและจิต การติดยาเสพติด และปัญหาชู้สาว เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

(3) ปัจจัยด้านโรงเรียนและครู จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดระบบติดตามและเฝ้าระวังนักเรียนที่ขาดเรียนบ่อยๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการออกกลางคันสูงที่สุด ครูขาดแรงจูงใจที่จะเฝ้าระวังและติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรและรูปแบบการสอนขาดความคล่องตัว ไม่เหมาะสมกับสภาพห้องที่ ไม่สนองตอบต่อความจำเป็นและความสนใจของนักเรียน ไม่เน้นการประกอบอาชีพ นอกจากนี้

วิธีการจัดสรรทุนการศึกษา ทำให้ไม่ถึงเด็กกลุ่มเป้าหมายอย่างเพียงพอ

แนวทางในการแก้ปัญหาในโรงเรียนดังกล่าว คือ การสร้างระบบการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง ปรับวิธีการจัดสรรทุนการศึกษาให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ปรับปรุงหลักสูตร กระตุ้นให้นักเรียนรักการเรียนรู้ ตลอดจนสร้างเครือข่ายโรงเรียนในอำเภอ/จังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือกันแก้ปัญหา

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ควรให้โรงเรียนมีโอกาสและทรัพยากรที่จะดำเนินการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยการจัดสรรงบประมาณเพิ่มให้โรงเรียน เป็นเงินอุดหนุนแบบเป็นก้อน เพิ่มอำนาจการตัดสินใจด้านการใช้จ่าย และการปรับหลักสูตรให้แก่โรงเรียน นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงประสิทธิภาพและวิธีการสอนของครู เพิ่มความเข้มงวดในการคัดเลือกครู และเพิ่มแรงจูงใจ เพื่อให้ได้ครูที่มีความตั้งใจและมีความสามารถ รวมทั้งพัฒนาคุณภาพของการศึกษานอกโรงเรียนให้รองรับนักเรียนที่ออกกลางคันได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

(4) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม บางชุมชนมีปัญหาคาการพนัน ยาเสพติด หรือไม่มีการส่งเสริมด้านการศึกษาให้แก่เด็กเท่าที่ควร ผู้นำชุมชนจึงควรมีบทบาทมากขึ้น โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง โรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันศาสนาในการกระตุ้นให้ชุมชนช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมการศึกษาของเด็กในชุมชน

ในระดับอุดมศึกษา จากรายงานการวิจัยสภาพการกระจายของสถาบันอุดมศึกษาและแนวทางการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตของ สกศ. พบว่าอัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ ทั้งในระดับปริญญาและระดับต่ำกว่าปริญญา ในปี 2542 และในปี 2543 มีอัตราเพิ่มขึ้น แต่เป็นการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งอัตราที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีนักเรียนจากภูมิภาคอื่นเข้ามาเรียนในกรุงเทพมหานครจำนวนมาก น่าจะเกิดจากการกระจายของสถาบันอุดมศึกษาที่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครถึง 188 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 21.8 จากจำนวนทั้งสิ้น 805 แห่ง

♥ โอกาสของผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ

เมื่อปรัชญาการศึกษาหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งปวง ย่อมมีความหมายชัดเจนว่าจะต้องไม่มีเด็กคนใดถูกขลิบออกจากระบบการศึกษา ดังนั้น จึงน่าสนใจว่าในทางปฏิบัติสามารถทำได้ตามปรัชญาที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกประเภทซึ่งเคยถูกขลิบ และไม่ได้รับการศึกษาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าที่ควร

จากข้อมูลที่ปรากฏพบว่า ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงเจตจำนงอย่างแรงกล้าที่จะจัดบริการการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสและบุคคลพิการทุกประเภท ด้วยการรณรงค์ด้วยคำขวัญที่กล่าวว่า “ผู้พิการทุกคนที่ต้องการเรียนต้องได้เรียน” ป้ายคำขวัญเช่นนี้ถูกนำไปติดตั้งตามหน้าโรงเรียน

และหน้ากระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องที่สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้พิการได้อย่างเต็มที่ แต่จากข้อมูลที่ปรากฏ กลับพบว่า สถานการณ์ในการเข้าเรียนของเด็กกลุ่มนี้ยังไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก จากข้อมูลปี 2544 ของ สปช. ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ ได้รายงานว่ามีประชากรด้อยโอกาสกลุ่มอายุ 13 - 15 ปี ในเขตบริการของโรงเรียน และที่เข้าเรียนแล้ว จำนวนทั้งสิ้น 127,075 คน ซึ่งประกอบด้วย เด็กด้อยโอกาสประเภทต่างๆ 8 ประเภท ได้แก่ ชาวไทยภูเขา ชาวเล เด็กเร่ร่อน ชนกลุ่มน้อย เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กต่างสัญชาติ เด็กไม่ปรากฏสัญชาติ และอื่นๆ

เด็กด้อยโอกาสของกรมสามัญศึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 37,477 คน ใน 41 โรงเรียน

สำหรับเด็กพิการเรียนร่วมในภาพรวม ปีการศึกษา 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานว่ามีเด็กพิการเรียนร่วมประมาณ 128,942 คน โดยในจำนวนนี้สังกัด สปช. จำนวน 125,433 คน สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 3,509 คน นอกนั้นสังกัดหน่วยงานอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีนักเรียนพิการในโรงเรียนศึกษาพิเศษของกรมสามัญศึกษาอีก 12,222 คน ใน 42 โรงเรียน และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์อีก 37,477 คน ใน 41 โรงเรียน จำนวนเด็กพิการดังกล่าวยังไม่นับรวมผู้ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษา สังกัดสถาบันราชภัฏ กรมอาชีวศึกษา และสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

♥ ผู้มีความสามารถพิเศษ : คนอีกกลุ่มที่รัฐบาลต้องสนใจ

ในรอบปีที่ผ่านมามีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในการเผยแพร่แนวความคิด และมีการวิจัยเพื่อทำให้คนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ หรือเด็กปัญญาเลิศอย่างต่อเนื่อง จนประเทศไทยสามารถเป็นเจ้าภาพจัดประชุมนานาชาติเกี่ยวกับเด็กปัญญาเลิศได้ในช่วงเดือนสิงหาคม 2545 โดยทุกๆ ฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าเด็กกลุ่มนี้คือกำลังทางสมองอันสำคัญยิ่งของทุกชาติและของโลก เพราะถ้าหากระบบการศึกษาของแต่ละประเทศเพาะบ่มพลังทางปัญญาของเยาวชนเหล่านี้อย่างถูกต้องวิธี คนเหล่านี้อาจสร้างนวัตกรรมที่ยิ่งใหญ่ให้แก่โลกมนุษย์เหมือนดังเช่นนักปราชญ์และนักวิทยาศาสตร์ ตลอดจนผู้มีปัญญาในอดีตได้สร้างสรรค์ให้แก่มนุษยชาติมาแล้ว และที่สำคัญคือระบบการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม จะช่วยให้เด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นในฐานะคนหนึ่งที่มีชีวิตอย่างมีความสุข มีคนรอบข้างเข้าใจและเขาก็เข้าใจผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน

ในแง่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กปัญญาเลิศนั้น คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษได้ประเมินโดยยึดหลักทางสถิติว่า เด็กที่มีความสามารถโดดเด่นกว่าเด็กในวัยเดียวกันมีร้อยละ 1-3 ขึ้นไปของประชากรวัยเรียนทุกระดับ หรือประมาณ 5-7 แสนคน และหากรวมกันหลายสาขาวิชาที่อาจจะมีเด็กอย่างน้อยร้อยละ 20 ที่ถือว่าเป็นเด็กที่มีความสามารถพิเศษ แต่ปัญหาก็คือ ยังขาด

ข้อมูลเชิงสถิติที่แน่นอนเกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เนื่องจากที่ผ่านมามีประเทศของเรามีได้มีการดำเนินการเรื่องนี้ อย่างเป็นระบบจึงทำให้ไม่มีการวัดจำแนกอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่มีจำนวนเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่ชัดเจน แต่ก็มีความพยายามที่จะหาแนวทางและวิธีการในการสำรวจหรือเสาะหาเด็กกลุ่มนี้ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การสำรวจและเสาะหาเด็กที่มีความสามารถพิเศษขึ้นอยู่กับ การสอบแข่งขัน การใช้ข้อสอบคัดเลือก การใช้ผลจากคะแนนที่ได้ มาจากแบบทดสอบทางสติปัญญา โดยไม่ใช้เกณฑ์อื่นเข้ามาร่วม ตัดสินจึงได้พบว่ามีผลผิดพลาดในการดำเนินการจัดการศึกษา พิเศษสำหรับเด็กกลุ่มนี้มานับสิบปี เพราะมีเด็กจำนวนไม่น้อย ที่แสดงออกในลักษณะที่คนทั่วไปรับรู้ว่าเป็นเด็กที่บกพร่องทาง ปัญญาหรือเรียกว่าปัญญาอ่อน แต่แท้จริงกลับเป็นเด็กปัญญาเลิศ ในด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งนี้เพราะปัญหาการปรับตัว การสื่อสาร ที่ไม่เข้าใจกัน หรือการเรียนรู้ที่เร็วกว่าปกติจนกลายเป็นปฏิเสศ การเรียนรู้ตามปกติที่ครูสอนในชั้นเรียน

ด้วยเหตุนี้ จึงยังมีเด็กหลายประเภทที่ต้องใช้วิธีหรือ เครื่องมือพิเศษในการสำรวจเพื่อ “ให้การศึกษาในลักษณะที่ถูกคน” มากขึ้น จากผลการวิจัยของ สกศ. พบว่า การจัดการศึกษา ให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้อง กับศักยภาพและความต้องการทางการศึกษาของเด็กแต่ละคน หลักสูตรที่จัดให้แก่เด็กกลุ่มนี้ อาจจัดได้ 4 วิธี คือ วิธีเพิ่มพูน ประสิทธิภาพ วิธีขยายหลักสูตร วิธีลดระยะเวลาเรียน และ วิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ให้คำปรึกษา ดูแล

นอกจากนี้ สกศ. ยังได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่เรียนร่วมอยู่ในระบบโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ใน 7 สาขา (คณิตศาสตร์ ทักษะการคิด ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ดนตรี ทัศนศิลป์ แขนง และจิตวิทยา) ณ โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโรงเรียนหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการนำร่องศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการของโรงเรียนต่างๆ สำหรับในระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนนำร่องด้านภาษาอังกฤษและภาษาไทย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โรงเรียนสตรีวิทยา และโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

จากผลที่รายงานสู่สาธารณชนก็แสดงว่าประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย นั่นคือ สามารถพัฒนาได้ตามกระบวนการที่ตั้งไว้ แต่หลังจากนี้ควรจะต้องมีการดำเนินงานติดตามผลว่านักเรียนที่ได้ผ่านกระบวนการตั้งที่ทดลองนั้นพัฒนาการต่อไปอย่างไร แตกต่างจากนักเรียนโดยทั่วไปหรือไม่

ในส่วนของการทรวงศึกษาธิการ ได้ริเริ่มโครงการห้องเรียนพิเศษสำหรับเด็กที่มีความสามารถทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เพื่อให้สามารถพัฒนาความสามารถได้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเริ่มรับนักเรียนที่มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ทั้ง 12 เขตการศึกษาในปีการศึกษา 2545 และจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ให้มีลักษณะเป็น

องค์การมหาชนเพื่อรองรับเด็กที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์
ระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะ

การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนในลักษณะนี้ในบาง
ประเทศ เช่น สาธารณรัฐเกาหลี ซึ่งมีอยู่ถึง 16 แห่ง
ประสบความสำเร็จในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางด้าน
วิทยาศาสตร์เป็นอย่างดี เนื่องจากเวลาและงบประมาณส่วนใหญ่
จะทุ่มเทไปในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
 อีกทั้งมีนักวิทยาศาสตร์ระดับชาติเข้าไปช่วยสอน แต่เมื่อต้อง
สอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ทาง
วิทยาศาสตร์โดยตรง นักเรียนเหล่านี้จะสอบสู้นักเรียนที่เรียน
ในระบบทั่วไปไม่ได้ เนื่องจากจะมีคะแนนทางด้านอื่นๆ เช่น
ภาษา คณิตศาสตร์ หรือสังคมศึกษาค่อนข้างต่ำ ทำให้ไม่เป็น
ที่พอใจของผู้ปกครองซึ่งนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสาขาวิชา
ที่เป็นวิชาชีพซึ่งสร้างรายได้ให้มากกว่า นอกจากนั้น ผู้บริหาร
ในกระทรวงก็ไม่เข้าใจถึงผลงานอันเกิดจากการทำงานหนักของ
ครูและบุคลากรในโรงเรียน

ดังนั้น การศึกษาของเด็กปัญญาเลิศโดยหลักการเป็น
เรื่องที่ทำเป็นตามปรัชญาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ แต่การดำเนินการ
เรื่องนี้กลับมีประเด็นแย้งระหว่างความนิยมของผู้ปกครอง
ตลอดจนตัวนักเรียนเองกับการต้องการสร้างคนชั้นหัวกะทิใน
ทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ จึงต้องทุ่มเทความพยายาม
ดำเนินการแก้ไขต่อไป

♥ พระภิกษุและสามเณร : การศึกษาเพื่อศาสนาและ
โอกาสทางสังคม

ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา การศึกษาของสงฆ์ได้ก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษาจนสามารถมีพระราชบัญญัติกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของตนเอง ในรูปของมหาวิทยาลัยในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมกับได้รับงบประมาณเพิ่มมากขึ้นจากระดับล่างกว่าบาท เป็นหนึ่งร้อยกว่าล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถพัฒนาหลักสูตรไปจนถึงระดับปริญญาโท และปริญญาเอก โดยเปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้าไปศึกษาหาความรู้ร่วมกับพระสงฆ์ได้ นอกจากนั้นยังมีโครงการที่เปิดการเรียนนานาชาติทางด้านพุทธศาสนาในช่วงเวลาต่อไป

จากข้อมูลในปี 2544 มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีนักศึกษารวมทั้งหมด 10,972 รูป โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีนักศึกษาปริญญาตรี 3,674 รูป ประกาศนียบัตรบัณฑิต 93 รูป ปริญญาโท 48 รูป ส่วนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีนักศึกษาปริญญาตรี 6,976 รูป ปริญญาโท 169 รูป และปริญญาเอก 12 รูป

ในส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และแผนกธรรมบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาสำคัญในการพัฒนาสงฆ์รุ่นใหม่ ตลอดจนเป็นช่องทางเลือกทางหนึ่งที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชนบท จากข้อมูลที่ปรากฏยังมีนักเรียนอยู่ในระบบ

ตารางที่ 12 จำนวนนักเรียนนักศึกษา การศึกษาของสงฆ์ และคฤหัสถ์ จำแนกตามแผนกการศึกษา ปีการศึกษา 2544-2545

แผนกการศึกษา	ปีการศึกษา	
	2544	2545
รวมทั้งหมด	693,358	780,163
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	577,876	661,715
นักธรรม	207,963	207,288
ธรรมศึกษา*	369,913	454,427
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	48,132	49,502
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	67,350	68,946
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)	49,629	50,937
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6)	17,721	18,009

ที่มา : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา ประจำปี 2544 และ 2545.

* เฉพาะคฤหัสถ์

เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 12) แต่หลังจากที่ระบบการอุดหนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษา 12 ปี ดำเนินการได้อย่างเต็มระบบ นักเรียนที่เข้าสู่การศึกษาแนวนี้อาจจะลดลง เนื่องจากการศึกษาตามปกติที่ผ่านการปฏิรูปแล้วน่าจะดึงดูดและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนเข้าเรียนได้มากกว่า

♥ การศึกษาเฉพาะทาง

ในปัจจุบันนอกจากการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว มีหน่วยงานที่จัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของแต่ละหน่วยงานอีก 7 กระทรวง 2 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร และสภาการศึกษาไทย หน่วยงานดังกล่าวนี้จัดการศึกษาทั้งในระดับขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา โดยมีสถานศึกษาในสังกัดรวมทั้งสิ้น 111 แห่ง จำแนกเป็นสถานศึกษาที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 7 แห่ง เปิดสอนถึงระดับต่ำกว่าปริญญา 36 แห่ง และถึงระดับปริญญา 68 แห่ง

หน่วยงานเหล่านี้ได้ผลิตบุคลากรเพื่อตอบสนองความต้องการใช้คนของหน่วยงานโดยตรง การศึกษาในระบบนี้จึงประกันการมีงานทำและสามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของหน่วยงานทั้งด้านความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ เช่น สถานศึกษาของกระทรวงกลาโหม สถานศึกษาของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

♥ การศึกษานอกระบบโรงเรียน : การศึกษาเพื่อเติมเต็มส่วนที่ขาดหาย

การศึกษานอกระบบเกิดขึ้นจากการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความ

แตกต่างหลากหลายของการศึกษาในระบบโรงเรียน อีกทั้งยังไม่ตรงกับความเป็นจริงทางสังคม แนวความคิดในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนจึงเกิดขึ้นพร้อมกับปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต โดยการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่ดำเนินการมา มี 3 ลักษณะ คือ การศึกษาเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานซึ่งส่งเสริมการรู้หนังสือควบคู่กับการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญและการฝึกอาชีพ

ตารางที่ 13 จำนวนนักศึกษานอกระบบโรงเรียน จำแนกตามประเภทการศึกษา ปีการศึกษา 2541-2544

ประเภทการศึกษา	2541	2542	2543	2544*
รวมทั้งหมด	4,017,997	3,698,614	3,709,879	3,540,820
เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน	73,867	85,323	104,936	134,782
สายสามัญ	2,049,635	1,311,823	1,458,323	1,803,714
สายอาชีพ	1,894,495	2,301,468	2,146,620	1,602,324

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสถิติการศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2539 - 2543.

* กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรุงเทพมหานคร

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ กศน. กรมอาชีวศึกษา และ สช. ทั้งนี้ กศน. เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากที่สุดเนื่องจากเป็นหน่วยที่มีหน้าที่โดยตรง สำหรับหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และ กระทรวงมหาดไทยก็มีส่วนในการจัดบริการให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาสและพลาดโอกาสจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งถือว่าเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะแก่ผู้ด้อยโอกาสในชนบท

เมื่อพิจารณาข้อมูลจำนวนนักศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกประเภท จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงขึ้นๆ ลงๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ อย่างไรก็ตาม ผู้รับบริการส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญและฝึกอบรบวิชาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสและทักษะในการประกอบอาชีพของตนเอง

3.3 คุณภาพ : ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

จากการลงทุนด้วยงบประมาณจำนวนมากและใช้ความพยายามสร้างระบบการศึกษาในหลายๆ มิติ ผลที่ได้รับนั้นดูได้จากตัวผู้เรียนว่ามีความรู้ มีคุณธรรมเพิ่มขึ้นหรือไม่ ในแง่ของ

คุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนไม่มีข้อมูลใดได้จากการสำรวจตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมอย่างสมบูรณ์ จึงอาจกล่าวโดยรวมว่า เยาวชนไทยมีความประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่ จะมีบ้างที่ออกนอกทางไปติดยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีการแต่งกายที่ตามสมัยนิยมเกินเลยไปกว่ากรอบประเพณีไทยจะยอมรับได้ และมีรายงานวิจัยบางชิ้นและข่าวบางข่าวออกมาว่า นักเรียนวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมากขึ้น

ในส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทางราชการให้ความสำคัญในการสำรวจติดตามผลอย่างต่อเนื่องในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละระดับ โดยปรากฏภาพสู่สังคม ดังนี้

ระดับปฐมวัยหรืออนุบาล ยังไม่มีตัวเลขบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ตามหลักการของปฐมวัย คือการเตรียมความพร้อมว่า นักเรียนที่ผ่านระบบการศึกษาปฐมวัย มีความพร้อมทุกด้านทั้งด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพิ่มขึ้นหรือไม่ หรือความพร้อมที่เกิดขึ้นตามขั้นพัฒนาการของแต่ละวัย

อย่างไรก็ตาม เอกสารเรื่องนโยบายและแผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของ สกศ. ปี 2543 ได้กล่าวไว้ว่า ครูและผู้ปกครองบางคนยังขาดความรู้ในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก เช่น การเรียนรู้โดยการให้เด็กท่องจำอย่างเดียวโดยไม่ส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดตั้งแต่เล็กๆ การจัดหลักสูตรที่ตายตัว การเร่งสอนอ่าน เขียน คัดเลข เพื่อให้สอบเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ไม่ให้อิสระในการแสดงออก ห้ามเด็กพูด ให้นั่งเงียบๆ บังคับให้ทำการบ้านทุกวัน ทั้งยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

แสดงให้เห็นว่ายังมีปัญหาเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการในเด็กปฐมวัยอยู่

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความไม่เสมอภาคในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เนื่องจากหลายหน่วยงานจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย และในส่วนของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด มีปัญหาขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ อาคารเรียน และห้องเรียน ครูหรือครูพี่เลี้ยงมีวุฒิการศึกษาต่ำและไม่มีความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รวมทั้งขาดแคลนอัตราครู

ทั้งนี้ สัดส่วนที่ควรจะเป็นสำหรับชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ผลการศึกษาวิจัยของภาควิชาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รายงานว่าควรจะเป็นครู 1 คน ต่อนักเรียน 12 - 13 คน แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันสัดส่วนครูต่อนักเรียนระดับอนุบาลของไทยจะอยู่ระหว่าง 1 : 25 ถึง 1 : 40-50 คน จึงอยู่ในสภาพที่ขาดแคลนครูอนุบาลเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษา

ระดับประถมศึกษา จากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษา กรมวิชาการ ปีการศึกษา 2541 พบว่า วิชาที่นักเรียนได้คะแนนสูงสุดร้อยละ 50 คือ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สุขภาพอนามัย การงานพื้นฐานและการงานอาชีพ วิชาที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 คือ วิชาคณิตศาสตร์ (แบบให้เขียนตอบ) วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ (ชนิดเลือกตอบ) การเขียนภาษาอังกฤษ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 49.03, 48.86, 46.46 และ 44.77 ตามลำดับ

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของกรมวิชาการ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา

แผนภูมิที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของผู้เรียน ระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ปีการศึกษา
2542 ระดับประเทศ

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, (ร่าง) รายงานผลการประเมินคุณภาพ
การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ปี
การศึกษา 2542, 2544.

ตารางที่ 14 ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 ปีการศึกษา 2542

รายวิชา	ร้อยละของนักเรียนตามเกณฑ์การประเมิน		
	ต้องปรับปรุง	พอใช้	ดี
ภาษาไทย	9.55	76.71	13.74
ภาษาอังกฤษ	22.24	64.37	13.39
สังคมศึกษา	30.60	65.64	3.76
คณิตศาสตร์	64.69	28.91	6.40
เคมี	63.73	25.57	10.70
ชีววิทยา	36.55	54.11	9.34
ฟิสิกส์	44.29	49.96	5.75
วิทยาศาสตร์กายภาพ ชีวภาพ	40.32	57.71	1.98
การเขียนภาษาไทย	29.43	52.07	18.47
การเขียนภาษาอังกฤษ	86.23	11.54	2.22
พื้นฐานวิชาอาชีพ	43.43	50.39	6.19

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, (ร่าง) รายงานผลการประเมินคุณภาพ
การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ปี
การศึกษา 2542, 2544.

ผลการศึกษาของ สกศ. ในปี 2543 พบว่าเกรดเฉลี่ยของผู้จบ
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งในปีการศึกษา 2541 และ 2542
มีสัดส่วนสูงสุดในกลุ่มเกรด 2.01 - 2.10 และสัดส่วนของผู้ที่
ได้เกรดสูงขึ้นไปอีกก็จะลดลงเรื่อยๆ ทั้งนี้ จากผลการประเมิน
ดังกล่าวพบว่ารายวิชาที่นักเรียนส่วนใหญ่ต้องปรับปรุงเป็น
อันดับแรกคือ วิชาคณิตศาสตร์ รองลงมาคือ วิชาเคมี ฟิสิกส์
วิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ และชีววิทยา ตามลำดับ

การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาทางคณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ต่ำ สะท้อนถึงควมมีฐานทางวิชาการไม่เพียงพอ
ในการพัฒนาคนเพื่อมุ่งสู่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
สมัยใหม่ ความน่าวิตกนี้ปัจจุบันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้จึงได้ทรง
มีพระดำริให้มีโครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน (Science in
School - SIS) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาขึ้น

นอกจากปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ
ดังที่กล่าวแล้ว ยังพบอีกว่าความเสมอภาคในด้านคุณภาพ
การศึกษา ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ควรนำมาพิจารณา ทั้งนี้
จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่อยู่ในกรุงเทพฯ
จะทำคะแนนเฉลี่ยสูงสุดได้เกือบทุกวิชา มีเพียง 2 วิชาเท่านั้น
ที่นักเรียนในเขตการศึกษา 12 และ 9 ได้คะแนนสูงสุด ซึ่ง
แสดงให้เห็นว่าผู้ที่อยู่ในเขตภูมิภาคได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพด้อย
กว่าในเขตกรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก

ตารางที่ 15 ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามรายวิชา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา
2542

	คะแนนเฉลี่ย ระดับประเทศ	เขตการศึกษา	
		คะแนนเฉลี่ยสูงสุด	คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด
ภาษาไทย	55.52	62.76 (กรุงเทพฯ)	50.08 (เขตการศึกษา 2)
ภาษาอังกฤษ	45.76	61.69 (กรุงเทพฯ)	40.02 (เขตการศึกษา 6)
สังคมศึกษา	41.98	48.71 (กรุงเทพฯ)	38.16 (เขตการศึกษา 2)
คณิตศาสตร์	35.21	46.64 (กรุงเทพฯ)	30.79 (เขตการศึกษา 9)
เคมี	38.61	55.61 (กรุงเทพฯ)	34.36 (เขตการศึกษา 9)
ชีววิทยา	43.40	53.82 (กรุงเทพฯ)	38.00 (เขตการศึกษา 6)
ฟิสิกส์	38.96	54.76 (กรุงเทพฯ)	35.29 (เขตการศึกษา 9)
วิทยาศาสตร์			
ถ่ายภาพชีวภาพ	42.96	48.78 (กรุงเทพฯ)	37.80 (เขตการศึกษา 2)
การเขียนภาษาไทย	57.00	61.38(เขตการศึกษา 12)	48.73 (เขตการศึกษา 4)
การเขียนภาษาอังกฤษ	22.73	31.12 (กรุงเทพฯ)	19.59 (เขตการศึกษา 5)
พื้นฐานวิชาอาชีพ	51.23	56.49(เขตการศึกษา 9)	41.35 (เขตการศึกษา 4)

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, (ร่าง) รายงานผลการประเมินคุณภาพ
การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ปี
การศึกษา 2542.

♥ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษากับคุณภาพของครู

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการกล่าวถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ในกระบวนการเรียนการสอน ครูก็ยังคงมีความสำคัญอยู่เช่นเดิม จนกล่าวได้ว่ามีนักเรียน ก็ต้องมีครู แต่ตัวครูก็มีปัญหาให้กล่าวถึงได้มากมายตั้งแต่เรื่อง การขาดแคลนครู คุณภาพของครู หรือครูไม่มีจิตสำนึกในการ เป็นครู เป็นต้น

สกศ.ได้รายงานไว้ในรายงานการปฏิรูปครูวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ฯ (พ.ศ.2543) ว่า นอกจากจะมีความขาดแคลน ครู/อาจารย์ที่มีความรู้เฉพาะในด้านนี้แล้ว ครู/อาจารย์ส่วนใหญ่ ไม่สนใจแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และผู้ที่มีความรู้ ความสามารถสูงสนใจที่จะเข้าสู่อาชีพครูมีน้อยมาก นอกจากนี้ ยังไม่สามารถทดแทนครู/อาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถสูง และกำลังเกษียณอายุเป็นจำนวนมากได้ เนื่องจากอาชีพครู ขาดแรงจูงใจ ทั้งนี้ จากผลการสำรวจยืนยันว่า ครูจำนวน ไม่น้อยราวร้อยละ 20 ไม่พอใจในอาชีพครู โดยเห็นว่าเป็น งานหนัก มีรายได้น้อย และไม่ได้รับการยกย่องนับถือ

นอกจากนั้น ผลการประเมินแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในระยะ 2 ปีแรก (2540-2541) ในแผนงาน หลักที่ 3 การพัฒนา การผลิตครู และการฝึกอบรมและ การพัฒนาครูประจำการ พบว่ามีปัญหาในแง่ของสถาบันที่ ผลิตครู คือ คุณภาพของครูที่ผลิตครูยังอยู่ในระดับที่ต้อง ปรับปรุงอย่างมาก และการพัฒนาครูประจำการเป็นไปตาม เป้าหมายเพียงร้อยละ 67 เท่านั้น (สกศ. 2542)

♥ การขาดแคลนครู

จากตัวเลขล่าสุดของ สปช. ที่ได้สำรวจจำนวนครูเกินครูขาดตามเกณฑ์ของ สปช. พบว่า มีครูขาดใน 68 จังหวัด รวม 37,592 คน ในขณะที่ตัวเลขของกรมสามัญศึกษา พบว่ามีจำนวนครูเกินใน 26 จังหวัด รวม 3,933 คน แต่จังหวัดที่เหลือ 50 จังหวัด รวมมีครูขาดถึง 10,983 คน แม้จะเฉลี่ยกันได้ก็ยังคงขาดครูอยู่อีกถึง 7,050 คน ตัวเลขเช่นนี้แสดงให้เห็นปัญหาในการบริหารการศึกษาของประเทศ

ในภาพรวมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ได้สำรวจพบว่า เฉพาะในสาขาวิชาขาดแคลนซึ่งได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการยังมีความต้องการครู อาจารย์ เหล่านี้รวมถึง 86,034 คน ดังตารางที่ 16

สำหรับสาเหตุของการขาดแคลนครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานน่าจะมาจากการเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลอย่างรวดเร็วในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา ขาดการสนับสนุนให้เด็กที่เรียนเก่งเข้าเรียนครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมทั้งการที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะจำกัดอัตรากำลังคน ซึ่งนอกจากจะไม่ได้อัตราใหม่เข้ามาบรรจุแล้ว อัตราครูที่เกษียณปีละประมาณ 3 - 4 พันคน ยังถูกยุบเกือบทั้งหมด และที่สำคัญคือ ผลจากโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิตเกษียณก่อนกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ซึ่งจากสถิติปีงบประมาณ 2543 - 2544

ตารางที่ 16 จำนวนข้าราชการครูที่ขาดแคลนสังกัดกรม
ต่างๆ จำแนกตามสาขาขาดแคลน

กรม	จำนวนข้าราชการครู				รวม
	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	คอมพิวเตอร์	ภาษาอังกฤษ	
1. สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ	11	56	-	12	79
2. กรมพลศึกษา	13	41	28	20	102
3. กรมการศึกษานอกโรงเรียน	28	71	11	40	150
4. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	109	171	102	132	514
5. กรมศิลปากร	24	25	1	42	92
6. สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ	9,163	16,753	418	11,258	37,592
7. สำนักงานสภาสถาบัน ราชภัฏ	374	794	301	347	1,816
8. กรมสามัญศึกษา	12,041	15,356	1,271	14,645	43,313
9. กรมอาชีวศึกษา	342	1,188	63	503	2,096
10. สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน	90	94	-	96	280
รวม	22,195	34,549	2,195	27,095	86,034

ที่มา : กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานเลขาธิการกรม สำนักงานคณะกรรมการ
การข้าราชการครู กระทรวงศึกษาธิการ, พ.ศ. 2544.

มีครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมโครงการดังกล่าวทั้ง 3 รุ่น เป็นจำนวน 22,711 คน และคาดว่าเมื่อรวมในปีสุดท้ายคือ ปี 2545 จะมีครูเกษียณอายุก่อนกำหนด รวมประมาณ 30,000 คน แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ปัญหาโดยการเกลี้ยครูและจัดสรร อัตราบรรจุใหม่ให้แต่ไม่ถึงร้อยละ 10 ของจำนวนครูที่เกษียณ ก่อนกำหนด แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาเชิงคุณภาพได้ เนื่องจาก ผู้ที่เกษียณไปเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ส่วนผู้ที่เข้ามายังเป็นคนใหม่ ที่ขาดประสบการณ์ในการสอน

นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยเรื่อง ภาวะวิกฤติและ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในแผน พัฒนาการศึกษาระยะที่ 9-10 (พ.ศ. 2545-2554) ของ สกศ. (2544) ยังได้รายงานว่า แม้คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จะมีผู้สำเร็จการศึกษาเกินความต้องการประมาณปีละ 9 พัน ถึง 1 หมื่นคน แต่สภาวะการขาดแคลนยังคงมีอยู่ ซึ่งสามารถ อธิบายได้สองประการ ประการแรก คือ มีการผลิตที่ไม่ตรงกับ สาขาที่ขาดแคลน หรือสาขาวิชาที่ต้องการของผู้ใช้ครู ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรทางสังคมเป็นอย่างมาก ประการที่สอง คือ ฝ่ายผู้รับคือกระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถหาอัตราเพื่อบรรจุ ครูเข้าทำงานในโรงเรียนที่ขาดแคลนได้

♥ ครูกับปัญหาหนี้สิน

หนี้สินครูเป็นอีกประเด็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพการจัดการศึกษาของตัวครูเอง ซึ่งแน่นอนเด็กคือผู้ที่ รับผลกระทบโดยตรง ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้สำรวจภาวะ

การเป็นหนี้ของครูเมื่อปี 2539 พบว่า ตัวเลขหนี้สินของครู มีกว่า 8 หมื่นล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 1 แสน 3 หมื่น 8 พันกว่าล้านบาท ในปี 2540

อัตราการเพิ่มหนี้ของครู

ปี	จำนวนครูที่เป็นหนี้ (คน)	ปริมาณหนี้ (ล้านบาท)
2539	507,607	81,162
2540	498,740	138,616

ที่มา : สานปฏิรูป, พฤษภาคม 2544.

จากตัวเลขข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าจำนวนครูที่เป็นหนี้จะน้อยลง แต่ปริมาณหนี้กลับเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีการกู้เงินเพื่อไปซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกราคาแพงมากขึ้น นอกจากนี้ครูบางกลุ่มยังมีพฤติกรรมเล่นการพนัน กินเหล้า เข้าสังคมอีกด้วย ครูเองก็ยอมรับว่าการเป็นหนี้ มีผลกระทบต่อการสอน เพราะต้องออกไปทำงานหารายได้เสริม ทำให้ความเอาใจใส่ต่องานสอนน้อยลง (สานปฏิรูป, พฤษภาคม 2544)

ในปัจจุบัน แม้จะได้มีการจัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของข้าราชการครู โดยในปีงบประมาณ 2540 รัฐบาลจัดสรรให้ 500 ล้านบาท และปีงบประมาณ 2541 จำนวน 100 ล้านบาท ส่วนปีงบประมาณ 2542 - 2544 ไม่ได้จัดสรรเพิ่มเติม แต่ใช้เงินที่ครูชำระหนี้สินกองทุน โดยในปี 2544

มีกองทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 780 ล้านบาท (วารสารข้าราชการครู ปี 21 ฉบับที่ 6 ส.ค. - ก.ย. 2544, หน้า 19)

อย่างไรก็ตาม ครูควรตระหนักกว่าผู้ที่เป็นครูควรจะมีคหลักคความพอเพียง มีจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน หากมีค่านิยมในวัตถุสูง ก็จะมีโอกาสในการก่อกนัสูง ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็ไม่ควรเป็นหน้าทีของรัฐที่จะต้องตามแก้ปัญหาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

♥ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาคำเป็นแต่ไม่เพียงพอ

ในปัจจุบันเชื่อว่า สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เมื่อคุณภาพของครูมีปัญหาดังกล่าวข้างต้น เราจะใช้สื่ออุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีการศึกษาสมัยใหม่มาช่วยเสริมได้หรือไม่

จากรายงานผลการสำรวจสถานภาพและความพร้อมในการใช้งานคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศของ สกศ. (พ.ศ. 2544) พบว่าโรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียนไม่ถึง 300 คน) ขนาดกลาง (300-699 คน) และขนาดใหญ่ (700 - 1999 คน) ของกรมสามัญศึกษามีคอมพิวเตอร์จำนวนประมาณ 10, 20 และ 50 เครื่องตามลำดับหรือประมาณ 1 เครื่องต่อนักเรียน 30 คน ทั้งที่จำนวนที่เหมาะสมควรจะเป็น 1 เครื่องต่อนักเรียน 2 คน ส่วนการเชื่อมโยงเข้าระบบอินเทอร์เน็ตทั่วประเทศคิดเป็นร้อยละ 44.2 โดยโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 89.7 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 24.1

เท่านั้น โรงเรียนจึงมีปัญหาด้านแคลนคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสื่อ
การศึกษาสมัยใหม่ทั้งในแง่ปริมาณและวิธีการใช้หาความรู้บน
ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ส่วนโรงเรียนระดับประถมศึกษาของ สปช. ปี 2541
มีเครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่า 2 เครื่องต่อโรงเรียน (2.26 เครื่อง)
และ 1 เครื่องต่อนักเรียน 84 คน และยังไม่มีการเชื่อมโยง
เข้าระบบอินเทอร์เน็ตมากนัก และถ้าหากเทียบกับประเทศต่างๆ
แล้ว ประเทศไทยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ 48 เครื่องต่อจำนวน
ประชากรพันคน ในขณะที่สิงคโปร์มี 440 เครื่อง เกาหลี
313 เครื่อง และมาเลเซีย 114 เครื่อง

ในด้านการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต สิงคโปร์มีเครื่อง
คอมพิวเตอร์ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ร้อยละ 49.1 เกาหลี
ร้อยละ 40.3 และมาเลเซีย ร้อยละ 15 ส่วนประเทศไทย
มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ตัวเลขนี้เป็นตัวเลขที่น่าเป็นห่วง
ในเชิงปริมาณ แต่การเร่งเพิ่มปริมาณโดยไม่มีการวางระบบ
ความคิดในการใช้ที่ชัดเจนก็เป็นอันตรายเช่นเดียวกัน

♥ อุดมศึกษากับความคาดหวังของสังคม

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา บุคคลภายนอกมองระบบอุดมศึกษา
ด้วยสายตาที่ไม่แน่ใจในเชิงคุณภาพและด้วยความรู้สึกถึงความ
ไม่ตื่นตัวรับกระแสการปฏิรูปการศึกษาเหมือนดังการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ทั่วๆ ที่ข้อมูลจากเอกสารประชาสัมพันธ์ของทบวง
มหาวิทยาลัย (อนุสารอุดมศึกษา พ.ศ. 2545) แจ้งว่า เพียง
6 เดือน (ตุลาคม 2544 - มีนาคม 2545) ทบวงมหาวิทยาลัย

ได้ดำเนินไปหลายด้าน เช่น ด้านนโยบายและแผนอุดมศึกษา มีโครงการถึง 10 โครงการ ด้านมาตรฐานอุดมศึกษา ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับสถาบันอุดมศึกษาได้ทั่วประเทศ มีโครงการที่ดำเนินไปถึง 7 โครงการ บางโครงการส่งผลต่อนิสิตนักศึกษาโดยตรง เช่น โครงการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย เป็นต้น และด้านการพัฒนา นิสิตนักศึกษา ซึ่งมีโครงการย่อยๆ ถึง 8 โครงการ

ความไม่แน่ใจในคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เห็นได้จากข่าวของการเปรียบเทียบสถานภาพของสถาบันอุดมศึกษา โดยองค์กรภายนอกประเทศ และหน่วยงานระดับประเทศ เช่น การจัดอันดับของนิตยสารเอเชียวิก ซึ่งปัจจุบันได้หยุดการผลิต จำหน่ายไปแล้ว ได้ให้ภาพของมหาวิทยาลัยไทยในลักษณะที่น่า ตกใจมากพอสมควรเมื่อมหาวิทยาลัยที่ส่งข้อมูลเข้าเปรียบเทียบ อยู่ในระดับกลางและท้ายของการเปรียบเทียบนั้น

เมื่อปี พ.ศ. 2542 สกศ. ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดอันดับของมหาวิทยาลัยไทยกับมหาวิทยาลัยในเอเชีย ผลการจัดอันดับในปี 2541 และ 2542 พบว่า คะแนนคุณภาพของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีค่าต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น โดยคะแนนเฉลี่ยของมหาวิทยาลัยไทยมีค่าเท่ากับ 40.62 และ 40.75 ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยจากทุกประเทศเท่ากับ 43.81 และ 53.57 และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบย่อย ก็พบว่า คะแนนของมหาวิทยาลัยไทยมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในทุกองค์ประกอบ มีเพียงทรัพยากรด้านอาจารย์ในปี 2541 เท่านั้นที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย

ตารางที่ 17 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของมหาวิทยาลัย
ของไทยกับประเทศอื่น จำแนกตามปีที่จัด
อันดับ (2541-2542) และองค์ประกอบย่อย
ที่ใช้ในการจัดอันดับ

องค์ประกอบ	2541		2542	
	เฉลี่ย	ไทย	เฉลี่ย	ไทย
1. ความมีชื่อเสียง	15.26	12.34	13.21	9.57
2. ความเข้มงวดในการรับ นักศึกษา	13.08	9.56	17.41	14.09
3. ทรัพยากรด้านอาจารย์	13.82	14.68	16.16	13.22
4. ผลผลิตงานวิจัย	4.79	1.58	4.06	1.60
5. ทรัพยากรด้านการเงิน	3.08	2.46	2.74	2.27
คะแนนรวม	43.81	40.62	53.57	40.75

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *การวิเคราะห์
เปรียบเทียบผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศใน
เอเชีย ปี 2540 - 2542, 2542.*

จากผลการจัดอันดับดังกล่าว องค์ประกอบที่เป็นตัว
บ่งชี้คุณภาพของการอุดมศึกษาในประเทศไทยอย่างชัดเจนก็คือ
ทรัพยากรด้านอาจารย์และผลผลิตงานวิจัย ซึ่งในปี 2542
ทรัพยากรด้านอาจารย์ของมหาวิทยาลัยไทยมีค่าเท่ากับ 13.22

ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยจากทุกประเทศเท่ากับ 16.16 ส่วนองค์ประกอบด้านผลผลิตงานวิจัยของมหาวิทยาลัยไทยมีค่าเพียง 1.60 ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยจากทุกประเทศมีค่าสูงถึง 4.06 ซึ่งสะท้อนความจริงว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไทยไม่ค่อยทำวิจัย

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของอาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ/เอกชน จำแนกตามวุฒิ ปี 2540 - 2544

	2540		2541		2542		2543		2544	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
รัฐ	20,132	100.0	21,110	100.0	21,644	100.0	20,700	100.0	22,729	100.0
ปริญญาตรี	3,631	18.0	4,032	19.1	3,618	16.7	3,076	14.9	3,306	14.5
ปริญญาโท	11,018	54.7	11,292	53.5	11,946	55.2	11,521	55.6	12,462	54.8
ปริญญาเอก	5,483	27.3	5,786	27.4	6,080	28.1	6,103	29.5	6,961	30.7
เอกชน	6,734	100.0	6,871	100.0	6,682	100.0	8,567	100.0	8,748	100.0
ปริญญาตรี	2,781	41.3	2,518	36.6	2,215	33.1	2,603	30.3	2,653	30.3
ปริญญาโท	3,429	50.9	3,817	55.6	3,903	58.4	5,134	59.9	5,240	59.9
ปริญญาเอก	524	7.8	536	7.8	564	8.5	842	9.8	855	9.8

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย, ข้อมูลสารสนเทศอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2544, รายงานประจำปี 2544, 2545.

เมื่อพิจารณาคณวุฒิจองอาจารย์ประจำในสถาบัน
อุดมศึกษา ในช่วงปี 2540-2544 จะเห็นได้ว่าอาจารย์ใน
สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีวุฒิสูงขึ้น กล่าวคือ
อาจารย์ประจำในสถาบันของรัฐส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาโทและ
ปริญญาเอก โดยกว่าครึ่งหนึ่งมีวุฒิปริญญาโท ซึ่งในปี 2544
มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2540 รวม 1,440 คน ส่วนอาจารย์
ที่มีวุฒิปริญญาตรีมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 18 ในปี 2540
เป็นร้อยละ 14.5 ในปี 2544 ในขณะที่อาจารย์ที่มีวุฒิปริญญา
เอกเพิ่มขึ้น 1,478 คน จากร้อยละ 27.3 ในปี 2540 เป็น
ร้อยละ 30.7 ในปี 2544

สำหรับอาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาโทและปริญญาตรี โดยมีอาจารย์วุฒิปริญญาเอกค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ในปี 2544 อาจารย์วุฒิปริญญาโทมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 1,811 คน จากร้อยละ 50.9 ในปี 2540 เป็นร้อยละ 59.9 ในปี 2544 โดยอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอกมีจำนวนเพิ่มขึ้น 331 คน จากร้อยละ 7.8 ในปี 2540 เป็นร้อยละ 9.8 ในปี 2544

หากเปรียบเทียบสัดส่วนคณวุฒิอาจารย์ประจำกับ (ร่าง)
เกณฑ์การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งกำหนดให้จำนวน
อาจารย์ประจำต้องมีสัดส่วนคณวุฒิระหว่างปริญญาเอก : ปริญญา
โท : ปริญญาตรี เท่ากับ 3 : 6.5 : 0.5 พบว่าในสถาบัน
อุดมศึกษาเอกชน สัดส่วนคณวุฒิอาจารย์ปริญญาเอก : ปริญญา
โท : ปริญญาตรี เท่ากับ 1 : 6 : 3 ซึ่งแสดงว่าคณวุฒิจอง
อาจารย์ประจำยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากมีอาจารย์วุฒิปริญญา

ปริญญาเอกต่ำกว่าเกณฑ์ 3 เท่า และมีอาจารย์วุฒิปริญญาตรี สูงกว่าเกณฑ์ถึง 2 เท่า

อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตคือ ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัย เอกชนหลายแห่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาคุณภาพไปได้ดีกว่า มหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชนในปัจจุบันอาจจะ ใช้อาจารย์ประจำน้อย แต่จะดำเนินการสอนโดยใช้อาจารย์ที่ทรง คุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยมาช่วยดำเนินการสอน ซึ่งถือว่าเป็นการ ใช้บุคลากรที่มีคุณวุฒิทางการศึกษา โดยไม่ต้องลงทุนทั้งในแง่ การพัฒนาและจ่ายค่าจ้างประจำ แต่อาจส่งผลให้อาจารย์ผู้สอน ที่มาจากมหาวิทยาลัยของรัฐมีภาระการสอนเพิ่มขึ้น ทำให้ไม่มี เวลาทุ่มเทกับงานวิจัยเท่าที่ควร ดังนั้น ตัวเลขที่ปรากฏอาจจะ ไม่สามารถอธิบายความจริงของการย้ายถ่ายเทกันได้เท่าที่ควร

ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า สัดส่วน คุณวุฒิของอาจารย์ประจำในสถาบันของรัฐในปี 2544 เท่ากับ 3 : 5.5 : 1.5 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ ยังมีวุฒิปริญญาตรีมากเกินไปและมีวุฒิปริญญาโท ค่อนข้างน้อย

ในด้านผลผลิตที่เป็นงานวิจัย ในปัจจุบันอาจารย์ใน สถาบันอุดมศึกษาผลิตผลงานวิจัยน้อยมาก เนื่องจากส่วนใหญ่ มุ่งเน้นภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก จึงละเลย ภารกิจด้านการวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของการอุดมศึกษา รวมทั้งจะส่งผล ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของคณาจารย์เอง

ตารางที่ 19 สถานภาพทางวิชาการของอาจารย์ประจำ
ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2542-2543

ตำแหน่งทางวิชาการ	2542		2543	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	21,644	100.00	20,700	100.00
อาจารย์	11,647	53.81	10,823	52.28
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	5,493	25.38	5,406	26.12
รองศาสตราจารย์	4,164	19.24	4,161	20.10
ศาสตราจารย์	340	1.57	310	1.50

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย, ข้อมูลสารสนเทศอุดมศึกษา
ทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2543, รายงานประจำปี 2543,
2544.

ทั้งนี้ ผลกระทบส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากสถานภาพทางวิชาการของ
อาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กล่าวคือ สัดส่วน
อาจารย์ที่มีผลงานวิชาการและได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่ง
ในระดับรองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์มีน้อยมาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งตำแหน่งศาสตราจารย์มีไม่ถึงร้อยละ 2 และมีแนวโน้ม
ลดลงเนื่องจากเกษียณอายุและอาจารย์รุ่นใหม่ไม่สามารถเข้าสู่
ตำแหน่งทางวิชาการได้ทัน

“ขณะนี้มนุษย์สร้างความรู้เข้าสู่ไซเบอร์ ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบด้านการศึกษา ถ้าประเทศไหนไม่ตระหนัก และไม่เตรียมประชาชน เข้าสู่การศึกษาเพื่อติดตามความรู้ที่สร้างเอง หรือประเทศอื่นสร้าง ความเสียเปรียบจะเกิดอย่างมหาศาล ต่างจากเดิมที่ความเสียเปรียบจะเกิดช้า และถ้าไทยยังไม่ลงทุนก็จะยิ่งเสียเปรียบทุกคนที่อยู่ในอุดมศึกษาต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นแหล่งผลิตความรู้ใหม่”

ศ.เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี, กล่าวในการประชุมสัมมนา
เพื่อพัฒนาบัณฑิตในอุดมคติไทย
3 สิงหาคม 2545

ท้ายสุดที่ระบบอุดมศึกษาถูกตอกย้ำให้เห็นถึงความอ่อนด้อยในเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการเปิดเผยถึงผลการวิจัยในเชิงคุณภาพทางภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยว่า อยู่ในอันดับรั้งท้ายประเทศในเอเชีย จะนำหน้าก็แต่เพียงบัณฑิตจากประเทศลาวเท่านั้น

จากการเปิดเผยของศูนย์ทดสอบทางวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจความ

สามารถการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทย” เพื่อจะช่วยในเรื่อง การปรับปรุงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาวิจัยระดับความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษด้านทักษะ การฟัง การเขียน และการอ่านของบัณฑิตที่จบปริญญาตรี จากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศ ตลอดจนเปรียบเทียบ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยกับบัณฑิตจาก ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นบัณฑิตที่ต้องการ ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของจุฬาฯ ปีการศึกษา 2543 บัณฑิตจากประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบัณฑิตที่ ETS (Educational Testing Service) รายงานผลการสอบระหว่าง ปี 2536 - 2542 ยกเว้นปี 2540 - 2541 และแบบทดสอบ ภาษาอังกฤษที่ใช้วัดความสามารถใช้ภาษาเป็นแบบทดสอบ แบบปรนัยที่วัดทักษะการฟัง การเขียน (หาข้อผิดพลาดทาง ไวยากรณ์) และการอ่าน

กลุ่มตัวอย่างบัณฑิตภายในประเทศ ประกอบด้วย บัณฑิตจากกลุ่มวิทยาศาสตร์ 3,188 คน จากกลุ่มสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 5,808 คน และจากกลุ่มหลักสูตร นานาชาติ 158 คน รวม 9,154 คน และบัณฑิตจาก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย บัณฑิตจากกัมพูชา 1,153 คน อินโดนีเซีย 77,353 คน สาธารณรัฐประชาชนลาว 752 คน มาเลเซีย 62,695 คน ฟิลิปปินส์ 17,230 คน สิงคโปร์ 5,844 คน เวียดนาม 15,999 คน และจากพม่า 3,945 คน รวม 184,971 คน นอกจากนี้ มีบัณฑิตจาก

ประเทศไทยที่เข้าสอบ TOEFL ที่ ETS รายงาน 4 ปี
อีกจำนวน 183,822 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 377,947 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตที่ต้องการศึกษาใน
หลักสูตรนานาชาติมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการฟัง การเขียน และ
การอ่านสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของบัณฑิตกลุ่มวิทยาศาสตร์และ
บัณฑิตกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และคะแนนเฉลี่ย
ของบัณฑิตกลุ่มวิทยาศาสตร์สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของบัณฑิต
กลุ่มสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ แต่สูงกว่าไม่มากนัก

คะแนนเฉลี่ยเทียบกับคะแนน TOEFL ของกลุ่มหลักสูตร
นานาชาติเท่ากับ 489 คะแนน บัณฑิตกลุ่มวิทยาศาสตร์เท่ากับ
450 คะแนน และบัณฑิตจากประเทศอังกฤษกับบัณฑิตจาก
ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปรากฏว่า มาตรฐาน
ของบัณฑิตที่จบในประเทศต่ำกว่าเกณฑ์สากลที่รับนักศึกษา
เข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ซึ่งจากข้อมูลการรับ
นักศึกษาเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีและปริญญาเอกปี 2538 -
2539 มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 88 รับนักศึกษา
ที่ได้คะแนนเฉลี่ย TOEFL ตั้งแต่ 550 คะแนนขึ้นไป มีเพียง
ร้อยละ 12 เท่านั้นที่รับนักศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 500
คะแนนขึ้นไป

จากผลการสอบ TOEFL 4 ปีดังกล่าว ปรากฏว่า
บัณฑิตจากประเทศสิงคโปร์และฟิลิปปินส์เท่านั้นที่สามารถเข้า
ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทันที

กลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 500 ขึ้นไป ได้แก่ บัณฑิต
จากมาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า เวียดนาม และกัมพูชา

สำหรับบัณฑิตจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนลาว ได้คะแนนเฉลี่ย TOEFL ต่ำกว่า 500 คะแนน

บัณฑิตจากกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการศึกษาต่อที่บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในกลุ่มที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่จะศึกษาต่อในระดับบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยในสหรัฐ

นอกจากนี้ จากข้อมูลที่ ETS รายงานคะแนนผู้เข้าสอบ TOEFL 4 ปี ปรากฏว่าในด้านทักษะการฟัง 3 ปีแรก ผู้เข้าสอบจากประเทศไทยโดยเฉลี่ยได้คะแนนเป็นลำดับสุดท้าย ในขณะที่ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ หรือเคยเป็นอาณานิคมมาก่อน จะได้คะแนนสูงเป็นลำดับต้น เช่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

สำหรับทักษะการเขียนก็เช่นเดียวกัน ผู้เข้าสอบจากประเทศไทยอยู่ในลำดับสุดท้าย ในขณะที่ผู้เข้าสอบจากสิงคโปร์มีคะแนนสูงเป็นอันดับหนึ่ง

ด้านทักษะการอ่าน แม้ว่าผู้เข้าสอบจากประเทศไทยจะไม่อยู่ในลำดับสุดท้าย แต่ก็อยู่ในกลุ่มผู้ได้คะแนนต่ำ ยกเว้นปี พ.ศ. 2541-2542

เมื่อพิจารณาจากคะแนนรวมทั้ง 4 ปี พบว่า 3 ปีแรก ผู้เข้าสอบจากประเทศไทยได้คะแนนเป็นลำดับสุดท้าย และคะแนนรวมไม่ถึง 500 คะแนน แม้ว่าปี พ.ศ. 2541-2545 คะแนนรวมจะเกิน 500 คือ 512 คะแนน แต่ก็อยู่ในกลุ่มได้คะแนนต่ำ

ผลการวิจัยนี้ได้ตอกย้ำความจริงที่คนทั่วไปรับรู้รับทราบกันอยู่แล้วว่า ผู้สำเร็จการศึกษาไทยซึ่งได้เรียนภาษาอังกฤษมาไม่น้อยกว่า 15 ปี ไม่สามารถสื่อสารหรือใช้ภาษาอังกฤษได้

เท่าที่ควร ข้อมูลนี้น่าจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตื่นตัวพัฒนาต่อไป

“การอุดมศึกษาจะต่างจากการศึกษาระดับอื่นๆ โดยต้องมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทำให้สังคมโดยรวมดีขึ้น เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความก้าวหน้าให้สังคม ถ้าผู้บริหารมหาวิทยาลัยยึดหลักการนี้ ประเทศและประชาชนจะได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งยูเนสโกได้กำหนดให้อุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีพันธกิจ 7 เรื่องสำคัญคือ

1. ให้การศึกษอบรมบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง ทำงานรับใช้สังคมทุกภาคทุกส่วนได้
2. สร้าง ขยายความรู้ และเผยแพร่ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัย
3. สร้างความหลากหลายในเชิงวัฒนธรรม อนุรักษ์ ส่งเสริม และไม่กีดกันวัฒนธรรมอื่น
4. ให้โอกาสอุดมศึกษาตลอดชีวิตแก่ทุกคนในประเทศ
5. พัฒนาและปรับปรุงการศึกษาระดับอื่นด้วย
6. ปกป้องและสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาชน
7. ศึกษาปัญหาที่เกิดในสังคมให้ถ่องแท้ เป็นกลาง และเสนอต่อสื่อด้วยหลักวิชาการ”

ศ.เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี, กล่าวในการประชุมสัมมนา
เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย,
3 สิงหาคม 2545

3.4 ผลผลิตทางการศึกษากับความต้องการ ของสังคม

ความสอดคล้องของผลผลิตทางการศึกษากับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นดัชนีสำคัญประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของระบบการศึกษา โดยพิจารณาได้จากแนวโน้มความต้องการแรงงานกับปริมาณและคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา รวมทั้งอัตราการมีงานทำและอัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษา

♥ แนวโน้มความต้องการแรงงานกับปริมาณและ คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา

เมื่อพิจารณาจากการศึกษาประมาณการความต้องการแรงงาน จำแนกตามระดับการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2540-2550 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกศ. ได้แสดงให้เห็นภาพความต้องการแรงงานภายใต้ข้อสมมุติ 4 กรณี คือ กรณีเศรษฐกิจมีการขยายตัวระดับปานกลาง ระดับสูง ระดับต่ำ และกรณีการขยายตัวระดับปานกลางควบคู่กับการส่งเสริมการจ้างงานในภาคการเกษตร พบว่า ความต้องการแรงงานระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จะลดลงในทุกๆ กรณี แต่ลดลงมากน้อยต่างกัน ความต้องการแรงงานที่ลดลงในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ถูกทดแทนด้วยความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาสูงขึ้นในทุกๆ ระดับแตกต่างกัน

ถ้าพิจารณาจากกรณีที่เศรษฐกิจขยายตัวปานกลาง อัตราเพิ่มของความต้องการแรงงาน ระดับ ปวส. และปริญญาตรี สายวิชาชีพจะเพิ่มเร็วที่สุดถึงร้อยละ 9.65 ต่อปี ตามด้วย ความต้องการแรงงานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับ อนุปริญญากับปริญญาตรีสายวิชาการ ซึ่งเพิ่มปริมาณร้อยละ 7.50 และ 7.31 ต่อปีตามลำดับ อัตราการเพิ่มของความต้องการ แรงงานที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีคือ ร้อยละ 6.6 ต่อปี ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอาชีวศึกษาเพิ่มประมาณ ร้อยละ 3.31 และ 3.43 ต่อปีตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระหว่างปี 2540-2542 พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษาสูงมีจำนวนสูงขึ้นใกล้เคียงกับประมาณการความต้องการแรงงานในกรณีที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวระดับปานกลาง ยกเว้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษามีจำนวน ลดลงเล็กน้อย ในขณะที่มีความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ผลการสำรวจความเห็นของกลุ่มนักธุรกิจ ต่างชาติประมาณ 500 คน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยบริษัทที่ปรึกษาความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและการเมือง ในปี 2542 พบว่า นักธุรกิจกลุ่มดังกล่าวให้ความเห็นว่า ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ ยกเว้น สิงคโปร์ กับ ฟิลิปปินส์ กำลังเผชิญปัญหาการขาดแคลนแรงงานมีฝีมือที่ชำนาญและมีการศึกษาคดี ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ โลกเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะประเทศไทย มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย ติดอันดับประเทศที่

ตารางที่ 20 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกตามระดับ
การศึกษา 2540-2542 และอัตราเพิ่ม/ลด
เฉลี่ยต่อปี

ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา			อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (%)
	2540	2541	2542	
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	943,121	913,519	894,965	- 2.58
ระดับ ม.ต้น (ม.3)	770,922	747,838	769,551	- 0.05
ระดับ ม.ปลาย	430,889	466,344	497,711	7.48
ประเภทสามัญ (ม.6)	250,509	258,273	291,549	7.99
ประเภทอาชีวศึกษา (ปวช.3)	180,380	208,071	206,162	7.22
ระดับอุดมศึกษา	299,368	327,318	350,488	8.21
ต่ำกว่า ป.ตรี	150,402	170,876	180,816	9.71
ป.ตรี	131,685	137,548	149,630	6.62
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	1,157	1,174	1,418	11.13
ปริญญาโท	15,984	17,553	18,452	7.47
ปริญญาเอก	140	167	172	11.14

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสถิติ
การศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2539-2543.

ขาดแคลนแรงงานฝีมือมากที่สุด และนับเป็นอุปสรรคสำคัญในการยกระดับประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรมที่อาศัยความรู้

ในเชิงคุณภาพนั้น ผลการศึกษาของ IMD ในปี 2544 ชี้ให้เห็นว่า ระบบการศึกษาของไทยไม่สามารถตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ ขณะที่ระบบการศึกษาของสิงคโปร์และไต้หวันสามารถตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ประชากรไทยยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจน้อย ในขณะที่ประชากรของสิงคโปร์ ไต้หวัน ฮองกง เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย มีความรู้ความเข้าใจในด้านเศรษฐกิจมากกว่า

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาที่มียานทำซึ่งเป็นกำลังคนระดับกลางและระดับสูง ในปี 2543 พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.1) เห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรที่เรียนมา โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี รองลงมา ได้แก่ ระดับอนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า ปวช. หรือเทียบเท่าปริญญาโท ปกศ. สูง ประกาศนียบัตรบัณฑิตปริญญาเอก และ ปวท. ตามลำดับ

ในจำนวนผู้ที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรนั้น ร้อยละ 77.3 เห็นว่า ควรเพิ่มประสบการณ์ให้ผู้เรียน ร้อยละ 62.1 เห็นว่าควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และมีผู้ที่เห็นว่าควรปรับปรุงความรู้และคุณภาพของผู้สอนร้อยละ 26.4 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำ จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร
ที่เรียนมาในระดับการศึกษา

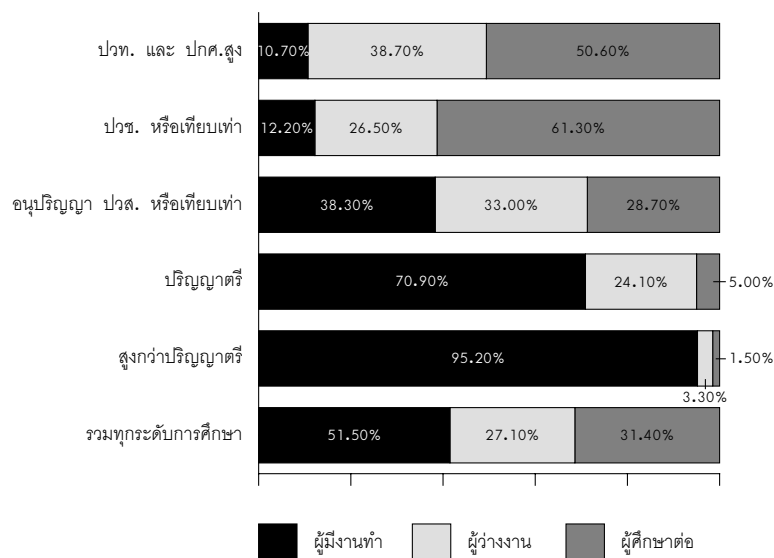
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตร	ระดับการศึกษา									
	รวมทุก ระดับ การศึกษา	สูงกว่าปริญญาตรี			ปริญญา ตรี	อนุปริญญา, ปวส. หรือ เทียบเท่า	ปวท. หรือ เทียบเท่า	ปวช. หรือ เทียบเท่า	ป.ก.ศ. สูง	
		ปริญญา เอก	ปริญญา โท	ประกาศนียบัตร บัณฑิต						
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ควรปรับปรุง	80.06	56.89	75.51	62.87	81.68	79.85	50.00	76.68	70.90	70.90
- ปรับปรุงเนื้อหาวิชาทั้ง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ	62.11	73.68	65.68	68.97	64.97	57.23	100.00	58.79	45.19	45.19
- ปรับปรุงความรู้และ คุณภาพของผู้สอน	26.38	29.47	39.53	39.60	24.26	27.19	-	25.78	23.70	23.70
- เพิ่มประสบการณ์ให้ผู้เรียน เหมาะสมแล้ว	77.28	72.63	65.94	62.96	77.67	79.00	100.00	78.25	88.89	88.89
ไม่ระบุ	19.58	43.11	24.25	37.13	18.23	19.44	50.00	22.42	29.10	29.10
	0.36	-	0.2	-	0.09	0.71	-	0.90	-	-

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานผลการสำรวจการทำงานและการว่างงานของกำลังคนระดับกลางและระดับสูง พ.ศ. 2543, 2543.

♥ การมีงานทำและการว่างงาน

จากรายงานผลการสำรวจการทำงานและการว่างงานของกำลังคนระดับกลางและระดับสูง พ.ศ. 2543 พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2541 มีจำนวน 575,096 คน เป็นผู้มีงานทำประมาณร้อยละ 41.5 เป็นผู้ศึกษาต่อร้อยละ 31.4 เป็นผู้ว่างงานร้อยละ 27.1 และในจำนวนผู้ว่างงานนี้ เป็นผู้กำลังหางานทำร้อยละ 23.8 และไม่หางานทำร้อยละ 3.3 (แผนภูมิที่ 2)

แผนภูมิที่ 2 ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาจำแนกตามภาวะการทำงาน

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจการทำงานและการว่างงานของกำลังคนระดับกลางและระดับสูง พ.ศ.2543 (ผู้สำเร็จการศึกษาประจำปีการศึกษา 2541), 2543.

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของผู้มีงานทำพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับสูงมีงานทำมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่ำกว่า กล่าวคือ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีงานทำเกือบทั้งหมด ประมาณร้อยละ 95.2 ของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่มีงานทำแล้วจึงไปศึกษาต่อ รองลงมาเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งมีผู้มีงานทำ ร้อยละ 70.9 ระดับอนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่าร้อยละ 38.3 ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. หรือเทียบเท่ามีสัดส่วนผู้มีงานทำเพียงร้อยละ 12.2 ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่นิยมศึกษาต่อ

ในช่วง 3 ไตรมาสแรกของปี 2544 อัตราร้อยละของผู้มีงานทำมีสัดส่วนใกล้เคียงกันทั้ง 3 ไตรมาส กล่าวคือ ผู้มีงานทำเกือบครึ่งหนึ่งที่อยู่ในเขตเทศบาล (รวมกรุงเทพมหานคร) จบการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย เฉลี่ยประมาณร้อยละ 30 และอุดมศึกษา เฉลี่ยประมาณร้อยละ 22.8 ส่วนในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล ผู้มีงานทำประมาณ 3 ใน 4 จบการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาประมาณร้อยละ 18.8 และอุดมศึกษาเฉลี่ยประมาณร้อยละ 5.9 ซึ่งจะเห็นได้ว่ากำลังแรงงานส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท

เมื่อพิจารณาอัตราการว่างงาน พบว่า ผู้ว่างงานในเขตเมืองหรือเขตเทศบาลจบการศึกษาระดับอุดมศึกษามากที่สุด เฉลี่ยร้อยละ 28 โดยเป็นผู้จบการศึกษาด้านสาขาวิชาการศึกษา ร้อยละ 16.8 รองลงมาคือ สาขาวิชาชีพและสาขาวิชาการศึกษา ส่วนในเขตชนบท

หรือนอกเขตเทศบาล ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามีอัตราการว่างงานสูงสุด เฉลี่ยร้อยละ 34.4 รองลงมาคือผู้ที่มีวุฒิต่ำกว่าประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ที่อยู่ในชนบทส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีโอกาสได้รับการศึกษาน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมือง (ตารางที่ 22)

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยได้รายงานไว้ในปีการศึกษา 2542 มีผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 126,661 คน คิดเป็นสัดส่วนระหว่างนักศึกษาของรัฐต่อเอกชนเท่ากับ 65 : 35 จากการสำรวจภาวะการมีงานทำของบัณฑิตในปี 2542 พบว่าสาขาที่มีการจ้างงานสูงสุดคือ แพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้อง เนื่องมาจากความขาดแคลน และมีความต้องการสูง กล่าวคือ ในปี 2542 ประเทศไทยมีแพทย์ 1 คนต่อประชากร 3,615 คน ในขณะที่ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่มีประชากรต่อแพทย์ไม่ถึง 1,000 คน ส่วนสาขาที่มีการจ้างงานน้อยที่สุดคือ วิศวกรรมศิลป์และประยุกต์ศิลป์

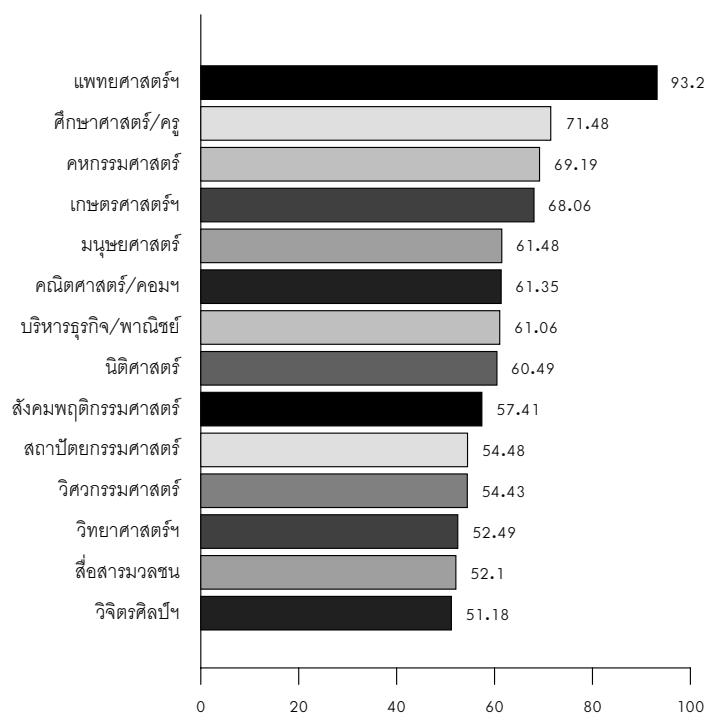
เมื่อพิจารณาอัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างปี 2541-2543 ปรากฏว่าปี 2541 มีสัดส่วนที่สูงกว่าปี 2542 หรือคิดเป็นร้อยละ 26.85 สำหรับปี 2542 จำนวนผู้ว่างงานลดลงเป็นร้อยละ 22.06 โดยบัณฑิตจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนว่างงานในสัดส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 32.89 ในปี 2541 และร้อยละ 29.34 ในปี 2542 ส่วนปี 2543 มีบัณฑิตที่ยังหางานทำไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 20.67 ทั้งนี้ภาวะการว่างงานของบัณฑิตปี 2541 - 2543 ซึ่งสูงประมาณร้อยละ 21 - 27 ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 22 อัตราร้อยละของผู้มีงานทำและผู้ว่างงาน
เฉลี่ย 3 ไตรมาส จำแนกตามระดับการ
ศึกษาและเขตปกครอง (ในเขตเทศบาล/
นอกเขตเทศบาล) ปี 2544

	ผู้มีงานทำ		ผู้ว่างงาน	
	ในเขตฯ	นอกเขตฯ	ในเขตฯ	นอกเขตฯ
ไม่มีการศึกษา	2.1	4.2	0.9	1.7
ต่ำกว่าประถมศึกษา	27.5	46.2	15.4	26.8
ประถมศึกษา	17.2	24.8	19.1	34.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	15.4	11.4	19.5	17.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	14.6	7.4	17.0	10.8
- สายสามัญ	8.5	5.3	9.8	8.1
- สายอาชีวศึกษา	6.0	2.0	7.2	2.7
- สายวิชาการศึกษา	0.1	0.07	0.03	0.07
อุดมศึกษา	22.8	5.9	28.0	8.9
- สายวิชาการ	12.7	2.0	16.8	2.4
- สายวิชาชีพ	6.3	2.2	8.9	4.8
- สายวิชาการศึกษา	3.8	1.8	2.2	1.7
อื่นๆ และไม่ทราบ	0.4	0.1	0.2	0.0

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงาน
ของประชากรทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 1 (ม.ค.-
มี.ค.), ไตรมาสที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย.) และไตรมาสที่ 3
(ก.ค.-ก.ย.), 2544.

แผนภูมิที่ 3 ร้อยละของผู้มีงานทำในระดับปริญญาตรี
จำแนกตามสาขา ปี 2542

ที่มา : สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. รายงานการศึกษาเรื่อง
ภาวะการหางานทำของบัณฑิต ปี พ.ศ. 2542, กรกฎาคม
2544.

ของประเทศปี 2540 ซึ่งโดยปกติสภาวะการว่างงานหลังสำเร็จ
ศึกษา 1 ปี มีประมาณร้อยละ 10 - 13 (ปี 2537 - 2539)

กล่าวโดยสรุป เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ 2544 จน
ก้าวเข้าสู่ปีงบประมาณ 2545 การจัดการศึกษาของไทยได้
รับการพัฒนาให้ก้าวหน้ามากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
ทั้งนี้ เป็นผลมาจากกระแสความตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษา
นับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อมูลและดัชนีบางประการที่บ่งชี้ว่า
การจัดการศึกษาของชาติในระยะที่ผ่านมายังมีปัญหาและอุปสรรค
ที่จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขต่อไปหลายประการ

ประการแรก รัฐบาลลงทุนทางการศึกษาเป็นจำนวน
มากขึ้นทุกปี และมีสัดส่วนสูงกว่่างบประมาณด้านอื่นๆ ซึ่งเมื่อ
เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ พบว่า ประเทศไทยลงทุนทางการ
ศึกษามากเป็นอันดับ 2 ของเอเชีย แต่ผลการจัดอันดับความ
สามารถด้านการศึกษาของไทยกลับอยู่ในอันดับที่ 44 จาก 49
ประเทศ และต่ำกว่าหลายประเทศในเอเชีย

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ของ สกศ. เกี่ยวกับความ
สัมพันธ์ระหว่างการลงทุนทางการศึกษากับผลการจัดการศึกษา
พบว่า ประสิทธิภาพในการลงทุนจัดการศึกษาของประเทศไทย
ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ เป็นอย่างมาก และพบว่า การลงทุนทาง
การศึกษามีผลค่อนข้างมากต่อการขยายโอกาสทางการศึกษาและ
ประเทศที่มีการลงทุนทางการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีผลลัพท์
ทางการศึกษาสูง แต่จะต้องมีการบริหารจัดการและการใช้เงิน

อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่เมื่อพิจารณาการจัดสรรและการใช้งบประมาณ การศึกษาของไทย จะเห็นได้ว่าต้องมีการปรับปรุงหลายประเด็น แต่การที่รัฐปรับการจัดสรรที่มุ่งเน้นผลผลิตหรือผลลัพธ์ของ โครงการ และกระจายความเท่าเทียมของการใช้งบประมาณ มากกว่าเน้นที่ตัวหน่วยงาน น่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดีของการ ใช้งบประมาณไปเพื่อกระตุ้นให้เกิดความเจริญและพัฒนา คุณภาพได้

ประการที่ 2 รัฐบาลประสบความสำเร็จในการขยาย โอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้นทั้งในระบบและ นอกกระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ประชาชน มีโอกาสได้รับการศึกษาน้อยลงตามลำดับ โดยในปี 2544 ถึงแม้ประชากรกลุ่มอายุ 18 - 21 ปีจะมีโอกาสได้รับ การศึกษามากขึ้น แต่ยังมีสัดส่วนเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการอีกจำนวน มากที่ไม่มีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษา ตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติทางการศึกษาตลอดจนความมุ่งมั่นของ กระทรวงศึกษาธิการเอง ดังนั้น ในช่วงต่อไป รัฐบาลน่าจะต้อง ทุ่มเทพยวาทกรทุกด้านสู่การพัฒนากลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้มาก ยิ่งขึ้น เพื่อประเทศไทยจะได้พลังสร้างสรรค์จากคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นเสมือนพลังเงาในสังคมมานาน

ประการที่ 3 การจัดการศึกษาของไทยยังมีปัญหาด้านคุณภาพ ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของการศึกษาก็คือ ศักยภาพและความพร้อมด้านครู อาจารย์ รวมทั้งสื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ในระดับอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้สูงขึ้นและมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ นอกจากนี้ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาที่ยังไม่น่าพอใจแล้ว ยังมีปัญหาด้านความไม่เสมอภาคในการจัดบริการการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท และระหว่างสถานศึกษาสังกัดต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการบริหารและจัดการศึกษา

ประการสุดท้าย ประสิทธิภาพของระบบการศึกษาไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจนัก ซึ่งเป็นผลมาจากการบริหารและจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นตัวป้อนและกระบวนการ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ผลผลิตทางการศึกษาของไทยมีคุณภาพไม่เป็นที่พึงพอใจและไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมเท่าที่ควร กล่าวคือ การจัดการศึกษายังมีปัญหาดังกล่าวในด้านหลักสูตร ผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียนและครู รวมทั้งสภาพสังคม ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนต่ำ คุณภาพของผู้สำเร็จ

การศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของงานที่จะทำ จึงควรมีการปรับปรุงการบริหารจัดการและการใช้งบประมาณทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพต่อไป

ก้าวสู่ การศึกษาที่ท้าทายพลังสมอง

ผลการดำเนินงานด้านการศึกษาดังที่กล่าวในบทที่ 3 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการศึกษา ทั้งในแง่กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการ ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงได้เกิดกระแสความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาไทยทั้งระบบ ซึ่งเริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้นหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในช่วงครบรอบ 3 ปี ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งดำเนินการโดย สกศ. และหน่วยงาน

ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งองค์กรและบุคคลทั่วไปได้พยายามดำเนินงานปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการศึกษาตามนโยบายและแผนปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

1. การประกันโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำ (ร่าง) แผนปฏิบัติการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกันก็เริ่มดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาตามแผนดังกล่าว พร้อมทั้งเตรียมการรองรับการขยายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีอายุเกินกว่าวัยเรียนยังดำเนินการได้ไม่มากนัก ส่วนกลุ่มผู้พิการมีแนวโน้มการเข้าเรียนสูงขึ้นทุกปี สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษยังดำเนินการได้น้อย

2. การปฏิรูปการเรียนรู้

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีการดำเนินงานมากในเรื่องหลักสูตร โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และได้มีการนำร่องการใช้หลักสูตรในโรงเรียนกว่า 2,000 โรงเรียน โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนได้ สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษาก็ได้มีการปรับปรุงเนื้อหา

สาระให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศและบริบทของท้องถิ่น

ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนนอกร่อง โรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายเป็นต้นแบบในการปฏิรูปและขยายผล รวมทั้งครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ฯลฯ ส่วนระดับอุดมศึกษานอกจากจะเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ยังให้มีทักษะเพียงพอที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมีประสบการณ์การทำงานอย่างจริงจัง

ส่วนการวัดและประเมินผลทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา รวมทั้งการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครู และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ยังดำเนินการได้ไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ พบว่ามีการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่มีการติดตามการใช้ประโยชน์และการจัดสรรโอกาสในการเข้าศึกษาต่อก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

3. การปฏิรูปครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ในด้านการผลิตครูและสถาบันผลิตครู มีการดำเนินงานบ้างแล้วในเรื่องการจัดทำแผนปฏิบัติการและการเตรียมการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูแนวใหม่ระดับปริญญาตรี 6 ปี ส่วนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้มีการอบรมและสัมมนาครูและผู้บริหารแต่ยังไม่เพียงพอ ต้องมีการนำรูปแบบและวิธีการแนวใหม่มาใช้

นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องก็ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ส่วนพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานวิชาชีพและองค์การวิชาชีพ รวมทั้งการบริหารงานบุคคล พบว่าดำเนินการได้มาก เนื่องจาก ร่าง พ.ร.บ.สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. และ ร่าง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. อยู่ระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ส่วน ร่าง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อนำกลับมาเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

4. การปฏิรูประบบการศึกษา

เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานเทียบโอนผลการศึกษาทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดกฎระเบียบเดิม เนื่องจากยังไม่มี การประกาศใช้กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการเทียบโอนผลการศึกษาใหม่ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับการส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายก็ยังคงดำเนินการได้น้อย เนื่องจากยังไม่มี การประกาศใช้กฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานประกอบการ รูปแบบศูนย์การเรียน พ.ศ. และกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระยะ 15 ปี

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาของเอกชน ได้มีการจัดทำร่างกฎหมาย 2 ฉบับ คือ ร่าง พ.ร.บ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. และร่าง พ.ร.บ.สถานศึกษาเอกชน พ.ศ. เสร็จเรียบร้อยแล้ว และเตรียมนำเสนอสภาผู้แทนราษฎร

6. การประกันคุณภาพการศึกษา

ถึงแม้ว่ากฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษายังอยู่ระหว่างการนำเสนอคณะรัฐมนตรี แต่กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้ออกประกาศกระทรวงและประกาศทบวงว่าด้วยการกำหนดระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการได้ทันที

นอกจากนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ก็ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ยังคงต้องมีการสรรหาผู้ประเมินภายนอกเพิ่มเติม รวมทั้งเร่งดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา

7. การจัดทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

เนื่องจากการชะลอกฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาการระดมทรัพยากรจึงยังดำเนินงานได้น้อยเมื่อเทียบกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา ซึ่งได้มีการประมาณการค่าใช้จ่ายเพื่อจัดสรรเงินอุดหนุนรายบุคคลสำหรับ

การศึกษาขั้นพื้นฐานและผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้ว รวมทั้งยังมีการเตรียมการเพื่อจัดสรรงบประมาณสำหรับผู้มีความ ต้องการพิเศษ

ส่วนการประเมินการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ยังอยู่ ระหว่างดำเนินโครงการนำร่องในเรื่องระบบตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณตาม ระบบการจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

8. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

เนื่องจากเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จเป็นรูปธรรม จึง จำเป็นต้องมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่เสนอนโยบายและส่งเสริม การผลิต การพัฒนา และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ แต่ขณะนี้ยังไม่ได้มีการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา เนื่องจากกระบวนการดำเนินงานด้านกฎหมายยังไม่ แล้วเสร็จ

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานและระบบเครือข่าย สื่อและวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรไปแล้วพอสมควร รวมทั้งได้มีการจัดทำร่าง แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา แห่งชาติ ซึ่งจะได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

ความพยายามปฏิรูปการศึกษาในช่วงเวลา 4 - 5 ปี ที่ผ่านมา สามารถเปรียบเทียบได้กับการทำไร่ทำสวน นับตั้งแต่ เริ่มมีนักคิด นักการศึกษา และผู้สนใจทางการศึกษายุคใหม่

มานั่งรวมกลุ่มปรึกษากันว่าประเทศไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนทางการศึกษานานใหญ่ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ไปจนถึงเกิดกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญเชื่อมโยงการจัดทำพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศ ซึ่งมีกระบวนการวิจัยประชุมสัมมนาและประชาพิจารณ์มากมายหลายครั้ง จนท้ายสุดมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งทำให้เกิดความเคลื่อนไหวต่อเนื่องเกือบทุกมิติของระบบการศึกษา

ช่วงเวลาเหล่านี้เปรียบเสมือนกับการที่ชาวไร่ชาวนาเริ่มต้นคิดว่าจะปลูกพืชพันธุ์อะไร แทนพืชชนิดเดิมที่มีปัญหาแล้วจึงมีการเตรียมดิน เตรียมปุ๋ย เตรียมเรื่องน้ำ รวมทั้งเรื่องของการตลาดอย่างครบถ้วนแล้วจึงลงมือเพาะปลูก หลังจากนั้นจึงเฝ้าดูการเจริญเติบโตขึ้นของพืชพันธุ์นั้นวันแล้ววันเล่าด้วยใจระทึกกว่า ก่อนที่ต้นอ่อนจะเติบโตเต็มที่จนออกดอกออกผลที่สามารถเก็บเกี่ยวไปขายหรือใช้ประโยชน์ได้จะมีตัวแมลงศัตรูพืชหรือภัยร้ายอะไรมาทำลายต้นพืชอ่อนๆ เหล่านั้นเสียหายไปก่อนที่ความหวังของชาวไร่ชาวนานั้นจะเป็นจริงหรือไม่

การรอคอยผลพวงของการปฏิรูปการศึกษาตลอดเวลา 3 ปี มาจนถึงปัจจุบันคือช่วงปลายปี 2545 ก็มีสภาพเช่นเดียวกัน แต่การปฏิรูปเริ่มมีความหวังที่ชัดเจนมากขึ้นเมื่อมีการประชุมเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ในวันพฤหัสบดีที่ 1 และวันจันทร์ที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็น

ประธานในที่ประชุม พร้อมกับการระดมความคิดเห็นจากบุคคลระดับรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และผู้บริหารระดับสูง ในวงการศึกษและผู้รู้ทางการศึกษา การประชุมในสองวันนั้น จึงเป็นเสมือนฝนที่ลงมาทำให้พื้นดินทั้งส่วนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และส่วนที่ยังแห้งแล้งเกิดสภาวะความพร้อมที่จะรองรับความเจริญเติบโตของพืชพันธุ์แห่งการปฏิรูปต่อไป

การทำทลายความคิดจากนายกรัฐมนตรี

“ผมอยากเห็นการปฏิรูปการศึกษา ผมคิดอย่างเสรีพอสมควร อยากเห็นการศึกษาแบบหลุดโลก เรียนแบบหลุดโลก คือเรียนแบบที่มีระบบการเรียนการสอนที่สุดๆ ไปเลย คือ ทำทลายเด็กให้สุดๆ ให้ปล่อยพลังสมองให้เต็มที่ แล้วเรียนสารพัดรูปแบบ เรียนหลากหลาย เรียนแบบเป็นสหวิทยาการ”

(พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร 1 สิงหาคม 2545)

ข้อความข้างต้นคือตอนหนึ่งของปาฐกถาเปิดการประชุมเรื่อง การปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2545 ณ ตึกสันติไมตรี ซึ่งเป็นปาฐกถาที่มีเนื้อความปลุกเร้าให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กระตือรือร้นที่จะหาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการ

ปฏิรูปการศึกษา จนทำให้มองเห็นว่าผู้นำของประเทศได้แสดงวิสัยทัศน์ของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาก้าวหน้าไปจากปัจจุบันอย่างมาก จนเปลี่ยนแปลงภาพของความไม่แน่ใจเดิมที่ว่าคนในวงการศึกษามีความคิดเรื่องการปฏิรูปแล้ว แต่รัฐบาลจะเอาอย่างไร กลับมาเป็นผู้นำของประเทศที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะที่ใช้คำว่าการศึกษาแบบหลุดโลก ซึ่งหมายถึงควรจะเปลี่ยนจากความเคยชินเดิมๆ ไปสู่วิธีการใหม่ๆ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบในวงการศึกษาว่าจะทำได้หรือไม่ รวมทั้งอาจต้องคิดกันอย่างจริงจังว่า คำว่าการศึกษาแบบหลุดโลกจริงๆ นั้นหมายถึงอะไร

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายละเอียดเชิงลึกในบางประเด็นต่อไปนี้จะได้เห็นความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และที่สำคัญคือได้เห็นการมีส่วนร่วมจากส่วนต่างๆ ในสังคมที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

4.1 การปฏิรูปการเรียนรู้

ในช่วงเริ่มคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษา มีคำหลายคำที่ใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ และมีงานวิจัยหลายต่อหลายชิ้นที่ทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองความคิดนั้น คำเหล่านั้นได้แก่ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หากถามว่าเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่ออะไร คำตอบที่ได้คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะเก่ง ดี มีสุข จนคำคำนี้กลายเป็นสูตรสำเร็จที่ครูและศึกษานิเทศก์ต้องมุ่งสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะดังกล่าว ครูหลายคนประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมที่อยู่ในแนวดังกล่าว หนีจากการสอนที่เน้นแต่ท่องจำไปสู่การสอนด้วยกิจกรรม จนได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบ ไปจนถึงครูแห่งชาติ โดยครูเหล่านี้จะมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นในการเป็นวิทยากรและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ครูท่านอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม ความคิดเรื่อง เก่ง ดี มีสุข ในช่วงหลังได้ถูกกำกับด้วยความคิดเรื่องความหลากหลายทางภูมิปัญญาหรือพหุปัญญาเพื่อชี้ให้เห็นว่า ค่าความเก่งของนักเรียนไม่ได้อยู่ที่วิชาการด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ แต่อยู่ที่มิติอื่นๆ อีกมาก เช่น ดนตรี กีฬา แต่กระนั้นก็ตาม การขยายความชัดเจนต่อมาอยู่ที่ความคิด ความเชื่อสมัยใหม่เกี่ยวกับสังคมที่พึงประสงค์ในปัจจุบัน คือ สังคมที่มีความรู้เป็นฐาน หรือสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based society) ซึ่งขยายไปสู่เศรษฐกิจใหม่ที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้

ความคิดเรื่องสังคมที่มีความรู้เป็นฐานคงสามารถอธิบายได้หลายแง่หลายมิติ แต่ภาพรวมที่เห็นได้ คือ คนในสังคมเช่นนี้คงจะไม่ใช่เพียงท่องๆ จำๆ เรื่องเดิมๆ ที่ถูกนำมาเล่าแล้วเล่าอีกจากครูคนเดียวกัน แต่คงเป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างหลากหลายและมีชีวิตชีวา การเรียนรู้เช่นว่านั้นจะต้องเกิดขึ้นในบรรยากาศของการท้าทายความคิดเพื่อล่อให้คิด ให้ติดตาม

สร้างสรรค์ความรู้ต่อไป เหมือนดังคำพูดของนายกรัฐมนตรี
ที่ใช้คำพูดแบบเร้าใจว่า “การศึกษาเพื่อการปลดปล่อยพลังสมอง
ของผู้เรียน”

ถ้าเป็นเช่นนั้นได้เราคงมองเห็นภาพของห้องเรียน หรือ
ภาพของโรงเรียนที่มีแต่นักเรียนช่างซักช่างถามและติดตามหา
ความรู้ โดยครูก็สนุกสนานในการช่วยกันค้นคว้าหาคำตอบ
ได้แล้วยังไม่จุใจ ยังไม่กระจ่างก็ย้อนไปค้นหากันเพิ่มอีก และ
หากเป็นเช่นนั้นจริง นอกจากครูต้นแบบ ครูแห่งชาติ อาจจะ
ต้องมีระบบการยกย่อง นักเรียนต้นแบบ นักเรียนแห่งชาติ
ขึ้นมาควบคุมกันเพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของกระบวนการ
เรียนรู้ที่เกิดในตัวผู้เรียน

ดังนั้น เพียงประเด็นเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ ถ้า
กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเป็น
ผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปก็จัดว่าเป็นคุณูปการ
อย่างยิ่งต่อการศึกษาไทย

จากรายงานความก้าวหน้าของหน่วยงานต่างๆ ที่จัดทำเสนอ
ต่อนายกรัฐมนตรีเมื่อ 1 สิงหาคม 2545 พบว่ามีการทำงาน
ในเรื่องนี้อยู่มากอย่างกว้างขวาง โดยกระทรวงศึกษาธิการรายงาน
ว่า ความเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ในช่วงที่ผ่านมา
พบว่า ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญและดำเนินการในเรื่องนี้
ค่อนข้างมาก เห็นได้จากแต่ละหน่วยงานมีการวิจัยองค์ความรู้
เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
รูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และหลักการใน
การทำวิจัยแบบง่ายๆ เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้เพื่อพัฒนา

การเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดทำเอกสารที่อยู่ในรูปของหนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการอบรมให้แก่บุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสามารถนำไปใช้ได้

นอกจากนั้น ยังมีโครงการนำร่องในสถานศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอยู่ในรูปของโรงเรียนนำร่อง โรงเรียนแกนนำและโรงเรียนเครือข่าย เช่น สปช. มีโรงเรียนแกนนำปฏิรูปการเรียนการสอน 1,028 โรงเรียน สช. มีโรงเรียนต้นแบบด้านการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมมีโรงเรียนนำร่องด้านการเรียนรู้ จำนวน 41 โรงเรียน กรมสามัญศึกษามีโรงเรียนแกนนำการเรียนรู้ และ สกศ. มีโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ 250 โรงเรียน ทั้งนี้ กรมต่างๆ มีแผนงานให้โรงเรียนนำร่องเหล่านี้ขยายผลการดำเนินงานยังโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

สำหรับการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้เริ่มจากการพัฒนาครูด้วยวิธีการที่หลากหลาย คือ การอบรมในลักษณะการให้ความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ จัดทำสื่อ การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามภูมิภาคต่างๆ การจัดประชุม การจัดสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง คือ วัดทั้งความรู้และคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งให้มีความรู้

เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรที่สำคัญ คือ การค้นหาและยกย่องผู้นำการเปลี่ยนแปลง และขยายผลในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูเครือข่าย ครูเกียรติยศ ครูดีเด่น ผู้บริหารต้นแบบ เช่น กระทรวงศึกษาธิการมีครูแกนนำจำนวนมากกว่า 160,000 คน สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีครูแกนนำประมาณ 800 คน ทั้งนี้ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานครได้จัดตั้งชมรมครูแกนนำปฏิบัติการเรียนรู้ขึ้น ขณะนี้มีสมาชิกกว่า 400 คน สกศ. มีโครงการยกย่องและให้รางวัล โดยคัดเลือกครูแห่งชาติแล้ว 22 คน ครูต้นแบบ 326 คน และครูภูมิปัญญาไทย 30 คน

ความพยายามของหน่วยงานต่างๆ ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น จะสามารถขยายผลเต็มรูปแบบและได้รับการยอมรับจากผู้เรียนและผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น ถ้าได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการคัดเลือกเข้าเรียนต่อในระดับสูงขึ้น เช่น ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันใช้ผลการสอบด้านวิชาการร้อยละ 90 ทำให้การจัดการเรียนรู้ ที่มีทั้งการฝึกทักษะกระบวนการคิด การปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่

ในส่วนของการปฏิบัติการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษานอกจากมีความเคลื่อนไหวอยู่ในสถาบันการศึกษาต่างๆ แล้วทบวงมหาวิทยาลัยมีการดำเนินงาน ดังนี้

☉ ปรับหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน

ให้ทันสมัยและให้ผู้เรียนและอาจารย์มีประสบการณ์ตรงในชุมชน และสถานประกอบการมากขึ้น

⌚ มีโครงการพัฒนาสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยสหกิจศึกษา (co-operative education) เป็นระบบการศึกษา ที่เน้นการปฏิบัติงานในสถานประกอบการอย่างมีระบบ โดยจัดให้มีการเรียนในสถานศึกษาร่วมกับการจัดให้นักศึกษาระดับ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ไปปฏิบัติงานจริง

⌚ มีโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้แก่นิสิตนักศึกษาจากสภาพที่เป็นจริงของชุมชน/สังคม ของประเทศ โดยให้รู้จักการทำงานที่เป็นสหวิทยาการ เป็น การส่งเสริมให้นิสิตศึกษานำความรู้และประสบการณ์จาก มหาวิทยาลัยไปสู่การปฏิบัติ โดยมีรูปแบบการทำงานที่ต้อง คลุกคลีหรืออาศัยอยู่กับราษฎรในพื้นที่ ในลักษณะการเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยกำลังพยายามผลักดันให้ ทุกมหาวิทยาลัย มีรายวิชาเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการขนาด กลาง ขนาดเล็ก เพื่อสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

4.2 การใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา

เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ได้มีการประกาศใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งถือว่าเป็น หลักสูตรแกนกลางที่ได้กำหนดกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตร

สถานศึกษา ที่มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นสามารถนำไปใช้จัดการศึกษา ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีมาตรฐาน การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน 12 ปี และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียน

สาระการเรียนรู้ในหลักสูตรดังกล่าวแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม (กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่ม สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและ พลศึกษา กลุ่มศิลปะ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี และ กลุ่มภาษาต่างประเทศ) และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยให้ สถานศึกษานำสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ไปกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาสาระส่วนหนึ่งเพื่อการ จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม

ในปีการศึกษา 2545 นี้ อยู่ในช่วงดำเนินการนำร่องการใช้ หลักสูตรในชั้น ป.1 ป.4 ม.1 และ ม.4 เพื่อเตรียมการใช้ อย่างเต็มรูปแบบทั่วประเทศตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นไป ซึ่งจะใช้ครบวงจร 12 ปี ในปีการศึกษา 2547

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการสำหรับการนำหลักสูตร แกนกลางไปใช้ดังนี้

๑ จัดทำและเผยแพร่เอกสารหลักสูตร/สื่อต่างๆ โดยเฉพาะเอกสารหลักสูตรให้แก่โรงเรียนนำร่องและโรงเรียน เครือข่าย และให้แก่ครูทุกคนในสถานศึกษาทุกแห่ง ตลอดจน บุคลากรหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนและประชาชน ทั่วประเทศ

๑๑ นำร่องการใช้หลักสูตรในโรงเรียนนำร่องทุกจังหวัด 162 โรงเรียน โรงเรียนเครือข่ายประมาณ 1,838 โรงเรียน และโรงเรียนนำร่องในเขตพื้นที่ปฏิรูปการศึกษา 5 จังหวัด 175 โรงเรียน รวม 2,175 โรงเรียน โดยให้มีการฝึกปฏิบัติจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

๑๒ พัฒนาวิทยากรหลักสูตรทั้งส่วนกลางของกรมต้นสังกัดและวิทยากรระดับจังหวัด รวมประมาณ 4,500 คน โดยจัดทำชุดฝึกอบรม และสื่อเพื่อพัฒนาวิทยากร หลักสูตร ให้เป็นแนวทางในการพัฒนา/อบรมครูทั่วประเทศต่อไป (ดำเนินการโดยกรมต้นสังกัด)

๑๓ ประสานความร่วมมือกับสภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์และสถาบันราชภัฏเป็นเครือข่ายพี่เลี้ยง ช่วยเหลือสถานศึกษาและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานนำร่องการใช้หลักสูตร เครือข่ายพี่เลี้ยงจากสถาบันราชภัฏ ทบวงมหาวิทยาลัย และองค์กรเอกชน มีประมาณ 825 คน

๑๔ นิเทศ เยี่ยมเยือนและประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนนำร่อง โรงเรียนเครือข่ายร่วมกับต้นสังกัด และเครือข่ายพี่เลี้ยงทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่ทั่วประเทศ

๑๕ ประชาสัมพันธ์เชิงรุกทุกรูปแบบ

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพระดับชาติ โดยสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดังนี้

⌚ ป.3 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์

⌚ ป.6 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และสังคม

⌚ ม.6 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระพื้นฐาน 8 สาระ และประเมินความถนัดทางการเรียน (SAT)

ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

4.3 สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้

สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดชีวิต ฉะนั้น รัฐจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อ โดยจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เช่น มีการผลิตสื่อเพื่อการค้นคว้าในรูปแบบการจัดประกวดทั้งหนังสือค้นคว้าและเว็บไซต์ทางการศึกษา รวมถึงการจัดทำหนังสือ e-books

นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจประเมินคุณภาพสื่อ และเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 64 ที่ระบุให้รัฐส่งเสริมสนับสนุน

ให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีและเป็นธรรม ดังนั้นกรมวิชาการจึงได้ดำเนินการยกร่างนโยบายสื่อเสรีขึ้น โดยได้กำหนดแนวปฏิบัติไว้ 3 เรื่อง คือ 1) การผลิตและพัฒนาสื่อ 2) การประเมินคุณภาพสื่อ และ 3) การเลือกและการใช้สื่อ

★ โครงสร้างพื้นฐานและระบบเครือข่าย

นอกจากแบบเรียน ตำรา สื่อสิ่งพิมพ์ และอุปกรณ์การศึกษาอื่นๆ เป็นสิ่งที่ใช้ทั่วไปแล้ว ปัจจุบัน สถานศึกษายังมีสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่รัฐต้องพยายามให้ผู้เรียนได้เข้าถึงเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะนี้สภาพการดำเนินงานในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีดังนี้

1) วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 524 สถานี ได้จัดสรรเป็นวิทยุเพื่อการศึกษา 26 สถานี หรือประมาณร้อยละ 5 ของสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งหมด

2) วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ปัจจุบันมีสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา 2 สถานี คือสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (ETV) และสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเพื่อการศึกษาสายสามัญ (ไกลกังวล)

3) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อการเรียน การสอน และเพื่องานบริหาร แต่การติดตั้งอินเทอร์เน็ตหรือ เป็นสมาชิกระบบเครือข่ายยังมีข้อจำกัดด้านราคา/ด้านโครงสร้าง พื้นฐาน ทำให้มีผลการวิจัยพบว่า นักเรียนประถมศึกษาร้อยละ 43.5, 27.6 และ 6.6 ใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ ใช้ประกอบการเรียนวิชาอื่นๆ และใช้หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ตามลำดับ ในขณะที่นักเรียนมัธยมศึกษาใช้ประมาณร้อยละ 92.2, 19.2 และ 32.0 ตามลำดับ

สำหรับหน่วยงานหลักๆ ที่มีระบบเครือข่ายเพื่อใช้ ในการเรียนการสอนและการบริหารประกอบด้วย สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ แห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัย โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้ สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงอื่นๆ รวมทั้งให้สถาบันการศึกษาเอกชนเข้าต่อเชื่อมกับเครือข่ายของ ทบวงฯ นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินโครงการเครือข่ายเพื่อการศึกษา แห่งชาติ (EdNet) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยกับเครือข่ายของ กระทรวงศึกษาธิการด้วย

ในปัจจุบันทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินโครงการพัฒนา เนื้อหาวิชาทุกวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานของการศึกษาระดับปริญญา เพื่อให้เป็นฐานสำคัญของการศึกษาผ่านทางอินเทอร์เน็ต (Web-based Education) บนเครือข่ายของ Uninet

◆ แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในรอบปีที่ผ่านมาได้มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ศิลป โบราณคดี โบราณวัตถุ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ประเพณี ภูมิปัญญาชาวบ้าน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดำเนินวิถีชีวิตของไทยและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การบรรยาย นิทรรศการในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย และชุมชนจันทเสน และมีการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นต้น

4.4 ความคิดริเริ่มดีๆ จากองค์กรนอกภาครัฐ

จากความพยายามที่กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นๆ มุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษา มีกระแสเสียงสะท้อนกลับทั้งในแง่ที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ต้องยอมรับว่าผลพวงของความพยายามในปัจจุบันได้ขับเคลื่อนให้ครูจำนวนมากตื่นตัว เปลี่ยนแปลงวิธีการสอน จะเห็นได้จากมีตัวอย่างปรากฏอยู่มากที่ครูและโรงเรียนได้เปลี่ยนไปใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีใหม่ๆ (ติดตามอ่านได้จากนิตยสาร สถานปฏิรูป ซึ่งเป็นนิตยสารรายเดือน จัดทำโดยมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ และรายงานปฏิรูปการศึกษาไทย จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

และที่สำคัญ ความเคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาวิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ หรือวิธีสืบสานความรู้แบบเดิมสู่สถานะสังคมใหม่ มีการดำเนินการอย่างแพร่หลายในกลุ่มผู้รู้ผู้สนใจที่เป็นประชาชน นักวิชาการหรือองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรรัฐบาล เช่น “โสมเฮียน สืบสานภูมิปัญญาล้านนา” ของผู้ทำงานสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือภายใต้การอุปถัมภ์ของพระพุทธพจน์ วจนวราภรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อดำเนินการสอนเกี่ยวกับ ภาษา การขับชอ การทำโคมและตัดตุ่ง การทำอาหารพื้นเมือง เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนที่ดำเนินการโดยนักวิชาการอิสระและกลุ่มคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มุ่งสร้างมุมมองทางวิชาการและวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบใหม่ หลักสูตรของมหาวิทยาลัยจะเป็นหัวข้อที่แปรเปลี่ยนไปได้ตามความสนใจของกลุ่มผู้เรียนซึ่งมีความหลากหลาย เช่น หัวข้อเรื่อง นโยบายเพื่อคนจน ความสุข ธนาคารบ้านนอก เมื่อลูกไม่อยากไปโรงเรียน เป็นต้น

4.5 การตื่นตัวของการศึกษาทางเลือก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีเจตนารมณ์ชัดเจนที่จะทำให้การศึกษาไทยเป็นการศึกษาระบบเปิดที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะของบุคคล บ้าน องค์กร โรงงาน สามารถจัดการศึกษาด้วยตนเองได้

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการตื่นตัวในส่วนของการศึกษาที่ต่างออกไปจากการศึกษาในระบบมากขึ้น ที่ดูจะเป็นกระแสใหม่คือ โฮมสกูล หรือ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เกิดจากการปฏิเสธและวิพากษ์วิจารณ์การให้การศึกษาในระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมที่คับแคบ ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความเป็นจริงอันหลากหลายของผู้เรียนได้ เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง แต่ใช้ชีวิตเป็นองค์รวมของการบูรณาการสรรพวิชาความรู้เข้ามาเชื่อมโยงร้อยเรียงกันไป พยายามให้เนื้อหากับกระบวนการ วิชาการกับวิถีชีวิตเป็นเนื้อเดียวกันให้มากที่สุด กล่าวได้ว่าเป็นการบูรณาการชีวิตมากกว่าการบูรณาการเนื้อหาวิชา

หากพิจารณาโดยมีความสัจย์ซื่อต่อคุณค่าของวิชาการกันจริงๆ การศึกษาภายในระบบโรงเรียนจะต้องถูกตรวจสอบเสียยิ่งกว่า และสำหรับพ่อแม่ที่พุดถึงโรงเรียนอย่างให้ความสำคัญ ก็ควรจะคำนึงถึงความจริง ไม่ใช่มายาภาพ อย่าเพียงแค่เข้าใจไปว่า การส่งลูกไปโรงเรียนคือคำตอบที่เบ็ดเสร็จสมบูรณ์ของการเรียนรู้ทางวิชาการ

เพราะวิชาการแบบนั้น ช่วยอะไรไม่ได้เลยเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ของชีวิตจริงๆ

ยุทธชัย เฉลิมชัย

सानปฏิรูป กุมภาพันธ์ 2545

จากรายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง การพัฒนาเครือข่าย การจัดการศึกษาโดยครอบครัวสังคมไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ได้มีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยเกิดขึ้นแล้ว โดยการรวมตัวกันหลายกลุ่มครอบครัว และมีรูปแบบของการรวมตัวกัน 2 ลักษณะ

ลักษณะแรกคือ กลุ่มครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายประสาน โดยครอบครัวที่จัดการศึกษาดังกล่าวหลายครอบครัวรวมตัวกัน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ และลักษณะที่ 2 คือ กลุ่มครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งมีลักษณะรวมศูนย์การจัดการที่เดียว โดยกลุ่มครอบครัวจะรวมตัวกันจัดการศึกษาในสภาพที่ตั้งแห่งหนึ่ง มีครอบครัวทำหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งกลุ่มนี้มีความเป็นไปได้ที่จะตั้งสถานศึกษาในอนาคต ปัจจุบันมีครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่เปิดเผยอยู่ 38 ครอบครัว และอีก 16 ครอบครัว เป็นครอบครัวร่วมเรียนรู้

การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ให้การยอมรับ และได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อหาแนวทาง ทำให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความถูกต้องบนพื้นฐานของกฎหมายมากขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้บางมิติของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ถูกจำกัด ถูกตรวจสอบ แต่ในแง่หนึ่งก็เพื่อทำให้การศึกษาแนวนี้เคลื่อนไหวอย่างรอบคอบ และรัดกุมมากขึ้น

4.6 ภูมิปัญญาจากชุมชนและองค์กรน้อยใหญ่ ใส่ใจการปฏิรูป

★ ครูภูมิปัญญา

จากนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาของ สกศ. ทำให้สามารถค้นหาบุคคลที่จัดว่าเป็นครูภูมิปัญญาไทยถึง 9 ด้าน ได้แก่ ครูภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ ซึ่ง สกศ. ได้ประกาศยกย่องครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2544 จำนวน 30 คน และรุ่นที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2545 จำนวน 56 คน ครูภูมิปัญญาเหล่านี้จะเป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้คู่ความเป็นไทยในด้านต่างๆ เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การศึกษา ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ แหล่งเรียนรู้ที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น อาทิ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอวัฒนธรรมไทยนิทัศน์ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา พิพิธภัณฑ์เด็ก พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย ส่วนการดำเนินงานโดยชุมชนนั้น โดยที่ในชุมชนต่างๆ มีภูมิปัญญาอยู่หลายด้านและบางแห่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สามารถถ่ายทอดให้แก่ชุมชนรุ่นหลังได้ ในชุมชนหนึ่งๆ จึงมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ เมืองโบราณ โบราณวัตถุ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์เยาวชน ประเพณี
บุคคลสำคัญในท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอีกประเภท คือสถาบันของชุมชน
ที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น โบสถ์
วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ลานนวดข้าว โรงงานขนาดเล็ก
ในหมู่บ้าน รวมทั้งป่า และห้วย หนอง คลอง บึง เป็นต้น

สกศ.ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษา
ตลอดชีวิต : กรณีศึกษานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งพบว่า มีแหล่งการเรียนรู้อยู่ถึง 133 แห่ง
ประกอบด้วยโบราณสถาน 107 แห่ง แหล่งการเรียนรู้ประเภท
พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ข้อมูล ห้องสมุดสถานศึกษา สถานประกอบการ
แหล่งหัตถกรรมและแหล่งธรรมชาติอีก 26 แห่ง

◆ องค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานต่างประเทศ

หน่วยงานเหล่านี้มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในช่วงเวลา
ที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือหรือเป็นเจ้าภาพ
ร่วมกับหน่วยงานการศึกษาไทยในการจัดการประชุมนานาชาติ
โดยในปี 2543-2544 ได้มีการจัดประชุม/เสวนาระดับนานาชาติ
และระดับภูมิภาคกับ UNESCO SEAMEO KEDI NIER
Hong Kong Institute of Education และอีกหลายองค์กร

นอกจากนี้ ยังได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนทางการ
ศึกษาจากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย และหน่วยงานในประเทศ
แคนาดา ออสเตรเลีย เยอรมนี อังกฤษ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา
เป็นต้น

สำหรับการประชุมนานาชาติที่จัดในปี 2543 และ 2544 ได้มุ่งเน้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการศึกษาเป็นประเด็นหลัก ซึ่งเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตามหมวด 9 เรื่อง เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว

นอกจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ดังกล่าวแล้ว มูลนิธิและสมาคมต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งปัจเจกบุคคลที่ให้ความร่วมมือและดำเนินการส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษา อาทิ มูลนิธิ สดศรี-สฤษดิ์วงศ์ มูลนิธิคุณหญิงเบญจา แสงมณี มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มูลนิธิดวงประทีป สมาคมผู้บริหารการศึกษา สมาคมศิษย์เก่าต่างๆ ซึ่งได้ร่วมแสดงวิสัยทัศน์และภารกิจเพื่อพัฒนาการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งไม่สามารถนำมากล่าวถึงได้ครบทั้งหมด แต่เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วได้ให้ความร่วมมือดำเนินงานตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

✦ สื่อมวลชน

สื่อ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสังคมในวงกว้างแทบทุกเรื่อง แต่เท่าที่ผ่านมา ข้าราชการจะได้รับความสนใจจากสื่อค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่กระแสการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ทำให้สื่อมวลชนทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เริ่มให้ความสำคัญต่อข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษามากขึ้นมีหนังสือพิมพ์หลายฉบับขยายหน้าการศึกษาให้ โดยเฉพาะ ส่วนโทรทัศน์มีรายการหลายรายการที่เป็นรายการนำเสนอความคิดใหม่ที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนมากขึ้น ถึงแม้ว่าบางรายการจะได้รับการอุดหนุนค่าใช้จ่ายจาก สกศ. ก็ตาม

ภาพที่ปรากฏต่อสังคมโดยรวมคือ สื่อและประชาชนพูดถึงการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ เป็นที่น่ายินดีที่ขณะนี้มีการจัดตั้งชมรมผู้สื่อข่าวสายการศึกษาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปฏิรูปการศึกษาแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อให้เป็นประเด็นถกเถียงในสังคมและนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาได้ในที่สุด และหากได้รับความร่วมมือและความสนับสนุนส่งเสริมและเป็นแกนนำในด้านนโยบายอย่างจริงจังจากรัฐบาลก็จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กล่าวโดยรวม มีข้อบ่งชี้ให้เห็นว่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาแนวคิดแนวปฏิบัติของการปฏิรูปการศึกษาเริ่มเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น แม้ว่าผู้ติดตามชมประเภทที่เรียกว่า “แฟนพันธุ์แท้” และผู้ยุ่งใน ฐานะครูอาจารย์บางคนยังสับสนอยู่บ้างว่าปฏิรูปการศึกษาแล้วจะต้องทำอะไร อย่างไร แต่ความพยายามผลักดันและความร่วมมือก็มีให้เห็นอยู่มาก

หากเปรียบเทียบกับการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครั้งหลังสุดในช่วงปี 2517-2523 ความพยายาม

ในยุคปัจจุบันถือได้ว่าประสบความสำเร็จอยู่มาก เนื่องด้วยมีผู้คนทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้นำระดับประเทศเห็นความสำคัญ ข้าราชการประจำมีการปรับปรุงหน้าที่ แกไขกฎหมายและพร้อมที่จะเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การทำงานตามโครงสร้างที่เปลี่ยนไป ผู้ปฏิบัติงานระดับแนวหน้าอย่างครูพร้อมที่จะเปลี่ยนวิธีการสอน เพียงขอให้มีความชัดเจนในแนวปฏิบัติ มิใช่อยู่ในสภาพที่อบรมเรื่องเดียวกันแต่วิทยากรต่างกันกลับชี้แนะกันคนละแนวทางจนครูสับสน อย่างไรก็ตาม ครูดี ตัวอย่างดีๆ ก็มีให้เห็นอยู่มากมายในระบบการศึกษาปัจจุบัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ที่ ศาสตราจารย์ ดร. ลิปปนนท์ เกตุทัต (2545 : 18-19) ให้ไว้ว่าหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มี 3 ประการ การปฏิรูปประสบผลสำเร็จหรือไม่พิจารณาจาก 3 ประการนี้คือ

- 1) บุคคลทุกคนมีสิทธิโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเสมอกันตลอดชีวิต และในช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- 2) ปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และให้รู้วิธีเรียนรู้
- 3) ระดมและกระจายทรัพยากร จัดการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึง และเป็นธรรม

จะเห็นได้ว่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมามีความพยายามที่จะทำให้บรรลุตามหัวใจทั้ง 3 มากขึ้น เพียงแต่กระบวนการ

ทางกฎหมายที่จะเป็นตัวกำหนดกรอบการทำงานยังล่าช้า และ คัดค้าน เมื่อครบ 3 ปี ในเดือนสิงหาคม 2545 ยังไม่มีกฎหมาย ใดที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติประกาศ ใช้ได้เลย ทั้งๆ ที่องค์กรที่เป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปคือ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้ร่างและเสนอความคิดเสร็จสิ้นไป ตั้งแต่ช่วง 2 ปีแรก ในช่วงนี้โครงสร้างของการบริหารจัดการ จึงยังไม่เกิด ซึ่งในเรื่องนี้ต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานและองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางกฎหมาย จะต้องร่วมมือกันอย่าง จริงจัง เพื่อผลักดันให้แนวคิดต่างๆ ที่ควรเป็นกฎหมายออกมา เพื่อเป็นบรรทัดฐานของการทำงานต่อไป

การไม่มีข้อยุติในเชิงกฎหมายทำให้หลายๆ ประเด็น ยังคงเป็นคำถามปลายเปิดให้ถกเถียงอย่างหาข้อสรุปไม่ได้ ภาพของการปฏิรูปจึงยังคงเป็นความแตกต่างที่สามารถตีความ ไปได้ตามความคิดความเห็นของแต่ละบุคคล เช่น ถ้าการออก ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูยังไม่มีข้อยุติ ครูก็ยังคงสับสนว่า ควรจะเตรียมตัวหรือปฏิบัติตัวอย่างไร และคนทั่วไปก็อาจจะยัง สงสัยว่า เมื่อถึงเวลาที่ครูมีใบประกอบวิชาชีพแล้ว วิชาชีพครู จะยกระดับคุณภาพขึ้นจริงหรือไม่ ครูจะทำหน้าที่ของตนเองดี หรือไม่ แน่แน่นอนว่าข้อสังเกตเหล่านี้จะยังคงมีอยู่ต่อไป แต่การ มีกรอบการดำเนินการที่ชัดเจนน่าจะทำให้ทุกอย่างคลี่คลายลง

ตัวอย่างที่ชัดเจนอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องของการประกัน คุณภาพการศึกษา ซึ่งแม้ว่าจะยังมีข้อสงสัย ข้อถกเถียงกัน อยู่ในเชิงปฏิบัติ เพราะการประกันคุณภาพเป็นเรื่องกว้างและ หลากหลายซับซ้อน แต่ความชัดเจนมีมากขึ้น ทุกอย่างเป็น

รูปธรรมให้ทุกฝ่ายได้ร่วมแนวทางเดียวกันมากขึ้นเมื่อมีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 ออกมาอย่างน้อยในเรื่องของนิยามคุณภาพมาตรฐานซึ่งเป็นคำที่ถกเถียงกันได้ และแนวทางปฏิบัติระหว่างการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษากับภายนอกสถานศึกษา ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจบทบาทความสัมพันธ์ของคณะบุคคลระดับต่างๆ พอที่จะทำงานต่อเนื่องกันได้ตามสมควร

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ความชัดเจนของนโยบาย แนวทางปฏิบัติ หรือกรอบความคิดของหน่วยงานหรือบุคคลระดับประเทศแต่เพียงอย่างเดียว เพราะโดยเนื้อแท้การเกิดขึ้นของสิ่งใหม่ๆ ดีๆ กลับเกิดขึ้นในห้องเรียน ในโรงเรียน ในชุมชนอย่างมากมาย แม้จะมีปรากฏการณ์ทางลบอยู่บ้างก็ตาม

ในปัจจุบันมีครูจำนวนมากที่กระตือรือร้นแสวงหาความรู้และเทคนิคการสอนใหม่ๆ มีโรงเรียนจำนวนมากปรับเปลี่ยนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนตามแนวความคิดสมัยใหม่ให้เป็น “การศึกษาเพื่อการปลดปล่อยพลังสมองของผู้เรียน” พร้อมทั้งมีการพัฒนาระบบข้อมูลและการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หลายโรงเรียนและหลายหน่วยงานมีเว็บไซต์เป็นของตนเองที่ให้ประโยชน์ทั้งแก่การประชาสัมพันธ์และแหล่งเรียนรู้แบบใหม่ มีภาพของนักเรียนที่ขะมักเขม้นกับการเรียนรู้ผ่านคอมพิวเตอร์อย่างมากมาย ภาพเหล่านี้เป็นความน่าชื่นชมตามสมควร แม้ว่าจะมีอีกบางส่วนที่เป็นภาพแย้ง

เช่น ภาพของครูที่ท้อแท้เพราะปรับตัวเข้ากับกิจกรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไม่ได้ ภาพของโรงเรียนชนบทห่างไกลที่ยังขาดแคลนแม้แต่อุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น และภาพของเยาวชนซึ่งเบี่ยงเบนจากการศึกษาไปสู่ความสนุกสนาน และฟุ้งเฟ้อตามค่านิยมอย่างใหม่ที่หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทย

เมื่อพิจารณาโดยรวมก็สามารถกล่าวได้ว่า ปัจจุบันนี้การศึกษาไทยก้าวเข้าสู่ยุคใหม่คือ ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและยุคของการปฏิรูปได้ไกลพอสมควร ส่วนจะบรรลุผลตามที่หวังกันไว้หรือไม่เพียงใด คงต้องขึ้นอยู่กับความตั้งใจของทุกๆ คน ทุกๆ ฝ่าย

การปฏิรูปการศึกษา : อนาคตของคนไทยและสังคมไทย

5.1 ปฏิรูปการศึกษาสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นจากความพยายามของคนไทยที่จะปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก

ปัจจุบัน การพัฒนาประเทศไทยอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ ได้มีการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล กล่าวคือ ประสบ

ความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณแต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ “จุดอ่อน” ของการพัฒนาที่สำคัญคือ ระบบบริหารทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจและขาดประสิทธิภาพ ระบบกฎหมายล้าสมัย นำไปสู่ปัญหาเรื้อรังของประเทศ

ในขณะเดียวกัน ก็พบว่า คุณภาพการศึกษาของคนไทย ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ไม่สามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยก็อ่อนแอ ไม่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม ความสามารถในการบริหารจัดการ ยังคือยประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความยากจน และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้นได้สร้างความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้นเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของสังคมไทยใน 20 ปีข้างหน้า โดยคำนึงถึงสถานการณ์และกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จุดมุ่งหมายการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตจะมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และสร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความ

จำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการทำงานโดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศ แนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ และก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน

ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ

๑) สังคมคุณภาพ

ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

๒) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสม

ทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่าง
เหมาะสม

๑๑ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคม
ไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกันรู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มี
ความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัว
ที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

ในการพัฒนาประเทศจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสายกลาง
อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่าง
มีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม
และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก
คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต
เป็นคนดี มีคุณธรรม และซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่ง
ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่
ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม
และคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน
อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรม
และยั่งยืนต่อไป

เมื่อพิจารณาเป้าหมายและหลักการพัฒนาประเทศใน
อนาคต จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายและ
หลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่ง
เป็นกฎหมายหลักในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการศึกษา

เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาวิกฤติในสังคมไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

หากพิจารณาแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทุกหมวด จะเห็นได้ว่าเป้าหมายสุดท้ายคือ การแก้ปัญหการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งระบบ นับตั้งแต่การลงทุนทางการศึกษา โอกาสทางการศึกษาของประชากร คุณภาพของการศึกษา และประสิทธิภาพของระบบการศึกษา โดยจะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา โดยสรุป 5 ด้าน ดังนี้

⌚ ปฏิรูประบบการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

⌚ ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

⌚ ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งของหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน โดยเน้นการกระจายอำนาจ

⌚ ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยถือว่าเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง เน้นมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง

⌚ ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้เพื่อการจัดการศึกษา จัดสรรทรัพยากรให้ถึงผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มี

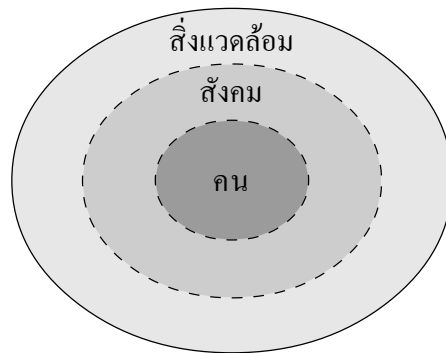
ระบบบริหารทรัพยากรที่มีความคล่องตัวอย่างมีประสิทธิภาพ
ตรวจสอบได้

จากกรอบการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 9 และหลักการแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สกศ. ได้
นำมาบูรณาการและจัดทำร่างแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) เพื่อให้เป็น
แผนยุทธศาสตร์ซึ่งนำสำหรับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องสำหรับ
การปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องกันทั้งประเทศในระยะ 15 ปี
ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในคราวประชุม เมื่อวันที่ 17
มิถุนายน 2545 แผนฉบับนี้ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็น “แผนการ
ศึกษาแห่งชาติ” ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการศึกษา
ไว้ 3 ข้อ ดังนี้

- วัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล
เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา
- วัตถุประสงค์ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม
ภูมิปัญญา และการเรียนรู้
- วัตถุประสงค์ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็น
ฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคม
คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

จากวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการแสดงให้เห็นได้ว่า
คน สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความหมายกว้างคลุมทั้งที่เป็น
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นหัวใจสำคัญของการ

พัฒนาความคิดเรื่องการศึกษาที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้ง 3 ส่วนต้องเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน โดยมีคนเป็นจุดศูนย์กลาง ดังภาพข้างล่างนี้

5.2 ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย ที่พึงประสงค์

เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้รู้ทั้งหลายได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้านการศึกษาไว้อย่างครอบคลุมทั้งระบบ ดังที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559)

หากพิจารณาจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและ

มีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ *สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้* และ *สังคมसानนันธ์และเอื้ออาทรต่อกัน* แล้ว ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาที่มีลักษณะเป็นองคร่วม เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยทุกส่วนทุกภาคในสังคมจะต้องเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือ สำคัญในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ

เมื่อพิจารณายุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งมีทั้งหมด 7 ยุทธศาสตร์ จะเห็นได้ว่าการศึกษจะต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทุกด้าน ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี

⊙ พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและสอดแทรกเนื้อหา สาระของการดำเนินชีวิตโดยยึดทางสายกลางในหลักสูตรการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถม รวมทั้งการหาแม่แบบที่เป็นตัวอย่างในการ ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมในสังคมไทย เพื่อให้เยาวชนได้ยึดเป็น แบบอย่างในการดำรงชีวิตของตนเอง

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและการคุ้มครองทาง สังคม

(1) การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย

⊙ ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูที่มีอยู่ควบคู่กับ การปรับปรุงกระบวนการผลิตครูเพื่อให้ได้คนดี คนเก่ง มาเป็นครู

๑๖ จัดให้มีระบบและกลไกส่งเสริมให้ครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้อย่างมีความสุข และครูภูมิปัญญาไทย

๑๗ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

๑๘ ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลายยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

๑๙ สนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันทางศาสนามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น

๒๐ ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเสริมสร้างพื้นฐานความคิดตามหลักวิทยาศาสตร์ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนควบคู่กับการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้อย่างเพียงพอ

๒๑ ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

๒๒ ผลิตและพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย โดยเฉพาะในสาขาที่มีศักยภาพสูงและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ

๒๓ เสริมสร้างความพร้อมของสถาบันการศึกษา และฝึกรอบมทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านระบบการเรียนการสอนและหลักสูตร และด้านบุคลากรให้ได้มาตรฐาน

และเป็นสากลมากขึ้น

(2) การเตรียมความพร้อมและยกระดับทักษะฝีมือคนไทยให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดย

⌚ ผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลาง โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะชีวิต กับความรู้พื้นฐานรวมทั้งให้มีบริการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานที่หลากหลายและทั่วถึง

⌚ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมกับสถานประกอบการทั้งในประเทศและที่ต่างชาติเข้ามาลงทุน

⌚ สนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีการนำประสบการณ์ในการทำงานมาเทียบโอนเพื่อเข้ารับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพที่เน้นสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ควบคู่กับการส่งเสริมให้แรงงานในสถานประกอบการมีพื้นฐานการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น

⌚ ส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมให้แก่ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในสถานประกอบการในสาขาต่างๆ

⌚ ส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาการเรียนและการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจยุคใหม่และการพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคตบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง

3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมือง
อย่างยั่งยืน

๑ ส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม
ควบคู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คนใน
ชุมชนได้รับการศึกษาพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น และวัฒนธรรม

๑ ค้นหาศักยภาพของชุมชน ให้สถาบันการศึกษา
ในท้องถิ่นเป็นแกนประสานรวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่ ควบคู่
กับการสร้างฐานข้อมูลและจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนา

๑ ให้นำหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา
สนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
ในการมีส่วนร่วมเฝ้าระวัง ฟื้นฟู รักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร
ธรรมชาติ รวมทั้งอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

๑ ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นแกนประสาน
สร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบ
ไปพร้อมกับการสร้างระบบการทำงานที่สร้างเครือข่ายกระบวนการ
มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและดำเนินการพัฒนา
อย่างสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน

๑ สร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงบริการของ
รัฐได้อย่างทั่วถึงและสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
โดยการกระจายบริการการศึกษา สาธารณสุข และเพิ่มโอกาส
การเข้าถึงแหล่งความรู้ เป็นต้น

๑ ให้ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและ
สถาบันการศึกษาในพื้นที่มีบทบาทร่วมกันในการเตรียมความพร้อม

ของคนและระบบเพื่อพัฒนาทักษะและเทคโนโลยีการผลิตและสามารถเชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดใหญ่ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา จัดการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคนิคทางวิชาการที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น

⌚ ส่งเสริมบทบาทการพัฒนาของภาคประชาสังคมโดยให้สถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางสร้างองค์ความรู้และประสานการทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาสังคม

4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

⌚ สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยสอดแทรกเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกระบบ

5) ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม

⌚ ปรับปรุงขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อกระตุ้นให้มีการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเกี่ยวกับการศึกษา พัฒนาฝีมือแรงงานและการวิจัยและพัฒนา

⌚ เพิ่มศักยภาพและสมรรถนะของประเทศให้สามารถสนับสนุนการลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อประเทศโดยรวม

6) ยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

⌚ พัฒนากลไกและสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันฝึกอบรม สถาบันเฉพาะทาง และสถานประกอบการในภาคการผลิตต่างๆ

⌚ สนับสนุนกระบวนการสหกรณ์ให้เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมการผลิตของชุมชน รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองภาคประชาชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้บรรจุในหลักสูตรการศึกษาเพื่อประชาสัมพันธ์แนวคิดแก่ชุมชน

⌚ ส่งเสริมบริการด้านการศึกษาของประเทศให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษานานาชาติและฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านสำหรับชาวต่างประเทศ และจัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมให้เป็นมาตรฐานสากลที่สามารถเชื่อมโยงและประสานกับสถาบันการศึกษาระหว่างประเทศ

7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

⌚ ส่งเสริมให้ครู/อาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการทดลองปฏิบัติจริงมากขึ้น

⌚ สนับสนุนให้สถาบันที่ผลิตครู/อาจารย์ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาร่วมมือกับภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม จัดฝึกงานในสถานประกอบการ

⌚ สร้างสิ่งจูงใจให้ผู้ที่มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประกอบอาชีพครู/อาจารย์

⌚ พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในประเทศให้ขยายการผลิตบัณฑิตและช่างเทคนิคในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน วางระบบรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษา

⌚ พัฒนาสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งการวิจัยเป็นที่รวบรวมค้นคว้า ศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ และกระจายไปสู่ภาคเอกชนและประชาชน

⌚ พัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เป็นผู้เชี่ยวชาญและ/หรือครู/อาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

⌚ ให้มีการรวมกลุ่มมหาวิทยาลัยในสาขาวิชาต่างๆ เป็นภาคีกับหน่วยงานหรือสถาบันที่มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศ และการรวมกลุ่มคณาจารย์สาขาขาดแคลนระหว่างมหาวิทยาลัย

⌚ ส่งเสริมให้มีการสร้างและใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อกิจกรรมต่างๆ และส่งเสริมให้ขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสู่ตำบลที่มีความพร้อมเพื่อเพิ่มการเรียนรู้ของชุมชน

เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และตอบสนองความต้องการของประชาชน แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) ได้กำหนดแนวนโยบายเพื่อดำเนินการต่อไปไว้ 11 ประการ ได้แก่

1. การพัฒนาทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
2. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
3. การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม
4. การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ
5. การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน
6. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคนและสังคมไทย
7. การสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้ และการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้
8. การส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม บนฐานของศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ไทย
9. การจำกัด ลด ขจัด ปัญหาทางโครงสร้างที่ก่อให้เกิดและหรือคงไว้ซึ่งความยากจน ขัดสน ค้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม
10. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ
11. การจัดระบบทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย

จากแนวนโยบายทั้ง 11 ประการข้างต้น ได้มีการกำหนด เป้าหมาย กรอบการดำเนินงาน และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้มีการกำหนด “เจ้าภาพ” หรือผู้รับผิดชอบการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ รัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ประชาชน องค์กรประชาคม ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และ องค์กรวิชาชีพ

จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ทั้งหลายมีจุดเน้นอยู่ที่คนและ เครือข่ายความร่วมมือของทุกส่วนในสังคม โดยมีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัยและเปิดกว้างสำหรับการมีส่วนร่วมเป็น ปัจจัยสนับสนุน และที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดก็คือ ยุทธศาสตร์เหล่านี้ เป็นยุทธศาสตร์การทำงานของหน่วยงานทุกระดับ มิได้จำกัดอยู่ เฉพาะหน่วยงานระดับประเทศเท่านั้น หากหน่วยงานในระดับ เขตพื้นที่ ระดับท้องถิ่น หรือแม้แต่ในระดับสถานศึกษานำไป ปฏิบัติก็จะทำให้การทำงานทางการศึกษาอยู่ในแนวทางเดียวกัน และทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ทุกคนปรารถนาอย่างเดียวกัน

ทุกฝ่ายในสังคมจึงควรให้ความสำคัญและร่วมผลักดัน ให้มีการนำแผนการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผล อย่างจริงจัง

5.3 อนาคตของการปฏิรูปการศึกษา คือ อนาคตของชาติ

เมื่อพิจารณาสถานะการศึกษาไทยในภาพรวมจนถึงบัดนี้ จะเห็นได้ว่า การศึกษาไทยได้ก้าวมาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญและกำลังก้าวไปสู่อนาคตที่ท้าทาย ผลพวงจากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในวงกว้าง ส่งผลให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยเริ่มมีการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นความสำคัญที่ผู้เรียนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2545 เป็นต้นไป การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารการศึกษาก็ได้เริ่มต้นขึ้นโดยมีการจัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างใหม่ ซึ่งจะต้องกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคนจึงต้องเตรียมความพร้อมที่จะก้าวสู่โครงสร้างการจัดการศึกษาระบบใหม่ พร้อมกับการสานต่อพันธกิจหลักด้านการศึกษาที่ได้มีการริเริ่มไว้แล้ว นับตั้งแต่การดำเนินงานตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งบัดนี้ได้มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้แล้วอย่างชัดเจน ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559)

ภารกิจต่อไปจึงเป็นการบริหารแผนไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติ ซึ่งนอกจากจะเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลโดยตรงแล้ว ยังขึ้นอยู่กับหน่วยงานและสถาบันอื่น ทั้งในส่วนท้องถิ่น องค์กร ประชาคมและประชาชน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรยึดหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และดำเนินการตามกรอบนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2549) เป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ เป็นการนำสาระของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวข้องมาจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี ซึ่งจะใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี ของหน่วยงานต่างๆ เช่น แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอุดมศึกษา แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา เป็นต้น ตลอดจนแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่และสถานศึกษา ทั้งนี้ การจัดทำแผนทุกแผนจะต้องมีความเชื่อมโยงสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้มีการบูรณาการในลักษณะองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่เดียวกันก็คำนึงถึงสภาพปัญหาความต้องการและวิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่นต่างๆ

ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติล้วนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้มีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2549) จึงกำหนดให้มียุทธศาสตร์การนำแผนไปสู่ความสำเร็จในการ

ปฏิบัติ 6 ประการ คือ

1. การสื่อสารและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน
2. การฟื้นฟูพลังเพื่อสร้างศักยภาพและความรู้ความสามารถในการประสานและจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการทุกระดับแบบบูรณาการที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง
3. การบริหารแผนและการประสานแผนเพื่อให้เกิดการรวมพลังในการนำไปสู่การปฏิบัติ
4. การกำกับ/ติดตาม และประเมินผลเพื่อให้มีระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
5. การมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมาร่วมดำเนินการเป็นเครือข่ายในการนำไปสู่การปฏิบัติ
6. การเสริมแรงเพื่อเอื้อให้เกิดการจัดทำแผนแบบบูรณาการและการปฏิบัติตามแผน โดยเฉพาะการปรับระบบการจัดสรรงบประมาณที่ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาในระดับต่างๆ

จะเห็นได้ว่า การนำแผนปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม ดังนั้น อนาคตของการปฏิรูปการศึกษาจึงอยู่ที่คนไทยทุกคน ถึงแม้จะมีกฎหมายการศึกษาที่ดีเลิศ มีแผนการดำเนินงานในระดับชาติ และระดับปฏิบัติทั้งในระยะยาวและระยะสั้นที่ครบถ้วนสมบูรณ์เพียงใด แต่หากขาดคนที่ จะผลักดันให้มีการดำเนินงานตาม

นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การปฏิรูปการศึกษาก็ไม่สามารถบรรลุผลในทางปฏิบัติได้แน่นอนว่า หากไม่ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังต่อไป ประเทศชาติก็จะไม่สามารถ “อยู่รอด” และสร้างศักยภาพให้แข่งขันในประชาคมโลกได้

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ร่างรายงานผลการประเมิน
คุณภาพการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)
ปีการศึกษา 2542. 2544.

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงาน. กระทรวงศึกษาธิการ.
การจัดการศึกษาเอกชน. เอกสารประกอบการประชุม
คณะกรรมการปฏิรูปและส่งเสริมการศึกษาเอกชน วันที่
26 พฤษภาคม 2543. (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การคาดประมาณ
ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2542-2559. 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การจัดการศึกษา
เฉพาะทางของประเทศไทย ปี 2543. กรุงเทพฯ : ศูนย์
สถิติแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การดำเนินงาน
โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน.
กรุงเทพ : สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการศึกษา 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การบรรยายพิเศษ
เรื่อง ภาพอนาคตของครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ และ
ครูภูมิปัญญาไทย. โดย ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการ
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในโอกาสกล่าวเปิด
การสัมมนา “ประชาคมการเรียนรู้แห่งชาติ” ในงาน
ประกาศเกียรติคุณครูแห่งชาติ และครูต้นแบบประจำปี
2543 และครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 วันอังคารที่ 1
พฤษภาคม พ.ศ. 2544 เวลา 09.00-09.45 น. ณ
ห้อง Plenary Hall 1 ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การปฏิรูปการศึกษา:
วาระแห่งชาติจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 สู่อการปฏิบัติยุทธศาสตร์ที่จะพาประเทศพ้น
วิกฤติ. 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การประชุมคณะ
อนุกรรมการนโยบายและมาตรฐานการอาชีวศึกษาและ
ฝึกอบรมวิชาชีพ ครั้งที่ 3/2544 วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน
2544 (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การศึกษาปฐมวัย :
สร้างคนสร้างชาติ. สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับ
เด็กปฐมวัยร่วมกับมูลนิธิชมรมไทย-อิสราเอลในพระบรม
ราชูปถัมภ์ และมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ความสามารถ
ของเยาวชนไทยบนเวทีโลก : ผลจากการแข่งขันโอลิมปิก
วิชาการ ปี 2540 - 2544. (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ค่าใช้จ่ายเพื่อการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติ
เพื่อการปฏิรูปการเงินการศึกษา 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. นโยบายและ
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการ
ศึกษาแห่งชาติ 2543.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่ง
ชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559). กรกฎาคม 2545.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ผลการวิเคราะห์เพิ่ม
เติมเกี่ยวกับผลการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (GPA)
และการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. 2543.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ผู้บริหารสถานศึกษา
ต้นแบบ 2544 : คู่มือโครงการผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ
2544. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพผู้บริหารทาง
การศึกษา 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. พระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ร่างแผนการศึกษา
ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559).
2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. (ร่าง) แผนแม่บท
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาแห่ง
ชาติ. 2544. (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. (ร่าง) รายงานการ
ประเมินความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการสอนของครู
ที่สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : กลุ่มงาน
ประเมินผลและศูนย์สำรวจวิจัยทางการศึกษา 2543.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. (ร่าง) รายงานการ
ประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. เอกสารประกอบการประชุม
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2544,
5 พฤศจิกายน 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานการวิจัยเรื่อง
สถานภาพและวิธีการจัดการศึกษาของสถานประกอบการ.
กรุงเทพฯ : กลุ่มงานปฏิรูปอาชีวศึกษาและฝึกอบรม 2543.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานการ
ศึกษาเบื้องต้นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานปฏิรูป
การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานการศึกษา
เรื่องความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน. กรุงเทพฯ :
กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานสรุป
ความก้าวหน้าของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราช

บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในช่วง 2 ปี.
2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานการสำรวจ
สถานภาพและความพร้อมในการใช้งานคอมพิวเตอร์
และระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่ว
ประเทศ. 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานผล
การประชุมสมัชชาการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้.
2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. รายงานผลการ
ประเมินความก้าวหน้าของการปฏิรูปการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในช่วง
1 ปี 4 เดือน (20 สิงหาคม 2542 ถึง 19 ธันวาคม
2543). 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. สรุปรายงานการวิจัย
รูปแบบการจัดการเรียนร่วมแบบรวมพลัง : การพัฒนา
รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการโดยครอบครัว
และชุมชนมีส่วนร่วม. 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. (ร่าง) เอกสาร
ประกอบการสัมมนาเรื่อง ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาขีดความ
สามารถในการแข่งขันของประเทศด้านศักยภาพของ
คนไทย. 2544. (เอกสารอัดสำเนา)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. ความพยายามความ
สำเร็จและความขัดแย้งเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในช่วง

พ.ศ. 2517-2521. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 46 ปี
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 14 กุมภาพันธ์
2545, 2545.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. การนำนโยบาย
ปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในนิวซีแลนด์ : ค.ศ.
1987-1997. 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานและหน่วยงานอื่นๆ.
เอกสารสรุปการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา. เอกสาร
ประกอบการประชุมเรื่องการศึกษา 1 สิงหาคม
2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงาน.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า
พ.ศ. 2545 - 2559. 2544.

โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทยโดยการอุดหนุนของสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). รายงานฉบับที่ 9
ประมวลวิเคราะห์ สังเคราะห์ สถานการณ์และแนวโน้ม
ประเทศไทย (มกราคม-มีนาคม 2544) การศึกษา :
ทางไกลที่ยังไปไม่ถึง. 15 เมษายน 2544.

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26
กุมภาพันธ์ 2544. (เอกสารอัดสำเนา)

งบประมาณ สำนัก. สำนักนายกรัฐมนตรี. งบประมาณโดยสังเขป
ประจำปีงบประมาณ 2544.

งบประมาณ สำนัก. สำนักนายกรัฐมนตรี. งบประมาณโดยสังเขป
ประจำปีงบประมาณ 2545.

ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ สำนัก. กระทรวงศึกษาธิการ.
รายงานผลการตรวจราชการตามนโยบายและจุดเน้น
พิเศษของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ 2543.
ตุลาคม 2543.

ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย สำนัก
นโยบายและแผนอุดมศึกษา. รายงานการศึกษาเรื่อง
ภาวะการหางานทำของบัณฑิต ปี พ.ศ.2542. กรกฎาคม
2544.

ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา. ข้อมูล
สารสนเทศอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2543.
กรุงเทพฯ : 2543.

ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา. ข้อมูล
สารสนเทศอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2544.
กรุงเทพฯ : 2544.

บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ ศูนย์. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการ
ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การออกกลางคันของนักเรียน
ในประเทศไทย. เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) มกราคม 2544.

ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา ศูนย์. กระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูป
การศึกษา : ก้าวอย่างมั่นใจ., 2544.

ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา ศูนย์. กระทรวงศึกษาธิการ. สมุดปกขาว กระทรวงศึกษาธิการกับการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว 2545.

ปฏิรูปการศึกษา สำนักงาน. ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. พฤษภาคม 2544.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. “คอร์ปชั่นในภาครัฐ : ความเห็นและประสบการณ์ของครวัเรียน” ใน โครงการประเทศไทยใสสะอาด สำนักงาน ก.พ. : กรุงเทพฯ. 2545 หน้า 61-64.

แผนปฏิบัติการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2542. โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. 2542.

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543. 2543.

ยุทธชัย-อุทัยวรรณ เฉลิมชัย และกลุ่มบ้านเรียนปัญญากร. รายงานการวิจัยรูปแบบและพัฒนาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543.

เลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ สำนักงานศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

- (ร่าง) นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ พ.ศ. 2544 - 2553 ของประเทศไทย. (เอกสารอัดสำเนา)
- สีปนนท์ เกตุทัต ศ.ดร. จากอดีตและปัจจุบันสู่อนาคตของการปฏิรูปการศึกษาไทย : ผู้สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545.
- สมพงษ์ จิตระดับ. รายงานการวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการศึกษาของพรรคการเมืองกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544.
- สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. บทสรุปรายงานการประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ : ก้าวแรกแห่งความสำเร็จ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี 2543.
- สถิติแห่งชาติ สำนักงาน สำนักนายกรัฐมนตรี. สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 47 2543.
- เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์ ดร. และคณะ. “สภาพแวดล้อมทางธุรกิจและทัศนคติของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ” ในโครงการประเทศไทยใสสะอาด. สำนักงาน ก.พ. : กรุงเทพฯ 2545 หน้า 65-67.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข. รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ. ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544.

International Institute for Management Development (IMD).
The World Competitiveness Yearbook 2001.
Lansanne, 2000.

UNDP. Human Development Report of Thailand 2000,
Bangkok : 2000.

หนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสาร

มติชน ไทยรัฐ กรุงเทพธุรกิจ ผู้จัดการ เดลินิวส์
(ช่วงเดือนมกราคม - กันยายน ปี พ.ศ. 2545)

สารนปฏิรูป (รายเดือน)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 34 มกราคม 2544

ปีที่ 5 ฉบับที่ 48 มีนาคม 2545

ปีที่ 5 ฉบับที่ 49 เมษายน 2545

รายงานปฏิรูปการศึกษาไทย (รายเดือน)

ปริทัศน์การศึกษาไทย (รายเดือน)

สารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (รายปักษ์)

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

[http : //www.moe.go.th](http://www.moe.go.th)

[http : //www.bb.go.th/budget/inbrvet/b 45/1/1doc.htm](http://www.bb.go.th/budget/inbrvet/b 45/1/1doc.htm).

[http : //www.oer.or.th](http://www.oer.or.th)

[http : //www.mua.go.th](http://www.mua.go.th)

[http : //www.ipst.ac.th](http://www.ipst.ac.th)

[http : //www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th)

[http : //www.bot.or.th](http://www.bot.or.th)

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของงบประมาณรายจ่ายด้าน
การศึกษา จำแนกรายละเอียดตามประเภท
แผนงาน ปีงบประมาณ 2544 - 2545

	2544		2545	
	จำนวน	%	จำนวน	%
การศึกษาขั้นพื้นฐาน	122,760.2	54.77	123,052.5	54.46
การอาชีวศึกษาและวิชาชีพพิเศษ	12,796.2	5.71	12,710.2	5.62
การศึกษานอกโรงเรียน	3,503.7	1.56	3,607.5	1.60
การศึกษาพิเศษและการศึกษา สงเคราะห์	2,216.7	0.99	1,891.6	0.84
การศึกษาระดับอุดมศึกษา	31,816.3	14.20	31,137.3	13.78
การศาสนา	2,646.9	1.18	2,800.7	1.24
การศิลปะและวัฒนธรรม	804.5	0.36	746.0	0.33
การจัดการศึกษาเอกชน	5,726.8	2.56	6,529.6	2.89
การสนับสนุนบริการการศึกษา	28,000.0	12.49	28,000.0	12.39
การส่งเสริมและพัฒนา พลานามัยและจริยศึกษา	9,219.1	4.11	9,395.5	4.16
การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การศึกษา	1,539.2	0.69	1,887.0	0.84
การวิจัย	1,053.0	0.47	1,171.2	0.52
การบริการวิชาการแก่สังคม	50.2	0.02	55.3	0.02
กิจการนิสิตนักศึกษา	83.0	0.04	48.1	0.02
การบริหารการศึกษา	1,910.2	0.85	2,936.5	1.30
รวม	224,126.0	100.00	225,969.0	100.00

ที่มา : สำนักงบประมาณ.

ตารางที่ 3 อัตราร้อยละของผู้มีงานทำ จำแนกตามระดับการศึกษาและเขตปกครอง (ในเขตเทศบาล/นอกเขตเทศบาล)

ระดับการศึกษา ที่สำเร็จ	ไตรมาสที่ 1 (ม.ค.-มี.ค.2544)		ไตรมาสที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย.2544)		ไตรมาสที่ 3 (ก.ค.-ก.ย.2544)	
	ในเขตฯ	นอกเขตฯ	ในเขตฯ	นอกเขตฯ	ในเขตฯ	นอกเขตฯ
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ไม่มีการศึกษา	2.2	4.3	2.1	4.2	2.1	4.1
ต่ำกว่าประถมศึกษา	27.4	46.5	27.4	45.7	27.6	46.4
ประถมศึกษา	17.1	24.6	17.5	24.7	17.0	25.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	15.9	10.9	15.3	11.6	15.1	11.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	14.4	7.3	14.8	7.7	14.5	7.1
- สายสามัญ	8.5	5.2	8.7	5.6	8.2	5.2
- สายอาชีวศึกษา	5.8	2.0	6.0	2.1	6.1	1.8
- สายวิชาการศึกษา	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1
อุดมศึกษา	22.8	6.3	22.4	5.9	23.2	5.6
- สายวิชาการ	12.7	2.1	12.5	1.9	13.0	1.9
- สายวิชาชีพ	6.3	2.3	6.2	2.2	6.3	2.2
- สายวิชาการศึกษา	3.8	1.9	3.7	1.8	3.9	1.6
อื่นๆ	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0
ไม่ทราบ	0.3	0.0	0.6	0.1	0.6	0.1

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 1 (ม.ค.-มี.ค.), ไตรมาสที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย.) และไตรมาสที่ 3 (ก.ค.-ก.ย.) 2544.

ตารางที่ 4 อัตราร้อยละของผู้ว่างงาน จำแนกตามระดับการศึกษาและเขตปกครอง (ในเขตเทศบาล/นอกเขตเทศบาล)

ระดับการศึกษา ที่สำเร็จ	ไตรมาสที่ 1 (ม.ค.-มี.ค.2544)		ไตรมาสที่ 2 (เม.ย.-มิ.ย.2544)		ไตรมาสที่ 3 (ก.ค.-ก.ย.2544)	
	ในเขตฯ	นอกเขตฯ	ในเขตฯ	นอกเขตฯ	ในเขตฯ	นอกเขตฯ
รวม	1000	1000	1000	1000	1000	1000
ไม่มีการศึกษา	0.6	2.0	1.3	1.1	0.8	2.0
ต่ำกว่าประถมศึกษา	19.2	31.9	14.2	27.2	12.9	21.3
ประถมศึกษา	20.7	37.5	18.8	35.8	17.9	30.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	18.7	16.4	19.9	14.9	19.8	21.1
มัธยมศึกษา						
ตอนปลาย	15.5	7.6	18.0	12.8	17.4	12.1
- สายสามัญ	10.6	6.0	9.8	8.8	8.9	9.5
- สายอาชีวศึกษา	4.8	1.6	8.2	3.9	8.5	2.5
- สายวิชาการ						
ศึกษา	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1
อุดมศึกษา	25.5	4.8	27.7	8.3	30.8	13.5
- สายวิชาการ	14.9	1.2	15.9	1.5	19.7	4.6
- สายวิชาชีพ	8.1	2.8	10.0	4.4	8.6	7.1
- สายวิชาการ						
ศึกษา	2.2	0.8	1.8	2.4	2.5	1.8
อื่นๆ และไม่ทราบ	0.0	0.0	0.2	0.0	0.3	0.0

ที่มา : รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร
ทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 1 (ม.ค. - มี.ค.),
2 (เม.ย. - มิ.ย.) และ 3 (ก.ค. - ก.ย.) 2544.

ที่ปรึกษา

ดร.รุ่ง แก้วแดง
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่
ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน
ผู้อำนวยการสำนักประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้เรียบเรียง

รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
นางสุรางค์ โพธิ์พุกขาวงศ์
ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้จัดทำรายงาน

รศ.ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ
นางสุรางค์ โพธิ์พุกขาวงศ์
ร.ท.หญิง วันทนีย์ ไทยเที่ยง
นางสาววิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ